

DSJOURNAL

Diplomasi ve Strateji Dergisi
The Journal of Diplomacy and Strategy

Kahramanmaraş Depremlerinin Ekonomiye Etkisi
The Effect of the Kahramanmaraş Earthquakes on the Economy
Selçuk ŞEN

Chinese Cooperation Policy: Its Direct-Indirect Impact on Development and Soft Power
Propagation

Çin'in İşbirliği Politikası: Kalkınma ve Yumuşak Güç Yayılımına Doğrudan ve Dolaylı Etkileri

Ibn Haj Ali Ep Fan NOZHA

Büyük Güçler Arasındaki Rekabetin Orta Büyüklükte Devletlere Etkileri: ABD-Çin Ticaret
Savaşı ve Güney Kore

Effects of Rivalry among Great Powers on Middle Powers: US-China Trade War and South Korea

Ash TOPSOY

Bir Güvenlikleştirme Pratiği Olarak Terörizm Söylemi ve Etiketleri: Eleştirel Terörizm
Çalışmaları Perspektifinden Kavramsal Bir Analitik Çerçeve

Terrorism Discourse and Label as a Securitization Practice: A Conceptual Analytical Framework From The Perspective of Critical Terrorism Studies

Ömer ÇONA

**DİPLOMASİ VE STRATEJİ ÇALIŞMALARI
DERNEĞİ**

The Association of Diplomacy and Strategy Studies

**DİPLOMASİ VE STRATEJİ DERGİSİ
DSJOURNAL**

The Journal of Diplomacy and Strategy

Editör/Editor in Chief

Dr. İlkut Taha TASLI

Yardımcı Editör/Co Editor

Yusuf Kenan POLAT
Akdeniz Üniversitesi

Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Board

Dr. Can Ozan TUNCER
Göç İdaresi Başkan Yardımcısı
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Dr. Ufuk ULUTAŞ
Vatikan Büyükelçisi

Prof. Dr. Mesut ÖZCAN
Diplomasi Akademisi Başkanı

Prof. Dr. Muhittin ATAMAN
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Behire Esra ÇAYHAN
Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Alpaslan ÖZERDEM
George Mason University

Prof. Dr. Ayşegül SEVER
Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Oktay TANRISEVER
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Gürol BABA
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Doç. Dr. Şebnem UDUM
Hacettepe Üniversitesi

Doç. Dr. Özgür TÜFEKÇİ
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Ceren Uysal OĞUZ
Akdeniz Üniversitesi

Doç. Dr. Samet ZENGİNOĞLU
Adıyaman Üniversitesi

Doç. Dr. Alper Tolga BULUT
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Ceren Uysal OĞUZ
Akdeniz Üniversitesi

Doç. Dr. Sanem ÖZER
Akdeniz Üniversitesi

Doç. Dr. Senem ATVUR
Akdeniz Üniversitesi

Doç. Dr. Fatih Fuat TUNCER
Beykent Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ATEŞ
İğdir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan İZOL
Akdeniz Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fulya ÖZKAN
Akdeniz Üniversitesi

Dr. Mehmet Zeki GÜNAY
Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM)

Dr. Öğr. Üyesi Pelin ALİYEYEV
Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Murat GÜNEYLİOĞLU
Kırklareli Üniversitesi

Dr. Öğr. Gr. Eren İRFANOĞLU
Alaaddin Keykubat Üniversitesi

Dr. Aybike CAN
İstanbul Üniversitesi (M)

İletişim/Contact

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/dsd>

editor@dsjournal.org

YAYIN POLİTİKASI VE YAZAR REHBERİ

DSJOURNAL, Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda 2 kez Diploması ve Strateji Çalışmaları Derneği tarafından yayımlanan hakemli-bilimsel dergidir.

Dergide Uluslararası İlişkiler, Güvenlik, Strateji ve Bölge Çalışmaları alanlarında Türkçe ve İngilizce dillerinde makaleler yayımlanmaktadır.

Yayımlanmak üzere gönderilen eserlerin başka bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere gönderilmemiş olması gerekmektedir. Derginin yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. Dergide yayımlanacak eserlerin her türlü sorumluluğu yazar veya yazarlara aittir.

DSJOURNAL açık erişimlidir ve hiçbir aşamada (başvuru, hakemlik ve yayınlama) herhangi bir yayın ücreti talep etmemektedir.

DSJOURNAL'a DergiPark sistemi üzerinden (<http://dergipark.org.trtr/pub/dsd>) başvurulması gerekmektedir.

Yüklenen çalışmalar öncelikli olarak intihal tarama programı aracılığı ile taranmaktadır. Tarama sonucu %20'nin üzerinde olan makaleler RED edilmektedir.

Makaleler en az iki hakem tarafından kör hakemlik uygulamasıyla değerlendirilmektedir. Yazım kuralları ve Etik İlkeler ve Yayın Politikası ile ilgili detaylı bilgiye <http://dergipark.org.trtr/pub/dsd> bağlantısından ulaşılabilir.

PUBLICATION POLICY AND AUTHOR GUIDELINES

DSJOURNAL is a biannual (June and December) and peer reviewed scientific journal, which is publishing by the Association of Diplomacy and Strategy Studies.

DSJOURNAL publishes scientific articles on International Relations, Security, Strategy, and Regional Studies in English or Turkish.

Manuscripts submitted to the journal are only accepted if they have not been or will not be published and should not be under review elsewhere. Manuscript's language is Turkish and English. All responsibility of the studies belongs to the author(s).

DSJOURNAL is an open-access journal and does not charge any fee for any (article submission, peer review or publication) processes.

Submissions must be done via the Dergipark (<http://dergipark.org.trtr/pub/dsd>) system.

Each uploaded study is scanned primarily through plagiarism detection software. The articles that exceeded 20% of the results of the scan are REJECTED.

Double blind peer review is used for review process. Detailed information on the author guidelines, Ethical Principles and Publication Policy of DSJOURNAL can be found at <http://dergipark.org.trtr/pub/dsd>.

AMAÇ & KAPSAM

DSJOURNAL, Uluslararası İlişkiler, Güvenlik, Strateji ve Bölge Çalışmaları alanlarında özgün çalışmalara yer veren, Türkçe ve İngilizce dillerinde yayın yapan hakemli-bilimsel bir dergidir.

DS JOURNAL, akademik bakış açısının geliştirilmesini amaçlamaktadır. Türkçe Uluslararası İlişkiler literatürüne katkıda bulunma hedefi ile yayın hayatına başlamıştır. Türkiye ve Türkçe merkezli kavramsal ve teorik çalışmalara yer verilmesi temel hedefidir.

DSJOURNAL, teorik, ampirik ve analitik özgün çalışmaların yanı sıra kitap incelemeleri de yayımlanmaktadır.

AIM & SCOPE

DSJOURNAL is a peer-reviewed scientific journal that publishes original works in the fields of International Relations, Security, Strategy, and Regional Studies in both Turkish and English languages.

DSJOURNAL aims to enhance the academic perspective and contribute to the Turkish literature of International Relations. It has a primary focus on conceptual and theoretical studies with a Turkish and Turkey-centered approach.

DSJOURNAL features theoretical, empirical, and analytical original research articles, as well as book reviews.

**DSJOURNAL, aşağıdaki
indeksler-dizinler tarafından
taranmaktadır.**

**DSJOURNAL is abstracted/
indexed by
following services.**

Academic Resoruce Index
CiteFactor
Asos Index
İdeal Online
I2OR
DRJI
Advanced Science Index
EuroPub
Google Scholar
CrossRef

EDİTÖRDEN

DSJOURNAL Editörlüğü, bu sayıdaki tüm yazarlara ve hakemlere zihni emekleri ile editoryal taleplere gösterdikleri hoşgörü için müteşekkirdir. Ayrıca editöryel değerlendirme ve hakemlik süreci sonucunda red alan iki makalenin yazarlarına da emekleri için teşekkürü bir borç bilir.

DSJOURNAL'ın bu sayısında iki araştırma makalesi ve iki düşünce yazısı yer almaktadır. Çin-ABD rekabeti, orta büyüklükte devlet, eleştirel terörizm çalışmaları, teröristleştirme, deprem ve ekonomi bu sayının anahtar kelimeleri olarak ifade edilebilir.

Dr. Aslı TOPSOY, orta büyüklükte devlet olarak Güney Kore'nin ABD ve ÇHC arasındaki dar alan manevralarını tarihsel ve teorik bir perspektifte tartışan makalesi ile bu sayıdaki yerini almıştır. Makale, akıcılığı ve derinliğinin yanı sıra zamanlama itibariyle oldukça isabetlidir. Makalenin erken görünüm ile okura ulaştığı günlerde ABD ile Güney Kore kapsamlı bir tatbikat gerçekleştirmekteydi. Buna ek olarak 70. yılına giren ABD-Güney Kore ilişkilerine ışık tutan bu makale, Türk akademisine bir katkı olması çerçevesinde DSJOURNAL Editörlüğünün önemli gördüğü çalışmalar arasındadır.

Dr. Ömer ÇONA, Türkiye'deki terörizm çalışmalarının ana akımından ayrılan eleştirel terörizm kapsamındaki çalışması ile bu sayının bir diğer kıymetli araştırma makalesini kaleme almıştır. Türkçe literatüre bir katkı ve karar alıcılara teorik destek olarak önemli olan bu makale, -yazarın diğer çalışmaları ile birlikte- ETÇ temasında Türkçe bir rehber mahiyetindedir. ETÇ, post-pozitivist paradigma içinden çıkan bir düşünce okuludur. Terörizm bilgisine sorgulayıcı bir bakış getirmesi çerçevesinde son 20 yıldır “teröristlerin iddialarına meşruiyet kazandırdığı hatta terörü meşru bir pratik olarak savunduğu” gibi eleştirilere muhatap olmaktadır. Buna verdikleri cevap ise “siyasal şiddeti asla tasvip etmedikleri, sadece terörizm ve terörizmle mücadeleye yönelik kabul görmüş bilgi biçimlerinin arkasındaki iddiaları tartışmaya açmak istedikleri ve terör örgütleri, eylemleri, örgütsel yapıları ve ideolojileri hakkındaki anlayışı bizatihi birincil kaynaklardan ilerletmek” şeklindedir. Bu değerli bir çalışmayı akademik, entelektüel ve bürokratik dünyaya sunmak DSJOURNAL editörlüğü için bir ayrıcalıktır.

Bu sayıdaki en dikkat çekici çalışma, Çin'de Northwest Üniversitesinde doktora çalışmalarını sürdüren **Ibn Haj Ali Ep Fan NOZHA**'nın düşünce yazısıdır. Tunuslu bir Arap olarak eğitimini Çin'de devam ettiren Nozha, bu makalesi itibariyle Çin Halk Cumhuriyeti ile sıkı

bir özne-nesne ilişkisi kurmuş görünmektedir. Kaleme aldığı yazıya dair editöryel değerlendirme, bunun bilimsel bir makale olmak yerine düşünce yazısı olabileceği yönünde olmuştur. Zira “Çin’in hegemonya aramadığı”, “Sosyalizmin büyük bayrağı”, “Çin’e özgü Sosyalizm”, “Çin’in küreselleşmesi” gibi tema ve kavramların işaret ettiği anlam çerçevesi, yazar Nozha’nın Çin’e olan duygusal bağlılığını göstermektedir. Bir başka ifade ile bu yazı, içindeki sayısal verilerin kıymetlendirilmesi haricinde “Çin propagandası” perspektifiyle kaleme alınan yazıların karakteristiğini anlamak bakımından işlevsel bir örnek görünümündedir.

Selçuk ŞEN, finans sektöründen ve diğer yazarlara göre kurumsal anlamda akademiye uzak bir isim. Şen, Kahramanmaraş depremlerinin Türkiye ekonomisinde neden olduğu/olabileceği ölçülebilir maliyete dair projeksiyon geliştiren düşünce yazısı ile DSJOURNAL’a katkıda bulunmuştur. “Ölçülebilir” ifadesi tercih edilmektedir zira bir insanımızın hayatı dahi dünyalar değerindedir. Bu vesileyle 6 Şubat depremleri nedeniyle hayatını kaybedenlere rahmet diliyor, geride kalanlara afiyet, sabır ve kolaylıklar temenni ediyorum.

DSJOURNAL’ın 2022’deki 2. sayısındaki “Editörden” kısmında, “dünyadaki doğal afetler ... giderek yıkıcı bir hal almaktadır. Sivil hazırlıklılık vasıtasıyla direnme gücünü güçlendirme gereği, ... kendini göstermektedir.” hususunu vurgulamıştım. Esefle söylüyorum ki 6 Şubat depremleri bu gerekliliği pekiştirmiştir.

Dr. İlcut Taha TASLI

İÇİNDEKİLER/TABLE OF CONTENTS

Düşünce Yazısı/Opinion Letter

Kahramanmaraş Depremlerinin Ekonomiye Etkisi / *The Effect of the Kahramanmaraş Earthquakes on the Economy*

Selçuk ŞEN.....1

Düşünce Yazısı/Opinion Letter

Chinese Cooperation Policy: Its Direct-Indirect Impact on the Development and Soft Power Propagation / *Çin'in İşbirliği Politikası: Kalkınma ve Yumuşak Güç Yayılımına Doğrudan ve Dolaylı Etkileri*

Ibn Haj Ali Ep Fan NOZHA56

Araştırma Makalesi/Research Article

Büyük Güçler Arasındaki Rekabetin Orta Büyüklükte Devletlere Etkileri: ABD-Çin Ticaret Savaşı ve Güney Kore / *Effects of Rivalry among Great Powers on Middle Powers: US-China Trade War and South Korea*

Ash TOPSOY68

Araştırma Makalesi/Research Article

Bir Güvenikleştirme Pratiği Olarak Terörizm Söylemi ve Etiket: Eleştirel Terörizm Çalışmaları Perspektifinden Kavramsal Bir Analitik Çerçeve / *Terrorism Discourse and Label as a Securitization Practice: A Conceptual Analytical Framework From The Perspective of Critical Terrorism Studies*

Ömer ÇONA96

Atıf Bilgisi/Citation

Şen, Selçuk. "Kahramanmaraş Depremlerinin Ekonomiye Etkisi". *Diplomasi ve Strateji Dergisi*, c.4 s.1 (2023): 1-55.

Makale Bilgisi/Article Information

Düşünce Yazısı/Opinion Letter

KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİNİN EKONOMİYE ETKİSİ

Selçuk ŞEN¹

Öz

Bu çalışmanın amacı, Kahramanmaraş depremlerinin ülke ekonomisine olan etkilerini analiz etmektir. Çalışma kapsamında, yaşanan depremlerin ardından uygulamaya alınan önlemlerden, depremlerin ortaya çıkardığı maliyetlere ilişkin yapılan tahminlerden ve bu maliyetlerin ekonomi üzerindeki muhtemel etkilerinden bahsedilmiştir. Sonuç olarak, depremlerin maliyetinin 70 milyar dolar seviyesinde olacağı, söz konusu maliyetin önemli kısmının kamu tarafından karşılanacağı ve depremlerin makroekonomik göstergeler üzerinde negatif yönlü etkilerinin olacağı kanaatine ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Ekonomi, Maliyet, Finans, Tedbir.

THE EFFECT OF KAHRAMANMARAŞ EARTHQUAKES ON THE ECONOMY

Abstract

The aim of this study is to analyze the effects of Kahramanmaraş earthquakes on the country's economy. Within the scope of the study, the precautions taken after

¹ T. Halk Bankası A.Ş.
Yönetmen
selcuk.sen89@gmail.com
ORCID: 0009-0009-5962-4460

the earthquakes, the estimates made about the costs caused by the earthquakes and the possible effects of these costs on the economy are mentioned. As a result, the cost of earthquakes will be around 70 billion dollars, a significant part of this cost will be covered by the public and earthquakes will have negative effects on macroeconomic indicators.

Keywords: *Earthquake, Economy, Cost, Finance, Precaution.*

EXTENDED ABSTRACT

The aim of this study is to analyze the effects of the Kahramanmaraş earthquakes, which took its place in the historical records as the biggest earthquake disaster we experienced in the Republican period, on the country's economy. Within the scope of the study, the precautions taken after the earthquakes, the estimates made about the costs caused by the earthquakes and the possible effects of these costs on the economy are mentioned.

Firstly, a state of emergency was declared for 3 months after the Earthquakes to quickly heal the wounds of the disaster. Ministries related to the economy, regulatory and supervisory institutions have implemented many precautions to limit the effects of earthquakes on financial and real markets and to protect macro balances. These decisions are to end the declines experienced in the first 2 days of the earthquake in the BIST, to establish price stability in stocks, to prevent the volatility in financial markets, to ensure the healthy functioning of the credit mechanism in the banking sector, to ensure the continuation of the real sector activities in the disaster area and to limit the negative impact of the disaster on the country's economy.

The costs of natural disasters are generally divided into 3 groups: direct costs, indirect costs and secondary costs. Direct costs consist of the physical damage, needs of the disaster victims and the costs of

reconstruction of the region. Indirect costs are downsides such as disruption of production and decrease in sales due to destruction and damage caused by natural disasters. Secondary costs consist of long-term negative effects of indirect costs.

After the earthquakes, estimation of the economic cost caused by the disaster was made by many local and foreign institutions. In general, it has been stated that the costs of earthquakes may be higher than the estimations due to the short time elapsed after the earthquake, the damage it caused has not yet been determined clearly, and many intertwined cost items. In addition, indirect cost estimation was not included in many analysis studies due to the limitations mentioned above.

In published studies, the direct cost of the disaster is estimated to be in the range of 20-100 billion dollars, while the average of the estimates is 50 billion dollars. Indirect costs are expected to be approximately 20 billion dollars. Thus, it is predicted that the total cost of earthquakes to the national economy will be around 70 billion dollars.

Despite the amounts collected in aid organizations for the reconstruction of the disaster area, the financing of the cost of the earthquake will be predominantly covered by the public. The strongest option to meet the financing needs of the public is the increase in public revenues, primarily borrowing and taxes.

When we evaluate the possible effects of the earthquake on macroeconomic indicators for 2023; The pause in economic activities due to the earthquake will have a negative impact on growth, but during the reconstruction of the disaster area, the increase in activity in sectors such as construction, white goods and furniture will balance this

negative effect. The fall in inflation due to the base effect in recent months may slow down because of the possible increase in food and construction materials prices. In addition, the budget and current account deficit may expand due to increased expenditures during the reconstruction process. This will result in additional financing requirement and cause an increase in public debt stock and exchange rates.

Giriş

İnsanlar için; fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan, hayatın akışını etkileyerek topluma zarar veren olaylara afet denilmektedir. Afetler, doğal afetler ve insan kaynaklı afetler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Doğal afetlerin zararları insan kaynaklı afetlere göre çok daha büyüktür. Doğal afetler içerisinde, toplumları en çok etkileyen afetlerin başında deprem gelmektedir (Altun 2018, 2-3).

Ülkemiz deprem kuşağında yer aldığı için tarih boyunca birçok deprem felaketine maruz kalmıştır. Cumhuriyet döneminde yaşanan depremler içerisinde en büyükleri; 27 Aralık 1939 Erzincan, 17 Ağustos 1999 Marmara, 12 Ekim 1999 Bolu-Düzce ve son olarak ise Kahramanmaraş depremleridir.

6 Şubat 2023 günü saat 04.17’de merkez üssü Kahramanmaraş ilinin Pazarcık ilçesi olan 7.7 büyüklüğünde ve yine aynı gün saat 13.24’te merkez üssü Kahramanmaraş ilinin Elbistan ilçesi olan 7.6 büyüklüğünde depremler meydana gelmiştir. Söz konusu depremler; Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa olmak üzere 11 ilimizde yıkıcı düzeyde etkili olurken, çevre illerde de hissedilmiştir.

Aynı bölgede 12 saat içerisinde 7 üzeri büyüklükte iki deprem olması, depremlerin bugüne kadar sebep olduğu kayıplar ve depremlere dair hazırlanan ilk değerlendirme raporları dikkate alındığında, Kahramanmaraş depremleri Cumhuriyet döneminde yaşadığımız en büyük deprem felaketi olarak kayıtlara geçmiştir.

Bu özgün niteliği depremin etkileri açısından da söz konusudur. Yani deprem sonrası arama-kurtarma çalışmaları, depremin ülke ekonomisine olan etkileri, depremin sosyal medyaya yansıma düzeyi ve şekilleri, ülke siyasetinde depremin yeri, seçimler bağlamında deprem, asayiş ve deprem, ontolojik güvenlik ve deprem gibi pek çok açıdan incelenme ihtiyacı söz konusudur.

Bu denemede, deprem sonrası ekonomi kapsamında uygulamaya konulan tedbirler ile depremin tahmini maliyetine dair görüşler derlenmiştir. Bunu yaparken 17 Ağustos depremi bir ölçek mahiyetinde değerlendirilmiştir.

1. Maliyetle İlgili Temel Kavramsal Çerçeve

Maliyetlere dair kavramsal bir tasnif ile başlamak gerekirse, doğal afetlerin maliyetlerinin genel olarak 3 gruba ayrıldığı söylenebilir: Doğrudan maliyetler, dolaylı maliyetler ve ikincil maliyetler.

Yaşanan afet sonrası ortaya çıkan fiziki zarar, afete müdahale sürecinde yapılan harcamalar ve afet bölgesinin tekrar inşası aşamasında katlanılan giderler doğrudan maliyeti oluşturmakta olup toplam maliyetin önemli kısmını teşkil etmektedir. Doğrudan maliyetler, diğer maliyet türlerine göre daha kolay ölçülebilmektedir.

Dolaylı maliyetler, doğal afet sonucu ortaya çıkan yıkım ve hasarlar nedeniyle, üretimin aksaması, satışlardaki azalma vb.

durumlardan kaynaklanan maliyetleri kapsamaktadır. Hesaplama süreci daha teknik ve iç içe geçmiş süreçleri içerdiğinden dolayı, doğrudan maliyetler kadar kolay hesaplanamamaktadır.

İkincil maliyetleri ise, uzun süre devam eden dolaylı maliyetlerin makroekonomi üzerindeki etkileri olarak ifade etmek mümkündür.

Maliyet türleri birbirleriyle ilişki içerisinde olup, genel işleyiş olarak doğrudan maliyetler, dolaylı maliyetler ve ikincil maliyetleri ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle, doğal afetler sonrasında oluşabilecek doğrudan maliyetleri sınırlandırmak için alınacak önlemler, ortaya çıkabilecek diğer maliyet türlerini de azaltacaktır.

Doğal afetlerin; üretim, istihdam, büyüme, kur, enflasyon, cari açık ve kamu borç stoğu gibi makroekonomik göstergeler üzerinde kısa ve orta vadede negatif etkileri olmaktadır. Depremın neden olduğu olumsuz sonuçların ortadan kaldırılmasına yönelik olarak doğru ve yeterli politikaların uygulanmaması durumunda ise; mülkiyet, gelir dağılımı, eğitim ve kalkınma gibi alanlarda uzun dönemli olumsuz sonuçları ortaya çıkmaktadır (Akar 2013, 188-189).

2. 6 Şubat Depremini Takiben Alınan/İlan Edilen Temel İdari ve Ekonomik Tedbir, Karar ve Duyurular

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından 6 Şubat 2023 günü saat 05.45 itibarıyla yayınlanan 2. Basın Bülteninde, Türkiye Afet Müdahale Planı kapsamında depremin düzeyi 4. Seviye olarak ilan edilmiş, illerde ve AFAD merkezinde tüm afet gruplarının toplandığı belirtilmiştir. Ayrıca aynı açıklamada, Dışişleri Bakanlığı ile iletişime geçilerek kentsel arama ve kurtarma alanında uluslararası yardım çağrısında bulunulduğu, tüm il AFAD Müdürlükleri'nin

teyakkuza geçirilerek arama ve kurtarma başta olmak üzere tüm ekiplerin bölgeye sevk edildiği ifade edilmiştir (AFAD 2023).

Depremi ardından AFAD her gün ortalama 3 adet duyuru ile kamuoyunu bilgilendirmiştir. Bunların dışında, deprem bölgesinde bulunan devlet yetkilileri de basın brifingleriyle vatandaşlarımıza açıklamalarda bulunmuştur.

Makalenin kaleme alındığı tarih itibarıyla, AFAD tarafından yayınlanan 24 Şubat 2023 tarihli basın bültenindeki verilere göre, 44.218 vatandaşımız hayatını kaybederken 100 bini aşkın yurttaşımız ise yaralanmıştır (AFAD 2023). Cumhuriyet tarihi boyunca yaşadığımız büyük depremler içerisinde, 27 Aralık 1939 Erzincan depreminde 32.962, 17 Ağustos 1999 Marmara depreminde 17.479 ve 12 Ekim 1999 Bolu-Düzce depreminde ise 894 kişi hayatını kaybetmiştir (Aktürk ve Albeni 2002, 1).

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 6 Şubat 2023 tarihinde sosyal medya platformu Twitter üzerinden yaptığı açıklamada “... Bütün yurttaki ve dış temsilciliklerimizde 12 Şubat 2023 Pazar günü güneşin batışına kadar bayrağımız yarıya çekilecektir.” ifadelerine yer vererek Milli Yas ilan etmiştir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 7 Şubat 2023 tarihinde yine Twitter üzerinden yaptığı açıklamada “... Arama-kurtarma faaliyetlerinin ve sonrasındaki çalışmaların süratle yürütülebilmesini temin için, Anayasa’nın 119’uncu maddesi uyarınca 10 ilimizde 3 ay boyunca Olağanüstü Hal ilan etme kararı aldık.” ifadelerine yer vererek bölgede gerçekleştirilen çalışmaların ivedilikle ilerletilebilmesine yönelik önemli bir adım atmıştır. 8 Şubat 2023 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6785 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamında da; Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş,

Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa illerinde saat 01.00'dan itibaren üç ay süreyle olağanüstü hal ilan edilmesine karar verilmiştir (Resmi Gazete 2023).

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 14 Şubat 2023 tarihinde AFAD merkezinde deprem gündemiyle toplanan Cumhurbaşkanlığı Kabinesi toplantısının ardından yaptığı basın açıklamasında, depremden zarar gören vatandaşlarımıza yapılacak nakdi yardımlara da değinmiştir. Buna göre; ilk etapta, oturulamaz hâle gelen hane başına 15 bin lira taşınma ile 5 bin liraya kadar kira ve 10 bin lira destek yardımı yapılacağını ilan etmiştir. İlave olarak, ailelerini deprem bölgesi dışındaki illere kendi araçlarıyla götüren vatandaşların yakıt masrafları karşılanacak ve depremde hayatını kaybeden vatandaşların yakınlarına acil ihtiyaçları için 100 bin lira yardım yapılacaktır (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı 2023).

15 Şubat 2023 tarihinde AK Parti Genel Başkan Yardımcısı ve Parti Sözcüsü Ömer Çelik, AK Parti Merkez Yürütme Kurulu (MYK) toplantısına ilişkin yaptığı basın açıklamasında, “Sayın Cumhurbaşkanımızın talimatıyla Elazığ, depremden etkilenmesi bakımından, 11’inci il olarak, afet bölgesi olarak değerlendirilecektir.” ifadelerini kullanmıştır (Anadolu Ajansı 2023).

Depremi ardından ülkemizin dört bir yanında “seferberlik” ilan edilmiştir. Kurtarma çalışmaları başta olmak üzere, maddi ve ayni yardımların deprem bölgesine ulaştırılması ve depremzedelerin ihtiyaçlarının karşılanması için hem bireyler hem de kurumlar olağanüstü çaba göstermiştir.

3. Deprem Sonrası Uygulamaya Alınan Finansal ve Mali Tedbirler

Depremi ardından, ilk olarak, deprem bölgesinde devam eden arama-kurtarma faaliyetlerinin hızlı ve etkin şekilde ilerlemesini temin etmek amacıyla olağanüstü hal ilan edilmiştir. Ardından, Hazine ve Maliye, Ticaret, Tarım ve Orman, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıkları, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Borsa İstanbul A.Ş. (BİST) ve Türkiye Bankalar Birliği (TBB) başta olmak üzere, birçok kamu kurumu-kuruluşu tarafından finans piyasaları ve reel sektörü depremin yarattığı olumsuz koşullardan korumak amacıyla bir dizi önleyici ve iyileştirici düzenlemeler uygulamaya alınmıştır.

Söz konusu kararlar, BİST'te depremin ilk 2 günü yaşanan düşüşleri sonlandırarak hisse senetlerinde fiyat istikrarını tesis etmek, finansal piyasalardaki volatilitiyi engellemek, bankacılık sektöründe kredi mekanizmasının sağlıklı işleyişini temin ederek afet bölgesinde reel sektör faaliyetlerinin devam etmesini sağlamak ve yaşanan felaketin ülke ekonomisinin geneline olan negatif etkilerini sınırlamak amaçlı hayata geçirilmiştir.

Depremi ardından, ekonomiye ilişkin alınan kararlara² dair özet bilgi aşağıdaki tabloda yer almakta olup, düzenlemelerin detayına ise ayrı ayrı değinilecektir.

² 24 Şubat 2023 tarihi itibarıyla yapılan düzenlemeleri kapsamaktadır.

Tablo 1: Deprem Sonrası Yapılan Düzenlemeler

Düzenleme Tarihi	Düzenlemeyi Yapan Kurum	Düzenleme Konusu
6 Şubat 2023	Türkiye Bankalar Birliği	Kredi Taksit Erteleme
	Borsa İstanbul A.Ş.	Deprem Bölgesindeki 8 Şirketin İşlem Sıra Sınırmı Askıya Alınması
	Sermaye Piyasası Kurulu	Pay Piyasasına İlişkin Değişiklikler
7 Şubat 2023	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	Kredi Azamı Vadesi ve Kredi Kartı Taksit Sınırları
8 Şubat 2023	Hazine ve Maliye Bakanlığı	Vergi Beyannameleri
	Borsa İstanbul A.Ş.	Pay ve Pay Endeksi Türev Pazarlarının İşleme Kapatılması
	Sermaye Piyasası Kurulu	TEFAS ve BEFAS İşlemlerinin Durdurulması
9 Şubat 2023	Sermaye Piyasası Kurulu	Şirketlerin Yapabilecekleri Bağış Miktarı
10 Şubat 2023	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	Kredi Taksit Erteleme, Kredi Kartı Azamı Limit ve Asgari Ödeme Tutarı
13 Şubat 2023	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	Temassız Ödeme
14 Şubat 2023	Türkiye Bankalar Birliği	Kredi Taksit Erteleme, Borç Silme, Ücretler
	Borsa İstanbul A.Ş.	Pay Piyasasına İlişkin Değişiklikler
	Sermaye Piyasası Kurulu	Pay Geri Alımı ve Kredili İşlemler
	Hazine ve Maliye Bakanlığı	Prefabrik Yapı ve Konteynerlarda KDV Düzenlemesi
	Ticaret Bakanlığı	Prefabrik Yapı ve Konteynerlarda İhracat Yasası
	Hazine ve Maliye Bakanlığı	Şirketlerin Hisse Geri Alımında Uygulanan Stopaj Vergisi Oranı
15 Şubat 2023	Hazine ve Maliye Bakanlığı	Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Kredilerinin Erteleme
	Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu	Bireysel Emeklilik Sistemi Devlet Katkısı Portföyü
16 Şubat 2023	Sermaye Piyasası Kurulu	Finansal Raporların Açıklanması
17 Şubat 2023	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	Bankacılık Kanununun Bağış Sınırı
	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu	Elektrik ve Doğalgaz Götürme Bedeli
	Tarım ve Orman Bakanlığı	Tarım ve Hayvancılık Desteği
22 Şubat 2023	Tarım ve Orman Bakanlığı	Tarım Kredilerinin Erteleme
	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	İşten Çıkarma, Kısa Çalışma ve İşsizlik Ödeneği
23 Şubat 2023	Hazine ve Maliye Bakanlığı	Prefabrik Yapı ve Konteynerlarda KDV Düzenlemesi (Uygulama genişletildi)

Kaynak: Resmi Gazete, BİST, BDDK, SPK, TBB

Hazine ve Maliye Bakanlığı depremin ardından ilk olarak, olağanüstü hal ilan edilen illerde vergi kanunlarının uygulanması bakımından 6 Şubat 2023 ile 31 Temmuz 2023 (bu tarih dâhil) tarihleri arasında mücbir sebep hali ilan edilmesi kararlaştırmıştır. Böylelikle mücbir sebep hali süresince,

- Verilmesi gereken vergi beyannameleri ve bildirimlerinin verilme süreleri,
- Beyanname ve bildirimler üzerine tahakkuk eden vergilerin ödeme süreleri,
- Deprem tarihinden önce tahakkuk etmiş, ödeme süresi mücbir sebep hali ilan edilen süreye rastlayan her türlü vergi, ceza ve gecikme faizinin ödeme süresi,
- 2023 yılı motorlu taşıtlar vergisinin ikinci taksit ödeme süresi,

- Deprem tarihinden önce ikmalen, re'sen veya idarece tarh edilen ve vadesi mücbir sebep halinin başladığı tarihten sonrasına rastlayan her türlü vergi, ceza ve gecikme faizinin ödeme süresi uzatılmıştır.

Buna göre, mücbir sebep halinin geçerli olduğu dönemde verilmesi gereken beyanname ve bildirimler 15 Ağustos 2023 Salı günü sonuna kadar verilebilecek, bu beyanname ve bildirimler üzerine tahakkuk eden vergiler ile yukarıda ifade edilen diğer vergi, ceza ve gecikme faizleri 31 Ağustos 2023 Perşembe günü sonuna kadar ödenebilecektir.

Bununla birlikte, söz konusu yerlerde bulunan mükellefler tarafından, mücbir sebep hali süresi içerisinde verilmesi gereken 2023 yılı 1'inci geçici vergi dönemine ilişkin geçici vergi beyannameleri verilmeyecektir. Ayrıca bu yerlerde bulunan vergi mükelleflerinin vergi borçları 2 Ekim 2023 günü sonuna kadar başvuru yapmaları ve gerekli şartları da taşımaları kaydıyla faiz alınmaksızın 24 aya kadar taksitlendirilecektir (Gelir İdaresi Başkanlığı 2023).

Hazine ve Maliye Bakanlığı, barınma ihtiyacının hızlı şekilde giderilmesi amacıyla, 31 Aralık 2023 tarihine kadar geçerli olmak üzere, prefabrik yapı ile konteynerlerin, olağanüstü hal ilan edilen illerdeki afetzedeler ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 17. maddesinin birinci fıkrasında sayılan kurum ve kuruluşlara tesliminde (kurulum ve montaj dâhil) KDV oranını %18'den %1'e düşürmüştür (Resmi Gazete 2023). Daha sonra alınan ek karar ile KDV indiriminin ülke genelinde uygulanması kararlaştırılmıştır (Resmi Gazete 2023).

Payları borsada işlem gören şirketlerin, hisselerinin fiyat istikrarını sağlamasını teşvik etmek amacıyla, firmaların iktisap

ettikleri kendi hisse senetleri veya ortaklık paylarına ilişkin alınan stopaj vergisi oranını %15'den %0'a indirmiştir (Resmi Gazete 2023). Düzenleme sonrası BİST'te işlem gören birçok şirket geri alım programı açıklamıştır. Ziraat Yatırım Araştırma Bölümü tarafından yayımlanan 17 Şubat 2023 tarihli rapora göre, 70 adet şirket hisse geri alımına karar vermiş olup, bu firmaların geri alım için ayırdığı fon büyüklüğü yaklaşık 26 milyar TL'dir (Ziraat Yatırım 2023).

Ayrıca, deprem nedeniyle zarar gören veya faaliyetlerinde devam edemeyen esnaf ve sanatkârların, T. Halk Bankası A.Ş.'den, Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri (ESKKK) kefaletiyle veya doğrudan düşük faizle kullandıkları kredilerin ertelenmesine karar verilmiştir. Buna göre; kredi borçları, başvuru şartı aranmaksızın vadesinde ilgili mevzuat kapsamında faiz tahakkuk ettirilerek 6 ay süreyle ertelenmiştir. Kredi taksit tablosunda kalan tüm taksitler de aynı şekilde 6 ay süreyle ötelenmiştir. Erteleme nedeniyle tahakkuk edecek faiz tutarınınsa Hazine ve Maliye Bakanlığınca karşılanacağı duyurulmuştur (Resmi Gazete 2023).

Gelir İdaresi Başkanlığı ise Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarının ilgili maddeleri hükmü uyarınca, Cumhurbaşkanı tarafından başlatılan yardım kampanyalarına makbuz karşılığı yapılan nakdi veya ayni bağışların tamamının ilgili yıl vergi matrahlarının tespitinde indirim olarak dikkate alınabileceğine ilişkin duyuru yayımlayarak, kurum ve bireyleri AFAD ve Türkiye Kızılay Derneğine bağışta bulunmaya teşvik etmiştir (Gelir İdaresi Başkanlığı 2023).

Ticaret Bakanlığı, konteyner ev ve prefabrik yapılara ilişkin alınan KDV indirimi kararı ile eş zamanlı olarak, afet bölgesindeki barınma ihtiyacının ivedi şekilde karşılanmasına katkıda bulunmak

için, 15 Şubat 2023'ten itibaren 3 ay süreyle konteyner ev ve prefabrik yapıların ihracatını yasaklamıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, tarım ve hayvancılık sektörlerini desteklemek amacıyla Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa illerinde faaliyet gösteren kuruluşların³, T.C. Ziraat Bankası A.Ş. (Banka) ve Tarım Kredi Kooperatiflerine (TKK) olan düşük faizli kredi kullanılmasına ilişkin kararlar kapsamındaki kredi borçlarının ertelenmesine karar vermiştir. Buna göre (Resmi Gazete 2023);

- 6 Şubat 2023 tarihi itibarıyla (bu tarih dâhil) vadesi henüz gelmemiş olmakla birlikte, bir yıl içinde dolacak olan/vadesi 1 yılın üzerinde olanlarda 1 yıl içerisinde başvuru yapılan veya vadesinden itibaren ilgili BDDK Yönetmeliğinde belirtilen bekleme süresi içerisinde olan tarımsal kredi borçları vadesi geldiğinde ilgili mevzuata göre faiz tahakkuk ettirilmek suretiyle vade tarihinden itibaren 1 yıl süreyle ertelenebilecektir.
- Kredi borçlarının anapara toplamı 250.000 TL ve altında olan kişilerin kredileri ile ilgili erteleme işlemleri, herhangi bir müracaat olmaksızın banka veya TKK tarafından resen gerçekleştirilebilir.
- Kredi borçlarının anapara toplamı 250.001 TL ve üzerinde olan, tarımsal varlıkları⁴ en az %30 ve üzeri zarar gören ve bu

³ Tarımsal ürünleri/varlıkları zarar gören ÇKS ve/veya Tarım ve Orman Bakanlığının diğer kayıt sistemlerine göre kayıtlı olup üretim faaliyetlerine devam eden gerçek veya tüzel kişi üreticiler, tarımsal amaçlı üretici birlikleri, tarımsal amaçlı kooperatifler, sulama kooperatifleri ve sulama birlikleri.

⁴ Ekilişler, ürünler, hayvan varlıkları, işletme tesisleri, ahırlar, seralar ve benzeri.

durumları hasar tespit komisyonlarınca belirlenenlerin erteleme taleplerini banka veya TTK'ya yapmaları gerekmektedir.

- Banka ve TTK'nın ertelenen krediler kaynaklı oluşacak gelir kayıpları Banka tarafından tarım kredilerine uygulanmakta olan cari tarımsal kredi faiz oranı esas alınarak hesaplanır ve aylık olarak Hazine ve Maliye Bakanlığına iletilir. Gelir kaybına ilişkin ödemeler, Bakanlık tarafından ilgili yıl bütçelerine bu amaçla konulan ödenekten karşılanır.

Yukarıdaki düzenlemeye ilave olarak, Tarım ve Orman Bakanı Vahit Kirişçi, 16 Şubat 2023 tarihinde deprem bölgesinde yaptığı açıklamada bakanlığın aldığı önlemlere değinmiştir. Buna göre (Bloomberght 2023);

- Depremden etkilenen 11 il için mazot ve gübre destekleri nakit⁵ olarak ödenecek ve yaklaşık olarak 2,8 Milyar TL'nin şubat ayı sonuna kadar çiftçilerin hesabına yatırılması,
- 2023 üretim yılı Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) başvurusunu yapan üreticilerin Şubat ayı sonu olan ürün güncelleme son başvuru tarihi, 8 Mayıs 2023 tarihine kadar uzatılması,
- Yıl boyunca ödenecek olan 530 Milyon TL tutarındaki hayvancılık sektörü ödemelerinin Şubat ayı sonuna kadar ödenmesi,
- Bölgede bulunan 185 bin işletmeye, 2 milyon büyükbaş için hayvan başına 500 TL ve 9 milyon küçükbaş için ise hayvan

⁵ 2022 yılından bu yana mazot ve gübre destekleri aynı olarak ödenmekteydi.

başına 50 TL olmak üzere toplam 1,5 Milyar TL yem desteği verilmesi,

- ÇKS'ye kayıtlı üreticilere destek olmak amacıyla Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) hububat ve bakliyalarda cins ve kota sınırı olmaksızın üreticiden alım yapılması

hususları ilan edilmiştir.

Bakan Kirişçi tarafından açıklanan destekler 17 Şubat 2023 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır (Resmi Gazete 2023).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, afet bölgesinde istihdamın devamını sağlamak, işveren ve işçiyi desteklemek amacı ile olağanüstü hal ilan edilen illerde, olağanüstü hal süresince geçerli olmak üzere aşağıdaki kararları uygulamaya almıştır. Buna göre;

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca belirlenecek il/ilçelerde bulunan işyerleri için uygunluk tespitinin tamamlanması beklenmeden, işverenlerin başvurusu doğrultusunda kısa çalışma ödeneği verilecektir.
- Her türlü iş veya hizmet sözleşmesi, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, ilgili kanun maddelerinde belirtilen ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller, belirli süreli sözleşmelerde sürenin sona ermesi, işyerinin kapanması ve yapılan her türlü hizmet alımı/yapım işlerinde işin sona ermesi dışında işveren tarafından feshedilemez.
- 6 Şubat 2023 tarihi itibarıyla iş sözleşmesi bulunan işçilerden, işvereni tarafından deprem nedeniyle yapılan kısa çalışma başvurusundan yararlanamayanlar ve 6 Şubat 2023 tarihi ve sonrasında deprem etkilerinden dolayı işyeri kapanan ve iş

sözleşmesi feshedilen ve yeni bir işsizlik ödeneği hak sahipliği oluşmayanlar, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan yaşlılık aylığı almamak kaydıyla ve varsa daha önce hak sahipliklerinden kalan süreler tamamlandıktan sonra kısa çalışma uygulanan dönemde veya işsiz kaldıkları süre kadar İşsizlik Sigortası Fonundan günlük 133.44 TL nakdi ücret desteği verilecektir (Resmi Gazete 2023).

TBB, depremin ardından yaptığı yönetim kurulu toplantıları sonrasında, olağanüstü hal ilan edilen deprem bölgesinde bankacılık hizmetlerinin devam etmesi ve bölgedeki zorlukların ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak için bir takım tavsiye niteliğinde kararlar almıştır. Deprem günü yapılan toplantı sonrasında açıklanan kararlar olarak (Türkiye Bankalar Birliği 2023);

- Depremin bölge ekonomisinde yol açtığı olumsuz etkilere maruz kalan, ödeme güçleri olumsuz etkilenen banka müşterilerinin, talepleri halinde, bankalara olan vadesi gelmiş veya 6 ay içinde vadesi gelecek borçlarının vadesinin bugünden itibaren 6 ay sonraya kadar ötelenmesi,
- Müşterilerin borçlarını ödemesinde ve/veya ilave finansman olanakları sağlanmasında, müşteri özelinde değerlendirme yaparak ek kolaylıkların sağlanması hususlarında Üyelere tavsiyede bulunulması,
- Mücbir halin yaşandığı mahalde ikametgâhı/işyeri adresi veya şubede hesabı bulunan müşterilerin kredi risk, kredi ödeme, senet ve çek işlemlerine ilişkin bildirimlerinin, Risk Merkezi mücbir hal düzenlemesi çerçevesinde yapılması hususunda gerekli hassasiyetin gösterilmesi

hususları ilan edilmiştir.

Yukarıda alınan kararlara ilave olarak, söz konusu bölgede bulunan ortak ATM'lerden yapılacak işlemlerden ücret tahsis edilmemesi yönünde prensip kararı verilmiştir (Türkiye Bankalar Birliği 2023).

TBB, depremin ardından yaptığı ikinci yönetim kurulu Toplantısı'nda, deprem bölgesinde bankacılık hizmetlerinin normale dönmesine yönelik yapılacak çalışmalar ve işbirliği imkânlarını değerlendirmiş ve depremden etkilenen müşterilere yönelik olarak tavsiye niteliğinde bir takım kararlar almıştır.

Bu kapsamda, 31 Ağustos 2023 tarihine kadar geçerli olmak üzere; Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya, Osmaniye illeri ile Gaziantep ilinin İslahiye ve Nurdağı ilçelerindeki bireysel ve gerçek kişi ticari işletmelerle ilgili olarak;

- 06 Şubat 2023 tarihinden önce kullandırılan ve 31 Ağustos 2023 tarihine kadar vadesi gelen; mevcut kredi borçlarının / taksitlerinin ve gayrinakdi kredi komisyonlarının (31 Ağustos 2023 tarihini geçmeyecek şekilde) 6 ay faizsiz olarak ertelenmesi,
- Kayıp/zayi POS cihazlarına ilişkin üye işyerlerimizden herhangi bir tahsilat yapılmaması,
- Bankacılık hizmet komisyonu alınmaması,
- Bireysel ve kurumsal kredi kart ücretlerinin 2023 yılı için tahakkuk ettirilmemesi,
- Üye işyeri/POS kullanım ücretlerinin 2023 yılı boyunca alınmaması,

- Haciz, icra, takip vb. idari uygulamalarla ilgili olarak (Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çerçevesinde);
 - Tüm alacaklar için takip başlatılmaması, haciz uygulanmaması, icra satış işlemleri vb. işlem yapılmaması,
 - Yapılandırılmış alacaklarda ödeme sürelerinin faizsiz olarak ertelenmesi,
 - Tahliye kararı alınmış ise bu kararın uygulanmaması, taahhüdü ihlal şikâyetinde bulunulmaması, borçlunun talebi halinde daha önce başlatılmış takiplerin durdurulması, satış günü alınmış dosyalarda satışların ertelenmesi,
 - Takipte olan alacaklı müşteriler için yapılan otomatik tahsilatın durdurulması,
 - Müşteri hesaplarında bulunan takip blokeilerinin kaldırılması,
 - Vadesi geçen krediler için idari yollarla da olsa aktif bir tahsilat çabası girişiminde bulunulmaması,
 - Takip hesaplarına intikal etmemiş, kredi geri ödemelerini zamanında yapamayan ve yapamayacağı öngörülen müşterilerimize yönelik iletişim ve tahsilat faaliyetlerinin durdurulması.
- Deprem bölgesinde yer alan diğer illerdeki bireysel ve gerçek kişi ticari işletmelerin kredi borçlarının/taksitlerinin ve gayrinakdi kredi komisyonlarının 1 ay faizsiz olarak ertelenmesi,

- Yukarıdaki kapsam dışında kalan, deprem bölgesinde yer alan ve depremden zarar gören müşterilerimizin talep etmesi ve zarar gördüklerini belgelendirmeleri halinde, müşteri bazında değerlendirilmek üzere, mevcut kredi borçlarına/taksitlerine erteleme imkânının sunulması (31 Ağustos 2023 tarihine kadar),
- Vefat eden bireysel ve gerçek kişi ticari müşterilerimizin kredi borçlarının, krediye konu sigorta ödemelerinin kredi borcuna mahsup edilmesi, sonrasında kalan borçlarının ise silinmesi

kararları alınmıştır (Türkiye Bankalar Birliği 2023).

TBB tarafından tavsiye niteliğinde alınan kararlara, başta kamu bankaları olmak üzere bankacılık sektörünün önde gelen bankaları olumlu karşılık vermiş ve deprem bölgesinde bulunan müşterilerine yönelik düzenlemeleri ivedilikle hayata geçirmiştir.

BDDK, depremin ertesi günü gerçekleştirdiği kurul toplantısında, 6 Şubat 2023 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 1 Ocak 2024 tarihine kadar⁶ uygulanmak üzere;

- Olağanüstü hal ilan edilen illerde yerleşik kişilere, yine o bölgede yeni kullanılacak veya yeniden yapılandırmaya tabi tutulacak kredilerin vadelerinin, BDDK tarafından belirlenen sürelerle tabi olmaksızın, ödemesiz dönemlerin uygulanması da dâhil olmak üzere bankalarca belirlenebilmesine,
- Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin yeni kullanılacak veya yeniden yapılandırmaya tabi tutulacak kredilerin vadelerinin, BDDK tarafından belirlenen sürelerle tabi

⁶ 7 Şubat 2023 tarihli Kurul Kararı'nda, "6 Şubat 2023 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, 6 ay süre ile" ibaresi yer alırken, söz konusu ibare 10 Şubat 2023 tarihli Kurul Kararı'nda "6 Şubat 2023 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 01.01.2024 tarihine kadar" şeklinde değiştirilmiştir.

olmaksızın, ödemesiz dönemlerin uygulanması da dâhil olmak üzere şirketlerce belirlenebilmesine,

- Deprem bölgesinde yerleşik üye işyerlerince kredi kartları ile gerçekleştirilecek mal ve hizmet satımlarında, BDDK tarafından belirlenen kredi kartlarında taksitlendirme sürelerinin bir kata kadar arttırılmasına

karar vermiştir (BDDK 2023).

BDDK, deprem sonrası gerçekleştirdiği ikinci kurul toplantısında ise;

- Olağanüstü hal ilan edilen illerde yerleşik kişiler adına çıkarılan kredi kartlarında, asgari ödeme tutarının kredi kartı limitine bakılmaksızın, dönem borcunun yüzde yirmisi olarak belirlenmesine,
- Olağanüstü hal ilan edilen illerde yerleşik kişiler adına çıkarılan ve genel nitelikteki talimat üzerine periyodik limit artırımı yapılabilen kredi kartlarında, ilgilinin tüm kart çıkaran kuruluşlardan temin ettiği kredi kartları için tanınacak toplam kredi kartı limitinin, ilk yıl için ilgilinin aylık ortalama net gelirinin azami dört katı, ikinci ve sonraki yıllar için ise azami sekiz katı olarak uygulanabilmesine,
- Olağanüstü hal ilan edilen illerde yerleşik kişiler asgari ödeme tutarı ödenmeyen kredi kartlarının, nakit kullanımına veya nakit kullanımı ile mal ve hizmet alımına kapatılmasına ve iptal edilmesine ilişkin hükümlerinin kart çıkaran kuruluşlarca uygulanmayabileceğine ve bankaların, kart borçlarını öteledikleri süre boyunca asgari tutar da dâhil olmak üzere

alacaklarını talep etmeyerek ödemesiz dönemler tanımlayabilmelerine,

- Olağanüstü hal ilan edilen illerde yerleşik kişiler için, ilk defa kredi kartı sahibi olacak bir gerçek kişinin, aylık veya yıllık ortalama gelir düzeyinin tespit edilememesi durumunda, tüm kart çıkaran kuruluşlardan edinilebilecek toplam kredi kartı limitinin 2.000 TL'den 5.000 TL'ye çıkarılmasına,
- Olağanüstü hal ilan edilen illerde yerleşik kişiler için, bankalarca/şirketlerce kullanılan tüketici ve taşıt kredilerinin anapara ve faiz ödemelerinin müşterilerin talebi üzerine ertelenmesi halinde erteleme süresinin ilgili Yönetmeliklerde belirlenen vade sınırlarında dikkate alınmamasına,
- Deprem felaketinden etkilenen kredi müşterilerinden, kredi derecelendirme notlarının ve alınması zorunlu olan belgelerin temininin bankaların ihtiyarına bırakılması,
- Deprem felaketinden etkilenen ve ödeme gücü bozulan müşterilere kullanılan kredilerin 6 Şubat 2023 tarihinden itibaren müşterilerin taleplerine bağlı olarak, anapara ve faiz ödemelerinin asgari 6 ay süreyle (müşterinin daha kısa süreli talepleri saklı kalmak kaydıyla) ötelenmesi, ötelemenin faiz/kar payı talep edilmeksizin yapılması durumunda müşteri talebinin aranmaması

başta olmak üzere bir dizi iyileştirici kararlar almıştır.

Yukarıda belirtilen maddelerin 6 Şubat 2023 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 1 Ocak 2024 tarihine kadar uygulanması kararlaştırılmıştır (BDDK 2023).

Bankacılık Kanununa göre; bankalar ve konsolide denetime tabi kuruluşlar tarafından yapılan bağışlar sınırlamaya tabidir. İlgili madde kapsamında, bir mali yılda yapılabilecek bağış miktarı özkaynakların binde dördünü geçemez. Yaşanan depremler sonrası, afet bölgesinin yeniden inşası ve depremzedelerin ihtiyaçlarının karşılanması için yapılacak bağış ve yardımların önündeki yasal sınırın kaldırılması amacıyla, olağanüstü hal süresince AFAD'a yapılacak bağışların bu madde kapsamına dâhil edilmemesi kararlaştırılmıştır (Resmi Gazete 2023). Bu değişiklikle, başta bankalar olmak üzere ilgili kanuna tabi şirketlerin, "Türkiye Tek Yürek" kampanyasında taahhüt ettikleri bağış tutarlarını yerine getirmelerinin önündeki yasal engel kaldırılmıştır.

Ayrıca, BDDK bankalara ilettiği Kurul Kararı'nda "Müşterilerin, bilgileri dışında kart kullanımlarının engellenmesini teminen, olağanüstü hal ilan edilen iller ile sınırlı olmaksızın ülkemiz genelindeki tüm banka müşterileri için ivedilikle kartlı ödemelerde yapılacak ilk temassız işlemlerde şifre girilmesinin sağlanması, sonraki işlemler içinse mevcut uygulamaya aynen devam edilmesi uygun görülmüştür." ifadelerini kullanarak, deprem bölgesinde ortaya çıkabilecek usulsüz kredi kartı kullanımlarını engellemeye yönelik adım atmıştır (Dünya 2023).

BİST yönetimi deprem sabahı seans açılmadan önce aldığı kararla, deprem bölgesinde bulunan 8 şirketin⁷ hisselerinde, şirketler depremden ne şekilde etkilendiklerine ilişkin Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP)'ta özel durum açıklaması yapana kadar, işlem sırasını geçici olarak askıya almıştır (Bloomberght 2023). Böylelikle, söz

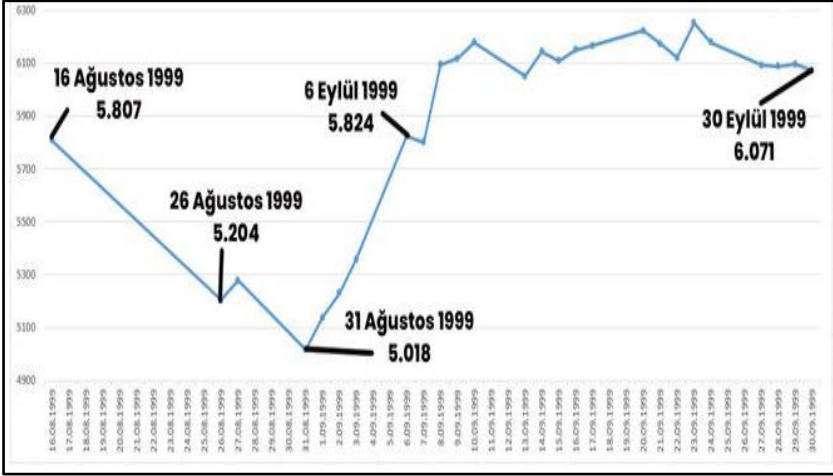
⁷ Bu şirketler: Sasa Polyester A.Ş., Bossa Tic. ve San. İşl. T.A.Ş., Bilici Yatırım San. ve Tic. A.Ş., Sanko Paz. İth. İhr. A.Ş., Hateks Hatay Tekstil İşl. A.Ş., İskenderun Demir ve Çelik A.Ş., Arsan Tekstil Tic. ve San. A.Ş. ve Rubenis Tekstil San. Tic. A.Ş.

konusu hisselerde belirsizlik kaynaklı sert fiyat hareketlerinin önüne geçilmiştir.

BİST yönetimi 8 Şubat 2023 tarihinde aldığı kararda, “Deprem felaketi sonrasında yaşanan volatilité artışı ve olağandışı fiyat hareketleri nedenleriyle Borsamız Piyasalarının güvenilir, şeffaf, etkin, istikrarlı, adil ve rekabetçi bir şekilde işleyişini teminen, Borsa İstanbul A.Ş. Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmeliği'nin 39 uncu maddesinin 1 inci fıkrası uyarınca Pay Piyasası ile Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası bünyesindeki Pay ve Pay Endeksi Türev Pazarlarının 8 Şubat 2023 tarihinde saat 11.00 itibarıyla 5 iş günü süreyle (14 Şubat 2023 akşamına kadar) kapatılmasına ve kapatılan pazarlarda sağlıklı fiyat oluşumuna imkan sağlamayan düşük işlem hacmi de dikkate alınarak 8 Şubat 2023 tarihinde gerçekleştirilen tüm işlemlerin BİAŞ Yönetmeliğinin ‘Emirlerin ve İşlemlerin Borsa Tarafından İptali’ başlıklı 33 üncü maddesinin 1-c bendi uyarınca iptal edilmesine karar verilmiştir.” ifadelerini kullanarak ilk depremin üzerinden yaklaşık 55 saat geçtikten sonra borsayı işlemlere kapatmış ve 8 Şubat tarihli işlemleri de iptal etmiştir (KAP 2023).

17 Ağustos 1999 günü sabaha karşı yaşadığımız deprem sonrasında ise, borsa seans açılmadan önce alınan kararla 26 Ağustos Perşembe gününe kadar kapatılmıştı. Böylece depremden sonraki 7 iş gününde borsada işlem yapılmamıştı. 16 Ağustos tarihinde 5.807 seviyesinde işleme kapanan borsa, deprem sonrası ilk işlem günü olan 26 Ağustos günü %10.38 değer kaybetmiştir. İlerleyen günlerde toparlanma eğilimi gösteren borsa 6 Eylül günü 5.824 seviyesinde günü tamamlayarak deprem öncesi bulunduğu noktanın üzerini görmüştür (Habertürk 2023).

Grafik 1: 17 Ağustos Depremi Sonrası İMKB'nin Seyri

Kaynak: Habertürk

BİST'in, 6 Şubat depreminden sonraki 3. işlem gününde toplam %16.2'lik düşüşün ardından işlemlere kapatılması ve ilk iki gün yapılan işlemlerin iptal edilmemesi hisse senedi yatırımcıları tarafından eleştirilmiştir. Eleştirilerin temel dayanak noktası ise, deprem bölgesinin içinde bulunduğu şartlar göz önüne alındığında, borsanın açık olmasının Türk Ticaret Kanunu (TTK)'nın 357. maddesinde ifade edilen 'Eşit işlem ilkesine' aykırı olduğunun düşünülmüş olmasıdır. Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) verilerine göre, depremin etkilediği 10 ildeki yatırımcı sayısının toplam yatırımcı sayısının (381.383) yaklaşık %10'u olması da önemli bir yatırımcı kitlesinin deprem bölgesi şartları nedeniyle eşit işlem ilkesinden yararlanamadığını göstermektedir (VAP 2023). Fakat, konuya ilişkin kayda değer ölçüde kamuoyu oluşturulmasına rağmen, ilk iki gün gerçekleştirilen işlemler iptal edilmemiştir.

BİST yönetimi 14 Şubat 2023 tarihinde ise borsanın kapatılmasının uzatılmasına yönelik ilave bir karar almamış ve açılış

öncesi yaptığı açıklama ile bir takım tedbirleri uygulamaya almıştır.

Buna göre;

- Pay piyasasında açılış seansı uygulanan tüm sermaye piyasa araçlarında ve VİOP'ta işlem gören tüm sözleşmelerde; açılış seansında emir iptali, fiyat kötüleştirme ve miktar azaltımına izin verilmemesi,
- Pay piyasasında emir işlem oranının 15:1'den 5:1'e düşürülmesine ve eşik değer aşım ücretinin 0.03 kuruştan 0.25 kuruşa yükseltilmesine,
- Pay piyasasında emir iptali, fiyat kötüleştirme ve miktar azaltımı ücret kalemlerinin %20 oranında artırılmasına ve VİOP'ta yüz binde 1 olarak uygulanan iradi emir iptal ücreti oranının %20 oranında artırılarak yüz binde 1.2 olarak belirlenmesine,
- VİOP ve pay piyasası seans sonu saatlerinin uyumlaştırılması amacıyla VİOP'ta işlem gören tüm vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin seans sonu zamanının 5 dakika kısaltılarak tam işgünlerinde 18.10, yarım işgünlerinde 12.40 olarak belirlenmesine,
- Geri alım yapan şirketler üzerine yeni bir endeks hesaplanmasına,
- Borsamız gözetim faaliyetleri kapsamında hâlihazırda devam etmekte olan yatırım aracı bazındaki tüm tedbirlerin kaldırılmasına

karar verilmiştir (Borsa İstanbul 2023). Söz konusu tedbirlerle, borsadaki spekülasyon amaçlı işlemlerin önüne geçilerek sert fiyat hareketlerinin engellenmesi amaçlanmıştır.

SPK, gece saatlerinde yaşanan depremin ardından, sermaye piyasalarının güvenilir, şeffaf, istikrarlı bir ortamda işleyişinin sağlanması ve yatırımcıların hak ve yararlarının korunmasını teminen aldığı Kurul Kararı'nda, BİST pay piyasalarında 6 Şubat 2023 tarihinden itibaren geçici olarak;

- Açığa satış işlemlerinin yasaklanmasına, gün içinde açığa satış tuşuna basılmadan yapılan ve aynı gün içinde kapatılan pozisyonların da söz konusu yasak kapsamında olduğu hususunda yatırımcıların ve yatırım kuruluşlarının bilgilendirilmesine,
- Yatırımcılar tarafından satışa konu edilecek paylar için depo şartı uygulanmasına,
- Mülkiyetinde payı bulunan yatırımcıların, söz konusu kıymetlerin satışını sadece ilgili kıymetlerin bulunduğu yatırım kuruluşları üzerinden yapabilmesine

karar vermiştir (SPK 2023). Bu kararlarla, deprem sonrası işlemlere kapatılmayan borsada aşağı yönlü volatilitesi yüksek fiyat hareketlerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

SPK, 8 Şubat 2023 tarihinde aldığı kurul kararında, Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliğinin ilgili madde hükmü gereğince, deprem dolayısıyla BİST Pay Piyasası'nın kapalı olması nedeniyle 8 Şubat 2023 tarihinden başlayarak söz konusu piyasa yeniden açılıncaya kadar;

- Borçlanma araçları şemsiye fonu, para piyasası şemsiye fonu, garantili/koruma amaçlı şemsiye fonu, kıymetli madenler şemsiye fonuna bağlı olarak ihraç edilen fonlar,
- Unvanında “döviz”, “para piyasası” ve “kısa vadeli” ibareleri yer alan serbest fonlar ile unvanında “yabancı” ibaresi yer alan fonlar,
- Katılım şemsiye fonu’na bağlı fonlardan unvanında belirli bir varlık grubu (kira sertifikası, altın, kıymetli madenler, para piyasası) geçen fonlar

dışındaki fonların birim pay değeri hesaplamamaları ve katılma payı alım satımı ile söz konusu fonların Türkiye Elektronik Fon Alım Satım Platformu (TEFAS) işlemlerinin durdurulmasına karar vermiştir.

Aynı kurul kararında, Emeklilik Yatırım Fonlarının Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin yönetmeliğin ilgili maddesi gereğince, deprem dolayısıyla BİST Pay Piyasasının kapalı olması nedeniyle, 8 Şubat 2023 tarihinden başlayarak söz konusu piyasa yeniden açılıncaya kadar;

- Borçlanma araçları, para piyasası, katılım (katılım hisse senedi fonları hariç), kıymetli madenler, başlangıç emeklilik yatırım fonları,
- Unvanında “yabancı” ve “döviz” ibaresi yer alan emeklilik yatırım fonları

dışındaki emeklilik yatırım fonlarının (OKS fonları dahil) pay fiyatı hesaplamamaları ve pay alım satımı ile söz konusu fonların Bireysel Emeklilik Fon Alım Satım Platformu (BEFAS) işlemlerinin durdurulmasına karar verilmiştir.

Ayrıca, pay alım/satım işlemleri durdurulan yatırım fonu ve emeklilik yatırım fonları için değerlendirme tarihi 8 Şubat 2023 olan pay alım/satım talimatlarının (TEFAS/BEFAS'ta gerçekleşen işlemler dahil) gerçekleştirilmesinde değerlendirme tarihi olarak BİST Pay Piyasasının açıldığı ilk günün dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir (SPK 2023).

SPK, yaşanan deprem felaketi nedeniyle bağışta bulunmak isteyen şirketler için 9 Şubat 2023 tarihinde aldığı kurul kararında ise bağış yapmak isteyen ancak genel kurullarınca belirlenmiş bağış tutarı yeterli olmayan ve/veya hiç belirlenmemiş olan halka açık ortaklıkların;

- Yönetim kurulu kararı ile varsa genel kurul kararında belirlenen sınırı aşacak; böyle bir sınır belirlenmemişse, yönetim kurulu kararında öngörülecek tutarda bağış yapabileceklerine,
- Yönetim kurulu kararı ile yapılacak bağış ve ödemelerin tutarı ve bağış yapılan tarafın, ilgili düzenlemeler çerçevesinde kamuya duyurulması gerektiğine,
- Yönetim kurulu kararının yapılacak ilk genel kurul toplantısında pay sahiplerinin onayına sunulması gerektiğine,
- Aracı kurumlar için bir malî yılda yapabilecekleri bağış sınırı hesaplanırken, deprem dolayısıyla yapılan bağışların dikkate alınmamasına,
- İlk üç maddenin menkul kıymet yatırım ortaklıkları, gayrimenkul yatırım ortaklıkları ve halka açık girişim sermayesi yatırım ortaklıkları için de geçerli olduğuna

karar vermiş ve afetzedelerin ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik yapılacak yardımların, hızlı şekilde hayata geçirilmesinin önündeki hukuki kısıtları kaldırmıştır (SPK 2023).

SPK, 14 Şubat 2023 tarihinde yaptığı toplantıda ise aşağıdaki Kurul kararlarını açıklamıştır. Buna göre;

- Temerrüt durumunda uygulanacak faiz oranının, aracı kurumun vereceği kredinin, kaynak maliyeti dikkate alınarak, sermaye piyasasına olan algıyı olumsuz etkileyecek ve güveni zedeleyecek uygulamalardan kaçınılmak suretiyle, makul bir seviyede belirlenmesi yönünde tavsiye kararı alınması ve uygulanan faiz oranının Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş.’nin (MKK) Yatırımcı Risk Takip Sistemi’ne aracı kurumlarca müşteri bazında raporlanması,
- Deprem bölgesinde ikametgâhı, işyeri adresi veya şubede hesabı bulunan müşterinin, 6 Şubat 2023 tarihinden itibaren oluşan temerrüt durumlarında 30 Haziran 2023 tarihine kadar işlem tesis edilmemesi,
- 30 Haziran 2023 tarihine kadar, aracı kurumların hazırladığı sermaye yeterliliği tablolarında, kendi portföylerine alınan pay senetlerine ilişkin pozisyon riski oranının %10 yerine %3 üzerinden, kredi hesabı altında izlenen “Diğer müşteriler” için pozisyon riski oranının ise %8 yerine %4 üzerinden hesaplanması,
- 30 Haziran 2023 tarihine kadar yapılacak genel işlem sınırı hesaplamasında, 6 Şubat 2023 tarihi itibarıyla Deprem bölgesinde ikametgâhı, işyeri adresi veya şubede hesabı

bulunan müşterilere kullandırılan kredilerin dikkate alınmaması,

- %35 olarak belirlenen başlangıç özkaynak koruma oranı, 10 Nisan 2023 tarihine kadar %20 olarak belirlenmesi

kararlaştırılmıştır. SPK aldığı bu kararlar ile, deprem sonrası borsanın işlemlere kapatılmaması nedeniyle, özellikle afet bölgesinde bulunan yatırımcıların temerrüt olasılığı düşürmeyi, temerrüt durumunda karşılaşacakları maliyetleri azaltmayı ve aracı kurumların bu konuda daha ölçülü hareket etmesini sağlamayı amaçlamıştır.

Ayrıca, yürürlükte bir geri alım programı olup olmadığına bakılmaksızın, payları borsada işlem gören ortaklıkların ve bunların bağlı ortaklıklarının pay geri alım işlemlerinin kolaylaştırılmasını ve yatırımcıların korunmasını teminen yapılacak ikinci bir duyuruya kadar;

- Payları borsada işlem gören halka açık ortaklıkların, genel kurul kararı aranmaksızın, yapılacak ilk genel kurulda ortakların bilgisine sunulmak üzere, yönetim kurulu kararı ile geri alım programı başlatabileceğine, yönetim kurulu kararında geri alımın amacına, geri alım programının öngörülen azami süresi, alınacak azami pay adedi ile kullanılacak azami fon tutarına yer verilmesi gerektiğine ve söz konusu yönetim kurulu kararının ilgili düzenlemeler çerçevesinde kamuya açıklanmasına,
- Payları borsada işlem gören halka açık ortaklıkların bağlı ortaklıklarının da, genel kurul kararı aranmaksızın, yapılacak ilk genel kurulda kendi ortaklarıyla birlikte ana ortaklığın ortaklarının bilgisine sunulmak üzere, yönetim kurulu kararı ile

geri alım programı başlatabileceğine, bu yönetim kurulu kararının da birinci maddedeki esaslara tabi olacağına,

- Yürürlükte bir geri alım programı olan halka açık ortaklıkların ve bağlı ortaklıklarının, geri alım programlarına, yönetim kurullarınca ayrıca bir karar alınmasına gerek olmaksızın bu kararda belirtilen şartlar ile devam edebileceklerine,
- II-22.1 sayılı Geri Alınan Paylar Tebliği'nin; 9 uncu (ikinci fıkrasının ilk cümlesi hariç), 12 nci (beşinci, altıncı ve dokuzuncu fıkrası hariç) maddeleri, 15 inci maddesinin birinci fıkrasının b, c ve d bentleri ile 19 uncu maddesinin ikinci, altıncı ve dokuzuncu fıkralarının uygulanmamasına,
- Geri alınan paylar nedeniyle edinilmiş bedelsiz paylar için de aynı esasların uygulanmasına,
- Geri alınan payların, geri alındığı tarihten itibaren 30 günlük süre boyunca satılamamasına ve 30 günlük sürenin hesaplanmasında 'ilk giren ilk çıkar' yöntemi uygulanmasına,
- 21 Temmuz 2016 ve 25 Temmuz 2016 tarihli duyuruların ve 23 Haziran 2022 tarihli ve 34/959 sayılı ve 21 Ağustos 2015 tarihli ve 21/1023 sayılı ilke kararlarının yürürlükten kaldırılmasına,
- Payları borsada işlem gören ortaklıkların pay sahiplerine yönelik bilgi formu düzenleme yükümlülüğü sınırı, işbu karar tarihinden itibaren ikinci bir duyuruya kadar yüzde üç olarak uygulanmasına,
- Bu karar tarihinden sonra pay sahiplerinin yapacakları satışlar ile son on iki aylık dönemde yapmış oldukları satışların toplamının şirket sermayesinin yüzde onunu aşması halinde, bir

önceki maddede belirtilen %3 sınırına bakılmaksızın bu pay satışları öncesinde, Kurulca esasları belirlenen pay satış bilgi formu düzenlenecek ve bu form satış öncesinde Kurul'un onayına sunulmasına

karar verilmiştir (SPK 2023). Böylelikle, hisse fiyatlarının desteklenmesi için yapılacak geri alım süreçlerinin kolaylaştırılması hedeflenmiştir.

SPK, 16 Şubat 2023 tarihinde aldığı kurul kararında ise, OHAL ilan edilen 10 il ve sonradan bu kapsama alınabilecek illerde bulunan sermaye piyasası mevzuatına tabi şirketlerin, personel kaybı ve maddi kayıplar nedeniyle iş süreçlerinde yaşanabilecek sorunlar ve bu nedenle 31 Aralık 2022 tarihli finansal raporlarının kamuya açıklanmasında ortaya çıkabilecek gecikmelerin, finansal piyasalar üzerindeki olumsuz etkisinin asgariye indirilebilmesi ve olası yatırımcı mağduriyetlerinin önüne geçilmesi için aşağıdaki kararları almıştır (SPK 2023):

- Sermaye piyasası araçları bir borsada ve/veya teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde işlem gören sermaye piyasası mevzuatına tabi işletmeler, henüz bildirim yapılmamış 2022 yılsonuna ait finansal raporlarının bildirimini, 2023 yılı ilk çeyrek dönemine ait finansal raporları için sermaye piyasası mevzuatında belirlenmiş olan nihai bildirim tarihine kadar yapabilecektir.
- Sermaye piyasası araçları bir borsada ve/veya teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde işlem görmeyen sermaye piyasası mevzuatına tabi işletmeler, henüz ilgili mevzuat kapsamında bildirim yapılmayan 2022 yılsonuna ilişkin finansal raporlarının bildirimini, sermaye piyasası mevzuatında belirlenmiş olan nihai bildirim süresini takip eden ayın sonuna

kadar yapılabilecektir (varsa özel hesap dönemine sahip işletmeler açısından da bu karar kıyasen uygulanabilecektir).

- Deprem nedeniyle finansal raporlarını süresi içerisinde iletemeyecek sermaye piyasası mevzuatına tabi diğer işletmeler, Kurula ek süre taleplerini iletebileceklerdir.
- Yatırım fonları (gayrimenkul, girişim sermayesi ve borsa yatırım fonları dahil) 2022 yılına ait bağımsız denetimden geçmiş finansal raporlarını ve emeklilik yatırım fonları 2022 yılsonuna ait yıllık raporlarını 30 Nisan 2023 tarihine kadar Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP)'ta ilan edebileceklerdir.

Deprem sonrası BİST'in tekrar işlemlere açılmasından önce, hisse fiyatlarında beklenen düşüşün sınırlandırılması ve hisse senedi piyasasının desteklenmesi amacı ile, Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Bireysel Emeklilik Sistemi (BES)'te devlet katkısının değerlendirildiği fonların yatırım kriterlerine ilişkin, 14 Şubat 2023 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan aşağıdaki kararları almış ve söz konusu kararlara, yayım tarihinden itibaren en geç 10 gün içerisinde uyum sağlanması gerektiğini belirtmiştir (Resmi Gazete 2023).

- Fonların borsaya yatırılacak kısmı %10'dan %30'a çıkarılması,
- Tek hisseye yatırım tavanı %1'den %5'e yükseltilmesi,
- Devlet tahviline yatırım %70'ten %50'ye indirilmesi,
- Fonlarının asgari yüzde otuzunun; BİST 30, BİST Likit Banka, BİST Banka Dışı Likit 10 ve BİST Katılım 30 endekslerindeki paylar ile BİST 100, BİST Sürdürülebilirlik Endeksi, BİST

Kurumsal Yönetim Endeksi ve Borsa İstanbul A.Ş. tarafından hesaplanan katılım endekslerindeki paylarda değerlendirilmesi.

Emeklilik Gözetim Merkezi (EGM) tarafından açıklanan son verilere göre, BES'teki devlet katkısı portföyünün büyüklüğü yaklaşık 50 milyar TL'dir (Emeklilik Gözetim Merkezi 2023). Bu nedenle, fonların borsaya yatırılabilir kısmının %10'dan %30'a yükseltilmesi ile 10 günlük sürenin sonunda yaklaşık 10 milyar TL tutarın borsaya girmesi beklenmektedir. BES sistemine sürekli prim ödemelerinin olması ve buna bağlı olarak devlet katkısı fon tutarının da devamlı büyüdüğünü göz önünde bulundurduğumuzda, düzenleme sonrası borsaya giren toplu tutar kadar olmasa dahi, değişikliğin olumlu etkilerinin azalarak da olsa hisse senedi piyasasında devam edeceğini söyleyebiliriz. Örneğin; 10 Şubat 2023 tarihinde devlet katkısı fon tutarı 49.690,9 milyon TL iken, 17 Şubat 2023 tarihi itibarıyla bu tutar 50.465,5 milyon TL'ye yükselmiş ve devlet katkısı fon tutarı yaklaşık 775 milyon TL artış göstermiştir. Düzenleme öncesi bu artışın en fazla 77,5 milyon TL'si hisse senetlerine yönlendirilebilecek iken, değişiklik ile birlikte bu tutar 232 milyon TL seviyesine yükselmiştir.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) yayımladığı duyuruda, OHAL süresi boyunca, afet bölgesinde yaşayan ve depremden etkilenen kişilerin, ikamet ettiği il fark etmeksizin, elektrik ve doğalgaz için yeni abonelik sürecinde güvence bedeli ödemeyeceğini ifade etti. Böylelikle, kurum kendi görev alanı kapsamında, deprem sonrası yeni bir hayat düzeni kurma çabası içerisinde olan afetzedelere destek olmuştur (Bloomberght 2023).

4. 17 Ağustos 1999 Marmara Depreminin Türkiye Ekonomisine Etkileri

Ülkemizde ekonominin küçüldüğü, ihracat ve ithalatın azaldığı, bütçe açığının arttığı ve enflasyonun yükseliş eğiliminde olduğu bir dönemde 17 Ağustos 1999 Marmara depremi yaşanmıştır. Bu durum, depremin ekonomik etkilerinin daha şiddetli yaşanmasına sebebiyet vermiştir (Aktürk ve Albeni 2002, 4).

Marmara Depremi, vefat/yaralı sayısı ve yıkılan bina gibi göstergeler açısından Cumhuriyet tarihinde karşılaştığımız en büyük deprem olmamakla birlikte, depremin yaşandığı illerin ülke ekonomisinin üretim merkezleri olması nedeniyle, yarattığı ekonomik etki bakımından yakın tarihimizin en önemli depremi olduğunu söyleyebiliriz. Deprem; Kocaeli, Sakarya, Yalova, İstanbul, Bolu, Bursa ve Eskişehir illerini etkilemiş ancak Kocaeli, Sakarya ve Yalova'da ağır can ve mal kaybına yol açmıştır.

Marmara depreminin etkilediği 7 il ülke nüfusunun %23'ünü oluştururken, depremin en çok etkilediği 3 ilde ise nüfusun yaklaşık %6'sı yaşamaktadır.

Depremin etkilediği 7 ilin Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH) içindeki payı %34.7, sanayi katma değeri içindeki payı ise %46.7 seviyesindedir. Bunun yanında depremin ana üssü olan 3 il, GSMH içinde %6.3, sanayi katma değeri içinde ise %13.1'lik paya sahiptir. Bölge; petro-kimya, tekstil, otomotiv ve metal sektörlerinde önemli bir yere sahiptir.

Deprem bölgesinin toplam ihracatımız içindeki payı %5, toplam ithalatımız içindeki payı ise %15 düzeyindedir (DPT 1999, 1-11).

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin, 8 Eylül 1999 tarihli ve 'Depremin Ekonomik ve Sosyal Etkileri Muhtemel Finansman İhtiyacı

Kısa-Orta ve Uzun Vadede Alınabilecek Tedbirler' başlıklı çalışmasında yer alan tahmine göre, depremin sermaye birikimi ve milli hâsıla üzerindeki etkisinin 9-13 milyar dolar seviyesinde olması beklenmiştir.

Deprem yarattığı yıkımın etkilerinin ortadan kaldırılması için kamu tarafından yapılacak harcamalar, ertelenen vergi gelirleri ve deprem kaynaklı vergi kayıplarının kamu üzerindeki yükünün 6.2 milyar dolar seviyesinde olacağı tahmin edilmiştir. Bu tutarın 3.5 milyar dolarlık kısmını yeni konut yapımı ve konut onarımı oluşturmaktadır. Kamu üzerindeki yükün, 2.5 milyar dolarlık kısmının dış finansman, kalan 3.7 milyar doların ise iç kaynaklardan karşılanması planlanmış olup iç kaynak için borçlanma yerine ilave gelir kaynağı yaratma seçeneği ön plana çıkmıştır (DPT 1999, 2).

Dönemin Hükümeti ilave gelir kaynağı oluşturmak için 26 Kasım 1999 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 4481 sayılı Kanunla ilave vergileri uygulamaya almıştır. Buna göre

- 1998 yılı kazanç ve iratlarını yıllık beyanname ile beyan eden gelir veya kurumlar vergisi mükellefleri,
- 1998 yılı ticari ve mesleki kazançları götürü usulde tespit edilen gelir vergisi mükellefleri,
- Ücret geliri elde eden ve 1998 yılında elde ettikleri ücretlerinin vergi matrahı toplamı 12 milyar lirayı (bugünkü tutar ile 12 bin TL) aşan ücretlilerden

oluşan vergi mükelleflerinden 1998 yılı vergi matrahları üzerinden %5 ek vergi alınmasına karar verilmiştir.

Yukarıdaki düzenlemeye ilave olarak bir defaya mahsus olmak üzere;

- Gayrimenkul sahiplerinden 1999 yılı emlak vergisi matrahları üzerinden iki eşit taksitle ödenmek üzere emlak vergisi,
- Taşıt sahiplerinden 1999 yılı tutarı kadar iki eşit taksitle ödenmek üzere motorlu taşıtlar vergisi alınması kararlaştırılmıştır.

Ayrıca, her nevi cep telefonu işletmecileri tarafından verilen tesis, devir, nakil ve haberleşme hizmetleri üzerinden tahsil edilmek üzere, 31 Aralık 2003 tarihine kadar uygulanmak üzere %25 oranında özel iletişim vergisi (ÖİV) yürürlüğe girmiştir (Mevzuat 1999, 4).

ÖİV, 2004 yılında kapsamı genişletilerek kalıcı hale getirilmiştir. Deprem sonrası uygulamaya alındığı ve daha sonra kalıcı hale geldiği için ‘Deprem Vergisi’ olarak da bilinen ÖİV oranı güncel olarak %10’dur. 2022 yılsonu itibarıyla, bugüne kadar kamunun ÖİV kaynaklı toplam tahsilat tutarı yaklaşık 88 milyar TL olup bu dönemdeki toplam vergi gelirlerinin yaklaşık %0.9’ünü oluşturmaktadır (Dünya 2023).

DPT, TÜSİAD ve Dünya Bankası’nın Marmara depreminin maliyetine dair yaptıkları tahminlere ilişkin özet tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2: 17 Ağustos Depremi Maliyet Kalemleri

	TÜSİAD	DPT	Dünya Bankası
Doğrudan Maliyetler	10	6.6-10.6	3.1-6.5
İskan	4	3.5-5	1.1-3
Girişim	4.5	2.5-4.5	1.1-2.6
Altyapı	1.5	0.5-1	0.9
Dolaylı Maliyetler	2.8	2-2.5	1.8-2.6
Katma Değer Kayıpları	2	2-2.5	1.2-2
Acil Yardım Harcamaları	0.8	-	0.6
Toplam Zarar Maliyetleri (yuvarlanmış)	13	9-13	5.9
İkincil Etkiler			
Cari İşlem Kayıpları	2	-	3
Mali Kayıplar	2	5.9	3.6-4.6
İş Kayıpları (bölgedeki iş gücü oranı)	-	-	%20-50

Kaynak: (İnmez 2005, 124)

5. 6 Şubat Depremlerinin Ekonomik Etkilerine Dair Tahminler

Kahramanmaraş merkezli depremler; Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa olmak üzere 11 ilimizde yıkım ve can kayıplarına neden olmuş ve söz konusu iller ‘Afet Bölgesi’ olarak ilan edilmiştir. Bu iller içerisinde Adıyaman, Gaziantep, Hatay ve Kahramanmaraş en çok etkilenen iller olmuştur.

25 Şubat 2023’te Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum tarafından yapılan son açıklamaya göre incelenmesi gereken binaların %80-90’ına karşılık gelen 1.316.000 binanın

inceleme ve hasar tespit çalışması tamamlanmış olup bunlar içerisinde 173.000 binanın yıkık, acil yıkılacak ve ağır hasarlı olduğu tespit edilmiştir (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 2023).

Depremiñ sebep olduğu ekonomik maliyete ilişkin, yerli ve yabancı birçok kurum tarafından tahmin çalışması yapılmıştır. Depremiñ üzerinden kısa bir süre geçmesi, yarattığıñ hasarın henüz net olarak tespit edilememesi ve iç içe geçmiş birçok maliyet kalemi olduğu dikkate alındığında, ülkemizin söz konusu tahmin çalışmalarında hesaplanan rakamların üzerinde bir maliyetle karşılaşma ihtimali oldukça yüksektir.

Afet bölgesinin ülke ekonomisi içindeki payının ve öneminin görülebilmesi için, temel ekonomik göstergeler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir. Buna göre; nüfusun %16.4'ü, hane halkının %13.7'si, Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH)'nin %9.8'i, istihdam edilenlerin %12.3'ü ve nakdi kredilerin %9.3'ü afet bölgesindedir.

Tablo 3: Ekonomik Göstergeler

Ekonomik Gösterge	Afet Bölgesinin Payı (%)
Nüfus	16.4%
Yüzölçümü	13.9%
Hanehalkı Sayısı	13.7%
GSYİH	9.8%
İhracat	8.6%
İthalat	6.7%
Kurumlar Vergisi Mükellef Sayısı	9.6%
Gelir Vergisi Mükellef Sayısı	11.6%
Bütçe Gelirleri	4.8%
Girişimler	12.3%
Sigortalı Çalışanlar	12.3%
Nakdi Krediler	9.3%
Mevduat	5.5%

Kaynak: TÜİK, BDDK, HMB

2021 yılında ekonomi %11.35 büyürken, afet bölgesi olarak ilan edilen 11 ilimizin katkısı 0.98 puan olmuştur (TÜİK). Orta Vadeli Program (2023-2025)'te 2023 yılı büyüme hedefinin %5 olduğu düşünüldüğünde, depremin büyümede yaklaşık 0.5 puan azalmaya sebep olma ihtimali bulunmaktadır. Bu illerde ekonominin küçülebileceği olasılığı da değerlendirildiğinde olumsuz etki daha da fazla olabilecektir. Bununla birlikte, afet bölgesinin yeniden inşası kapsamında yapılacak yeni konut ve altyapı çalışmalarının büyümedeki olumsuz etkiyi sınırlandıracağı da aşikârdır.

Yarım asrı aşkın süredir İstanbul Sanayi Odası (İSO) tarafından hazırlanan 'Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu (İSO 500)' araştırmasının 2021 yılı verileriyle hazırlanan son çalışmasına göre, deprem bölgesinde faaliyet gösteren 64 adet şirket bulunmaktadır. Söz

konusu firmaların üretimden satışlarının büyüklüğü yaklaşık 224.7 milyar TL olup İSO 500 listesinde yer alan firmaların toplam üretimden satışları ise 2.048 trilyon TL düzeyindedir (İstanbul Sanayi Odası 2022).

Yine İSO tarafından, 2021 yılı verilerine göre hazırlanan İSO İkinci 500 listesinde, deprem bölgesinde yer alan 75 adet şirket bulunmakta olup bu firmaların üretimden satışlarının büyüklüğü yaklaşık 47.2 milyar TL'dir (İstanbul Sanayi Odası 2022).

Bu verilerden yola çıkarak, depremin sebep olduğu hasarın sadece bölge ekonomisi değil, ülke ekonomisi için de önemli sonuçlar doğuracağını söyleyebiliriz. Bu nedenle, yaşadığımız büyük afetin ekonomik boyutunun ülke ekonomisi üzerinde yarattığı maliyet kalemleri başta olmak üzere çok yönlü şekilde değerlendirilmesi, hızlı ve etkin kararlar alınarak bölgenin tüm yönleriyle yeniden imar edilmesi depremin etkisini minimize etmek açısından büyük önem taşımaktadır.

Dünya Bankası, büyük felaketlerin ardından ilk birkaç hafta içerisinde yaşanan felaketin boyutlarını tespit etmek amacıyla geliştirdiği 'Global Rapid Post-Disaster Damage Estimation (Grade)' yaklaşımı kapsamında, Kahramanmaraş depremleri ile ilgili değerlendirme raporunu 20 Şubat 2023 tarihinde yayımlamıştır. Rapora göre; depremlerin direk maliyeti 34.2 milyar dolar (2021 yılı GSYH'nin %4'ü) olarak hesaplanmış olup, bu tutarın 18 milyar doları konut, 9.7 milyar doları konut dışı binalar ve kalan 6.4 milyar dolar ise altyapı hasarlarından oluşmaktadır. Ayrıca, küresel ölçekli deneyimler ışığında, depremin potansiyel maliyetinin tahminlerin iki katına kadar çıkabileceği de ifade edilmiştir. Raporda, tahmin edilen maliyetin fiziki

hasarı içerdiği, insani yardım ve acil durum müdahale maliyetleri, dolaylı maliyetler (üretim aksaması, satışlarda azalama vb) ve ikincil etkileri kapsamadığı belirtilmiştir (Dünya Bankası 2023, 6).

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), 16 Şubat 2023 tarihinde yayımladığı 'Regional Economic Prospects' adlı raporunda Kahramanmaraş depremlerinin etkilerine dair tahminlerine de yer vermiştir. Raporda, kurtarma çalışmalarına dair sürecin devam etmesinin yarattığı büyük belirsizliğe rağmen depremin 2023 yılı büyüme oranındaki negatif etkisinin muhtemelen 1 puanın altında olacağı ve depremin yılın ilk aylarında olması nedeniyle, yıl içerisinde yapılacak yeniden inşa sürecinin depremin ekonomi üzerindeki negatif etkilerini büyük ölçüde dengeleyebileceği belirtilmiştir.

Raporda ilave olarak, kamu borç yükünün GSYH oranının görece düşük olmasının depremin kamu üzerinde yaratacağı mali yükün finansmanı açısından esneklik sağlayacağı, depremin enflasyon üzerinde yukarı yönlü etkisinin muhtemelen sınırlı olacağı ve bu durumun büyük ölçüde gıda -bölgenin önemli tarım alanlarını barındırması- ve inşaat malzemeleri kaynaklı olacağı ifade edilmiştir. Afet bölgesinin yeniden inşa sürecinin ithalatı artırması ve cari açığı daha da genişletmesinin olası olduğu, bunun yanında ihracattaki muhtemel bir düşüşün kısa vadeli olmasının beklendiği, deprem yardımları nedeniyle gelecek dış kaynakların ödemeler dengesi ve rezervlere olumlu etkisinin olacağı ve bunun da Türk lirasının seviyesini destekleyeceği belirtilmiştir (EBRD 2023, 13-15).

EBRD Türkiye Direktörü Arvid Tuerkner ise, katıldığı bir programda deprem sonrası yeniden inşanın maliyetinin 100 milyar doları bulabileceğini ifade etmiştir (Bloomberght 2023).

JP Morgan, 16 Şubat 2023 tarihinde yayımladığı 'Turkey: The Economic Implications of the Eartquake' adlı raporunda, depremin oluşturduğu fiziki hasarın Türkiye ekonomisine maliyetinin 25 milyar dolar seviyesinde (GSYH'nin %2.5'u) olacağını ve yukarı yönlü risklerin olduğunu belirtmiştir. Şirket, 2023 yılı enflasyon tahminini, gıda fiyatlarındaki yükseliş ve mali teşvikler nedeniyle %43'ten %45'e, bütçe açığı GSYH'ye oranı beklentisini %3.5'tan %4.5'a revize ederken; büyümenin ilk çeyrekte zayıflayacağını fakat inşaat faaliyetleri nedeniyle 2. çeyrekte toparlanacağını, cari açığın GSYH'ye oranının ise %3 seviyesine yükseleceğini fakat uluslararası yardımların kur üzerindeki baskıyı kısmen dengeleyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca, genişleyici mali ve kredi politikaları nedeniyle, depremin etkilerinin kısa vadede azalacağını tahmin etmiştir (Reuters 2023).

Afet riski modelleme şirketi Karen Clark & Company, 17 Şubat 2023 tarihli çalışmasında, deprem kaynaklı mülk kayıplarının maliyetinin yaklaşık 20 milyar dolar olabileceğini, bunların içerisinde sigortalı kayıpların ise 2.4 milyar dolar olduğunu ifade etmiştir (Karen Clark & Company 2023).

Olağanüstü olaylar çözüm şirketi Verisk, 14 Şubat 2023 tarihinde yayımladığı raporunda, depremin sebep olacağı ekonomik kaybın 20 milyar doları aşacağını, sigortalı kayıpların ise 1 milyar doları geçeceğini tahmin etmiştir (Verisk 2023).

ABD yatırım bankası Morgan Stanley, konut maliyetlerinin tek başına yaklaşık 24 milyar dolar olacağını ve bu tutarın 38 milyar dolara kadar ulaşabileceğini, konut dışı yıkım ve altyapı hasarlarıyla birlikte maliyetin 29 milyar dolar seviyesine yükselebileceğini ve bu maliyetin

de 45 milyar dolar seviyesine yükselebileceğini ifade etmiştir (Paraanaliz 2023).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Türkiye Mukim Temsilcisi Louisa Vinton'ın yaptığı açıklamalara göre depremin sebep olduğu zararın büyüklüğü 100 milyar doları aşabilir (Anadolu Ajansı 2023).

Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (TÜRKONFED) tarafından 10 Şubat 2023'te yayımlanan “2023 Kahramanmaraş Depremi Afet Ön Değerlendirme Durum Raporu” adlı çalışmaya göre depremin maliyeti, 70.75 milyar dolar konut zararı, 10.4 milyar dolar milli gelir kaybı ve 2.91 milyar dolar işgünü kaybı olmak üzere toplam 84.06 milyar dolar olarak hesaplanmıştır (TÜRKONFED 2023, 5). Hesaplama, 1999 Marmara depremi baz alınarak, bazı temel varsayımlar üzerinden yapılmıştır.

Ercan Türkan, 22 Şubat 2023 tarihli, “Kahramanmaraş Depremi Maliyet Tahmini” adlı çalışmasında, depremin maliyetini, akım maliyetler ve sermaye birikim kayıpları olmak üzere iki başlık altında incelemiştir. Buna göre; GSYH kaybı ile depremin yaralarını sarmak için yapılan yardım ve alınan mali önlemlerin maliyetinden oluşan akım maliyeti 10.8 milyar dolar, konut yapımı, altyapı çalışmaları ile araç, ev eşyaları ve hayvan teleflerinden oluşan sermaye kayıpları maliyeti 47.4 milyar dolar olmak üzere toplam 58.2 milyar dolar maliyet hesaplamıştır (Türkan 2023, 4).

Mahfi Eğilmez, 23 Şubat 2023 tarihli, “Depremlerin Ekonomiye Etkisi” adlı yazısında, 10 ilimizde depremin sebep olduğu direkt kayıplar ve ekonominin genelinde yaratacağı etkileri incelemiştir. Buna

göre; depremin direkt maliyetini 48.7 milyar dolar hesaplarken, bu tutarın 46.2 milyar dolarının bölgenin yeniden inşası, 2.5 milyar dolarlık kısmının ise yapılacak nakdi yardımlardan oluşacağını ifade etmiştir. Eğilmez, depremin ekonominin geneline olan etkisi için ise; GSYH’de 25 milyar dolar, ihracatta 7 milyar dolar ve vergi gelirlerinde ise 3 milyar dolar olmak üzere toplam 35 milyar dolar bir azalma tahmin etmektedir (Eğilmez 2023). Böylelikle depremin doğrudan ve dolaylı etkisini yaklaşık 84 milyar dolar olarak hesaplamıştır.

Kahramanmaraş depremlerinin ardından, afetzedelerin yaralarının sarılması için hem maddi hem de aynı olarak büyük ölçekli yardım kampanyaları düzenlenmiştir. Kamu kurumları, şirketler, sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere birçok organizasyon yardım kampanyalarına öncülük etmiştir. Kurumların ve bireylerin topladığı aynı yardımlar binlerce tır ile afet bölgesine sevk edilirken, farklı yardım organizasyonları kapsamında da nakdi yardım toplanmıştır.

Afet bölgesi için yapılan en büyük yardım organizasyonu ise, 15 Şubat 2023 tarihinde yurt içi ve yurt dışından 213 televizyon kanalı ile 562 radyoda yayınlanan ‘Türkiye Tek Yürek’ kampanyası olmuştur. Söz konusu kampanyada yaklaşık 116 milyar TL yardım toplanmıştır (Anadolu Ajansı 2023). Ayrıca, ülkemizin önde gelen birçok büyük şirketi, deprem sonrası en önemli sorunların başında gelen barınma ihtiyacına yönelik konteyner kent kurulumu ve kalıcı ikamet için konut inşasına yönelik taahhütlerde bulunmuştur.

Deprem kaynaklı yıkımın ortadan kaldırılması için ülkemizin dört bir yanında gerçekleştirilen kampanyalarda yaklaşık 120 milyar TL (yaklaşık 6.5 milyar dolar) toplandığı tahmin edilmektedir. Bu tutar, depreme ilişkin yapılan maliyet tahminlerinin yaklaşık %10’unu

oluşturmaktadır. Fakat deprem dolayısıyla yapılan yardımların vergi matrahından düşülebileceğini de hesaplamalara dâhil ettiğimizde, bu oran daha da düşecektir. Sonuç olarak depremin maliyetinin önemli kısmının kamu tarafından finanse edilmesi ve bu durumun da kamunun daha fazla borçlanmasına sebep olması beklenmektedir.

Sonuç Yerine

Kahramanmaraş depremleri ile ülkemiz Cumhuriyet tarihinin en büyük doğal afeti ile karşı karşıya kalmıştır. Yaşanan afet, ülke ekonomisinin ürettiği değerin yaklaşık %10'unu temsil eden 11 ili etkilemiş, binlerce insanın hayatını kaybetmesine ve yüzbinlerce binanın yıkılmasına sebep olarak en çok can ve mal kaybına neden olan doğal afet olarak ülke tarihindeki yerini almıştır.

Yaşanan depremlerin sebep olduğu ekonomik maliyetin tahminine ilişkin, yurtdışı ve yurtiçinde farklı kurum ve kişiler tarafından değerlendirme çalışmaları yayımlanmıştır. Söz konusu çalışmalarda, depremin üzerinden kısa bir süre geçmesi ve hasar tespit çalışmalarının henüz tamamlanmamış olması nedeniyle, yapılan tahminlerde sapmalar olabileceği vurgulanmıştır. Ayrıca çalışmaların önemli kısmında, hasar tespit sürecinin henüz tamamlanmamış olması, karar alıcıların deprem sonrası ekonomiye ilişkin alacağı önlemlerin tam olarak netleşmemesi ve dolaylı maliyet hesaplama sürecinin zorluğu nedeniyle, dolaylı maliyet tahminlerine yer verilmemiştir.

Yayımlanan çalışmalarda, yaşanan afetin doğrudan maliyetinin 20-100 milyar dolar aralığında olacağı tahmin edilirken, tahminlerin ortalaması 50 milyar dolar seviyesindedir. Dolaylı maliyetler ise ortalama 20 milyar dolar olarak beklenmektedir. Böylelikle

depremlerin ÷lke ekonomisine toplam maliyetinin 70 milyar dolar seviyesinde olacağı öngörülmektedir.

Hasar tespit çalışmalarının henüz bitmemesi ve alınan tedbirlerin etkilerinin henüz ölçülememesi nedeniyle tahminlerde yukarı yönlü risklerin olduğu aşikârdır. Orta Vadeli Program (2023-2025)'da 2023 yılı GSYH tahmininin 867 milyar dolar olduğu dikkate alındığında, depremlerin maliyetinin GSYH'ye oranının %10 seviyesine yakın olması tahmin edilmektedir.

Afet bölgesinin yeniden inşası için düzenlenen yardım organizasyonlarına rağmen deprem kaynaklı oluşacak maliyetin finansman yükünün ağırlıklı kısmı kamunun üzerinde olacaktır. Kamunun finansman ihtiyacının ise borçlanma ve vergi başta olmak üzere kamu gelirlerinde sağlanacak artış ile karşılanması en güçlü seçenektir.

2023 yılı için depremin makroekonomik göstergeler üzerindeki olası etkilerini değerlendirdiğimizde; deprem kaynaklı ekonomik faaliyetlerde yaşanan duraksamanın büyüme üzerindeki olumsuz etkisini, afet bölgesinin yeniden inşası sürecinde, inşaat başta olmak üzere beyaz eşya, mobilya vb. sektörlerde yaşanacak aktivite artışının dengeleyeceğini, özellikle gıda ve inşaat malzemeleri fiyatlarında yaşanabilecek artış nedeniyle, son aylarda baz etkisi kaynaklı enflasyonda yaşanan düşüşün yavaşlayacağını, yeniden inşa süreci kaynaklı oluşacak harcamalar sebebiyle bütçe ve cari açıkta artış yaşanacağını ve ortaya çıkacak finansman ihtiyacından dolayı da kurlarda ve kamu borç stoğunda yükseliş olacağını söyleyebiliriz.

Son olarak, deprem felaketinde hayatını kaybeden vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet, ailelerine, yakınlarına ve milletimize sabırlar ve yaralı olarak kurtulan insanlarımıza ise acil şifalar diliyorum.

KAYNAKÇA

- AFAD. 2023. “Kahramanmaraş Pazarcık’ta Meydana Gelen Deprem Hk. Basın Bülteni-2.” Erişim: 15.02.2023.
<https://www.afad.gov.tr/kahramanmaras-pazarcikta-meydana-gelen-deprem-hk-basin-bulteni-2>
- AFAD. 2023. “Kahramanmaraş’ta Meydana Gelen Depremler Hk. Basın Bülteni-35.” Erişim: 24.02.2023.
<https://www.afad.gov.tr/kahramanmarasta-meydana-gelen-depremler-hk-basin-bulteni-35>
- Akar, Sevda. 2013. “Doğal Afetlerin Kamu Maliyesine ve Makro Ekonomiye Etkileri: Türkiye Değerlendirmesi.” Yönetim ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi (21): 188-189. Erişim: 14.02.2023. <http://dx.doi.org/10.11611/JMER197>
- Aktürk, İsmail ve Albeni, Mesut. 2002. “Doğal Afetlerin Ekonomik Performans Üzerine Etkisi: 1999 Yılında Türkiye’de Meydana Gelen Depremler ve Etkileri.” Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 7 (1): 1. Erişim: 15.02.2023.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/195088>
- Altun, Fatih. 2018. “Afetlerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme.” Sosyal Çalışma Dergisi 2 (1): 2-3. Erişim: 15.02.2023.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/496607>
- Anadolu Ajansı. 2023. Erişim: 16.02.2023.
<https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/celik-elazig-depremden-etkilenmesi-bakimindan-afet-bolgesi-olarak-degerlendirilecek/2821017>
- Anadolu Ajansı. 2023. Erişim: 07.03.2023.
<https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/bm-turkiyedeki-depremlerin-neden-oldugu-hasarin-100-milyar-dolari-asacagi-tahmin-ediliyor/2839192>
- Anadolu Ajansı. 2023. Erişim: 17.02.2023.
<https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/turkiye-tek-yurek-kampanyasi-duzenlendi/2820974>

Bakır, Naki. 2023. “Deprem Vergisinde 23 Yıllık Tahsilat 88 milyar TL.” Dünya Gazetesi, 09.02.2023. <https://www.dunya.com/kose-yazisi/deprem-vergisinde-23-yillik-tahsilat-88-milyar-tl/685328>

BDDK. 2023. “Kurul Kararı.” Erişim: 08.02.2023.
<https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/1159>

BDDK. 2023. “Kurul Kararı.” Erişim: 11.02.2023.
<https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/1161>

Bloomberght. 2023. Erişim: 17.02.2023.
<https://www.bloomberght.com/deprem-bolgesinde-mazot-ve-gubre-destekleri-nakit-odenecek-2325411>

Bloomberght. 2023. Erişim: 06.02.2023.
<https://www.bloomberght.com/borsada-8-hissede-islemler-deprem-dolayisiyla-askiya-alindi-2324711>

Bloomberght. 2023. Erişim: 18.02.2023.
<https://www.bloomberght.com/epdk-depremzedeler-guvence-bedeli-odemeyecek-2325445>

Bloomberght. 2023. Erişim: 03.03.2023.
<https://www.bloomberght.com/deprem-sonrasi-yeniden-insanin-maliyeti-100-milyar-dolari-bulabilir-2326234>

Borsa İstanbul A.Ş.. Erişim: 14.02.2023.
<https://borsaistanbul.com/files/20230214-15151-Duyuru.pdf>

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. 2023. Erişim: 25.02.2023. <https://www.csb.gov.tr/bakan-kurum-21-subat-ta-baslattigimiz-yapim-surecinde-10-bin-12-yeni-yuvamizin-sozlesmelerini-imzalamis-ve-insaat-surecine-baslamis-olduk-bakanlik-faaliyetleri-38455>

Dünya Bankası. 2023. “Global Rapid Post-Disaster Damage Estimation (GRADE) Report, February 6, 2023 Kahramanmaraş Earthquakes Türkiye Report.” Erişim: 22.02.2023.
<https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022723021250141/pdf/P1788430aeb62f08009b2302bd4074030fb.pdf>

- Dünya Gazetesi. 2023. Erişim: 15.02.2023.
<https://www.dunya.com/ekonomi/kredi-karti-ile-temassiz-odeme-icin-yeni-karar-haberi-685691>
- EBRD. 2023. “Regional Economic Prospects, February 2023 Uptade.” Erişim: 28.02.2023. <https://www.ebrd.com/documents/comms-and-bis/regional-economic-forecast-february-2023.pdf>
- Eğilmez, Mahfi. 2023. “Depremlerin Ekonomiye Etkisi.” Erişim: 24.02.2023.
<https://www.mahfiegilmez.com/2023/02/depremlerin-ekonomiye-etkisi.html>
- Emeklilik Gözetim Merkezi. 2023. Erişim: 24.02.2023.
<https://www.egm.org.tr/bilgi-merkezi/istatistikler/>
- Gelir İdaresi Başkanlığı. 2023. “Hazine ve Maliye Bakanlığı Tarafından Kahramanmaraş'ta Meydana Gelen Depremden Etkilenen Yerler İçin Mücbir Sebep Hali İlan Edildi.” Erişim: 10.02.2023. <https://www.gib.gov.tr/hazine-ve-maliye-bakanligi-tarafindan-kahramanmarasta-meydana-gelen-depremden-etkilenen-yerler-icin>
- Gelir İdaresi Başkanlığı. 2023. “Deprem Nedeniyle Yapılan Bağış ve Yardımların Vergi Mevzuatı Karşısındaki Durumu.” Erişim: 11.02.2023. <https://www.gib.gov.tr/node/167710>
- Habertürk. 2023. Erişim: 09.02.2023.
<https://www.haberturk.com/1999-depreminde-1-hafta-kapanan-borsada-neler-yasanmisti-3563558-ekonomi>
- İnmez, İlker. 2005. “Doğal Afetlerin Ekonomik Etkisi: 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi Örneği.” Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi. Erişim: 23.02.2023.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=LPvYdWdZmGtxbTnuJyfeDA&no=T4WZioa2V5TQIPou044wbA>
- İstanbul Sanayi Odası. 2022. “Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu.” Erişim: 27.02.2023. <https://iso500.org.tr/500-buyuk-sanayi-kurulusu>

İstanbul Sanayi Odası. 2022. “Türkiye’nin İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu.” Erişim: 27.02.2023. <https://iso500.org.tr/ikinci-500-buyuk-sanayi-kurulusu>

Kamuyu Aydınlatma Platformu. 2023. “Borsa İstanbul A.Ş. Duyurusu.” Erişim: 09.02.2023. <https://www.kap.org.tr/tr/Bildirim/1111497>

Karen Clark & Company. 2023. Erişim: 01.03.2023. https://s3.us-east-2.amazonaws.com/kcc-mainwebsite/dev/publications/KCC_LE_M7.8TurkeyEQ_EventBrief_Media_Final.pdf

Paraanaliz. 2023. Erişim: 22.02.2023. <https://www.paraanaliz.com/2023/ekonomi/morgan-stanley-de-depremin-maliyetini-ongordu-g-47455/>

Resmi Gazete. 2023. “Cumhurbaşkanı Kararı.” Erişim: 15.02.2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230208-1.pdf>

Resmi Gazete. 2023. “Cumhurbaşkanı Kararı.” Erişim: 15.02.2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230214M1-2.pdf>

Resmi Gazete. 2023. “Cumhurbaşkanı Kararı.” Erişim: 24.02.2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230223-14.pdf>

Resmi Gazete. 2023. “Cumhurbaşkanı Kararı.” Erişim: 15.02.2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230214M1-3.pdf>

Resmi Gazete. 2023. “Cumhurbaşkanı Kararı.” Erişim: 15.02.2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230214M1-1.pdf>

Resmi Gazete. 2023. “Cumhurbaşkanı Kararı.” Erişim: 24.02.2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230222-8.pdf>

Resmi Gazete. 2023. Erişim: 17.02.2023.

<https://www.resmigazete.gov.tr/17.02.2023>

Resmi Gazete. 2023. “Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi.” Erişim:
24.02.2023.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230222-7.pdf>

Resmi Gazete. 2023. “Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi.” Erişim:
18.02.2023.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230217-1.pdf>

Resmi Gazete. 2023. “Bireysel Emeklilik Sisteminde Devlet Katkısı
Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair
Yönetmelik.” Erişim: 14.02.2023.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230214-2.htm>

Reuters. 2023. Erişim: 18.02.2023.

<https://www.reuters.com/world/middle-east/jpmorgan-estimates-turkey-direct-quake-damage-25-bln-expects-rate-cut-2023-02-16/>

Sermaye Piyasası Kurulu. 2023. “Sermaye Piyasası Kurulu Bülteni.”
Erişim: 07.02.2023.

<https://spk.gov.tr/data/63e0a31d8f95db1e80628edc/6-2023.pdf>

Sermaye Piyasası Kurulu. 2023. “Sermaye Piyasası Kurulu Bülteni.”
Erişim: 08.02.2023.

<https://spk.gov.tr/data/63e3cccd8f95db1ad0d272e6/8-2023.pdf>

Sermaye Piyasası Kurulu. 2023. “Sermaye Piyasası Kurulu Bülteni.”
Erişim: 09.02.2023.

<https://spk.gov.tr/data/63e538958f95db0968f0b932/9-2023.pdf>

Sermaye Piyasası Kurulu. 2023. “Sermaye Piyasası Kurulu Bülteni.”
Erişim: 14.02.2023.

<https://spk.gov.tr/data/63eb7d9b8f95db27b0ec6712/10-2023.pdf>

Sermaye Piyasası Kurulu. 2023. “Sermaye Piyasası Kurulu Bülteni.”
Erişim: 16.02.2023.

<https://spk.gov.tr/data/63ee873f8f95db1ccc21233a/11-2023.pdf>

- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. 1999. “Depremın Ekonomik ve Sosyal Etkileri Muhtemel Finansman İhtiyacı Kısa-Orta ve Uzun Vadede Alınabilecek Tedbirler.” Erişim: 23.02.2023. https://www.spo.org.tr/resimler/ekler/aa1883c6411f787_ek.pdf?tipi=58&turu=X&sube=0
- T.C. Cumhurbaşkanlığı. 2023. Erişim: 15.02.2023. <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/142946/-hicbir-vatandasimizi-maddi-manevi-acidan-sahipsiz-birakmayacagiz->
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. 2023. Erişim: 25.02.2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4481.pdf>
- Türkan, Ercan. 2023. “Kahramanmaraş Depremi Maliyet Tahmini.” Erişim: 25.02.2023. https://www.researchgate.net/publication/368691194_KAHRAMANMARAS_DEPREMI_MALİYET_TAHMINI_Ercan_Turkan_22_Subat_2023
- Türkiye Bankalar Birliği. 2023. “Kamuoyu Duyurusu.” Erişim: 07.02.2023. https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/8894/TBB_KD_060223.pdf
- Türkiye Bankalar Birliği. 2023. “Kamuoyu Duyurusu.” Erişim: 07.02.2023. https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/8895/TBB_KD_2_060223.pdf
- Türkiye Bankalar Birliği. 2023. “Kamuoyu Duyurusu.” Erişim: 16.02.2023. <https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/8903/15022023.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu. 2022. “İl Bazında Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla, 2021.” Erişim: 20.02.2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Il-Bazinda-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2021-45619>

TÜRKONFED. 2023. “2023 Kahramanmaraş Depremi Afet Ön Değerlendirme Durum Raporu.” Erişim: 11.02.2023. <https://turkonfed.org/Files/ContentFile/turkonfed2023kahramanmaraşdepremiafetdurumraporu021023-4718.pdf>

Veri Analiz Platformu. 2023. “İllere Göre Yatırımcı Sayıları.” Erişim: 25.02.2023. <https://www.vap.org.tr/illere-gore-yatirimci-sayilari>

Verisk. 2023. Erişim: 27.02.2023. <https://www.verisk.com/newsroom/verisk-estimates-economic-losses-from-february-6-earthquakes-in-turkey--likely-to-exceed-usd-20-billion/>

Voa. 2023. Erişim Tarihi: 27.02.2023. <https://www.voanews.com/a/calculating-the-economic-toll-from-turkey-massive-earthquakes/6972828.html>

Ziraat Yatırım. 2023. “17 Şubat 2023 - Günlük Rapor.”

Atf Bilgisi/Citation

Ibn Haj Ali, Nozha. "Chinese Cooperation Policy: Its Direct-Indirect Impact on Development and Soft Power Propagation". Diplomasi ve Strateji Dergisi, c.4 s.1 (2023): 56-67.

Makale Bilgisi/Article Information

Düşünce Yazısı/Opinion Letter

**CHINESE COOPERATION POLICY: ITS DIRECT-INDIRECT
IMPACT ON THE DEVELOPMENT AND SOFT POWER
PROPAGATION**

Ibn Haj Ali Ep Fan NOZHA¹

Abstract

This work is to emphasize that China is strengthening its socialism with Chinese thoughts characteristics and its soft power transmission and dissemination worldwide through multi party cooperation. This paper argues that whoever is its collaborator, China can attain its target of staying committed to and jointly promoting development to bring each partnership to new heights. Through “the Belt and road” initiative, the investment in Africa and the cooperation with Arabic countries and Southeast Asia countries, China’s diplomatic soft power becomes more impressive and the world is listening more to its voice.

Keywords: China, Development, BRI, Cooperation, Soft power.

Introduction

In China, how do you work reflects what do you think. In Chinese philosophy, “近者悦，远者来”，these six characters said by

¹ Ph.D Student
Northwest University Xi’an China
1420163976@qq.com
ORCID: 0000-0002-7345-9600

Confucius Kongzi are often used to describe the joy of living under the political purity and the wise rulers, and the Chinese government has adopted this philosophy in its politics to build a big country.

In the recent years, China implemented “willing to come, wishing to stay” to do one’s utmost to satisfy people near and far. In a larger context, this proverb also reflects the path chosen by a country to rise up. In the 19th century, it was the colonial system that enabled Britain to dominate the world. However, the United States relies on a system of allies to dominate the world. So, how did China rise without seeking hegemony? In my opinion, it’s by friends and cooperators support! According to Chinese culture, Confucianism emphasize the self-cultivation and the harmonious relationship with each other. The Chinese saying goes “多一个朋友多一条路” which means the more friends has the more ways, emphasize firstly you have more chance to choose the suitable friend to help you to resolve your problem, secondly it’s easier to go ahead with more friends. Due to Chinese thoughts, China successfully adopt “going out” strategy and “the Belt and road” initiative strategy which is to expand the circle of friends, successfully participate in international cooperation forums.

In light of the report to the 20th National Congress of the Communist Party of China, above all, “to hold high the great banner of socialism with Chinese characteristics and strive in unity to build a modern socialist country in all respects”. President Xi Jinping in this report mentioned: *“We have pursued major-country diplomacy with Chinese characteristics on all fronts. We have promoted the development of a human community with a shared future and stood*

firm in protecting international fairness and justice". In fact, the Chinese government already putted all the measures into effect. Looking for diplomatic agenda of Chinese foreign affairs ministry and commerce ministry policies and services, you can understand that the Chinese government is doing great effort and determination to advance socialism with Chinese characteristics in the new era through "going global" strategy which optimize the structure of opening up, improve internal and external linkages, mutual benefit, diversity, balance, security and efficiency of the open economic system, and create new advantages for participating in international economic cooperation and competition in the context of economic globalization. For example, China Railway has been following the "go out" strategy, which not only plays a great role in promoting the development of the domestic market, but also opens up an important channel for China's railway equipment to go overseas countries. As we all know, people's demand for commodities is very strong, and can transport popular products to countries and cities in large demand, transportation is very important, however, among the many modes of transportation, railway is the strongest safety performance, and is not affected by the climate, the carrying capacity is huge, and compared to the shipping, the railway "China-Europe Express" is more efficient and can save time. Moreover, China railway has improved its scientific and technological level step by step, and then integrated the strategic thought of "going out" into the whole world. "Going out" strategy is an important part of "The belt and the road" initiative.

1. The Belt and Road Initiative (BRI)

The project is made up of two major programs namely “the Silk Road Economic Belt” and “the 21st Century Maritime Silk road”, begins with overland railways and sea lanes in China, connecting trade routes throughout Asia, Africa and Europe, and will directly affect billions of people across the world. The belt focuses on bringing together China, Central Asia, Russia and Europe, linking China with the Persian Gulf and the Mediterranean Sea through Central Asia and West Asia, and connecting China with Southeast Asia, South Asia and the Indian Ocean. The road is designed to go from China’s coast to Europe through the South China Sea and the Indian on one route, and from China’s coast through the South China Sea to the South Pacific in the other. “The belt and road” has become the most important business card of China’s diplomacy. China welcomes the active participation of all countries and international and regional organizations in the Initiative. From Southeast Asia to Africa and Europe, a total of 125 countries and 29 international organizations have signed BRI cooperation documents with China as of March 27, 2019, accounting for over 40 percent of global GDP. The BRI attaches great importance to five cooperative areas which are: Policy coordination, facilities connectivity, unimpeded trade, financial integration and people-to-people exchange. Statistics shows that over the past five years, the BRI has brought the world a total investment of 460 billion US dollars. In 2017, China successfully held the first Belt and Road Forum for international cooperation with participation from 100 countries and welcomed 29 international leaders from countries (including Greece, Pakistan and Russia. A mutually beneficial road

of interconnection has spread quickly. BRI is planned as one of the largest and most comprehensive development projects in human history. BRI improve the infrastructure along the routes (network of highways, railways, ports as well as provide facilities in energy, healthcare and education fields. It aims to provide assistance in areas where it is desperately needed. Allowing isolated regions to develop together and to facilitate investment, trade, and cultural exchange. Asian Infrastructural Investment Bank and the Silk Road Fund are already providing financing and opportunities for investors from the private sector. “The Belt and Road Initiative” is all about opportunities to grow, to built and to prosper together, therefore, it has witnessed four major developments: the friends circle is getting bigger, the good partners number is increasing, the cooperation quality is getting higher and the prospects for development are getting better.

2. The Investment in Africa

China is the largest developing country in the world, and Africa is the continent with the largest concentration of developing countries. China and Africa account for more than one third of the world’s population. Developing economy and promoting social progress are the common tasks that China and Africa face. In recent years, two-thirds of Africa’s investment aid comes from China, and the bilateral trade cooperation has changed from attaching importance to trade exchanges to attaching importance to both trade and investment, this has not only greatly promoted the development of mineral resources and infrastructure in Africa, but also greatly met the needs of China’s economic development. Christopher M. Dent in his book “China and

Africa Development Relations” (2011 remarked: “*China has sought closer economic relationships with other developing country regions and continents such as Latin America and Central Asia, but it is with Africa – the continent that hosts more developing countries than any other – that China has fostered the closest links.*”

China has improved its means of supporting investment in Africa. At present, there are concessional loans: the China-Africa Development Fund, the China-Africa Production Capacity Cooperation Fund, and the special Loan for African smes (非洲中小企业). The China-Africa Development Fund has invested a total of 4.6 billion US dollars in 91 projects in 36 African countries, which could drive more than 22 billion US dollars of Chinese investment in Africa, covering agriculture, people’s livelihood, infrastructure, mineral resources and finance. From 2000 to 2020, China helped continent build some 13000 km railways, 100000 km highways, 1000 bridges, 100 ports and more. Africa’s countless railways, ports, stadiums, conference centers, skyscrapers and infrastructure are all constructed by Chinese Companies. Many scholars may wonder, why should China spare no effort to help others? Wouldn’t it be better to use the money to help poor areas of the country, such as the western regions in China? What tangible benefits has China gained from helping Africa for so many years? First of all, we need to know that Africa is very rich in energy and mineral resources. It has 2/3 of the world’s mineral reserves. More than half of all gold and diamonds, uranium, manganese and chromium are produced in Africa. Building a deep friendship between China and Africa can open up new channels for the supply of raw

materials and the problem of being threatened by certain countries to cut off supply from time to time will be solved forever. Second, roads, bridges, airports, hotels, schools, hospitals and gymnasiums have all been built by China in Africa. Of the more than 1000 Chinese enterprises operating in Africa, 89 percent of their employees are local people, creating millions of job opportunities for them, ameliorating their life level and have stronger consumption power. In this way, China will have a large market of 1.3 billion people, and will no longer have to worry about trade negotiations or economic sanctions. It will not only improve the lives of the African people, but also ease China's overcapacity, increase foreign demand and export, and stimulate domestic employment. In addition, an other very important point is the standard output (stdout. In Africa, all construction materials, power grid standards, and operational process upgrading and supporting facilities are adopted by Chinese standards. Therefore, when it comes to all kinds of electrical appliances in daily life, Africans will give priority to those made in China. At present, Huawei is the global leader in 5G, Africa then greatly benefits from 5G services. Moreover, China has carried out exchanges on agricultural science and technology with more than 140 countries and regions and promoted more than 1000 agricultural technologies in developing countries. Taking Burundi as an example, in 2018, a team of Chinese agricultural experts launched the first hybrid rice demonstration project in Burundi. The experts stayed and trained villagers. Before, the farmers didn't have adequate supplies due to poor harvests; they could only harvest less than 6 tons of grain per hectare. Now, grain output has reached nine tons per hectare, thanks to the advanced

technology brought by Chinese experts. And the farmers have been growing Chinese hybrid rice for 5 consecutive cycles, having higher yields and better incomes. Such that China has played a positive role in helping Burundi to reduce poverty, it has greatly advanced and influenced the development of various agricultural sectors in Burundi. As you can see, we can say the investment in Africa can kill multiple birds with one stone: not only harvest resources, but also China can gain friendship, solve domestic demand, foster dependence and enhance its international image.

There is an other important question we should pay attention to: why does not China use the money to help the poor areas of the country? First of all, we need to understand that China has made remarkable achievements in poverty alleviation. In the past five years, China's rural population living in poverty has been reduced by 68.53 million, a reduction of more than 70 percent. The poverty rate has dropped from 8.5 percent in 2013 to about 2 percent now. From a more intuitive perspective, with the construction of new rural areas in the last decade, every village is connected now to roads and every family is connected to the Internet, the poor areas have taken on a completely new look. To build China west, Chinese government use domestic taxes, while aiding Africa use foreign exchange reserves. The amount of domestic foreign exchange reserves is staggering, all in US dollars. If these dollars were converted into yuan (Chinese currency for domestic circulation, the central bank would have to issue a large amount of yuan, which would inevitably aggravate domestic inflation. You can't spend foreign currency at home and the dollar is falling, so investing abroad is the best way to solve this

problem. Therefore, there is no contradiction between assistance to Africa and that development China West. In Africa today, Confucius institutes teaching Chinese have sprung up, traditional Chinese culture including arts, music, sports and dance performance has spread widely in Africa, especially badminton, table tennis and kongfu. Chinese goods have entered every home, and the era of TV dramas has become popular.

3. The Sino-ASEAN Countries Cooperation

China and ASEAN countries have maintained close cooperation. China-ASEAN cooperation has become the most successful and dynamic model in the Asia-Pacific region, and a vivid example of promoting the building of a community with a shared future for mankind. In 2020, ASEAN surpassed the EU to become China's largest trading partner in goods for the first time, while China has remained ASEAN's largest trading partner for 12 years in a row. And since the outbreak of COVID-19, China has provided a steady stream of medical supplies and COVID-19 vaccines to ASEAN countries, demonstrating with concrete actions the spirit of cooperation featuring mutual help and shared future. In other hand, China actually has set up six Chinese cultural centers and more than 60 Confucius Institutes in ASEAN countries. The two sides have sent more than 200 thousands students to each other, and many students from ASEAN showed great interest in China's extensive and profound culture. In Indonesia for example, the education industry is stepping its pace of digitalization. A digital education ecosystem built by the China-Asean Information Harbor. This platform use Chinese technologies, students can learn

quite a lot in it. The platform can equip the younger generation with better technical skills to cope with challenges in the 21st century. The China-ASEAN Information Harbor has worked with ASEAN countries to launch projects in a variety of fields, such as digital government and communications. In Nepal, thanks to the Smiling Children Project which is a children school feeding program funded by the Global Development and South-South Cooperation Fund of China to provide meals and food to starving children in developing countries. This shows that education is regarded as a fundamental factor that generates dynamism for world economic recovery and social development.

4. The Sino-Arab Cooperation

The first China-Arab States Summit and the China-Gulf Cooperation Council (GCC) summit held in Riyadh (2022) is the first cooperation summit between China and Arab countries. In total, 34 investment agreements in sectors such as energy (green hydrogen and solar), information technology, cloud technology, transportation, logistics, pharmaceuticals, and housing and construction were signed, signaling the emergence of a new era of collaboration between China and Arab states. In fact, joint collaboration between China and the Arab states in fields such as the economy and oil/gas trade has been a milestone development. Under the current situation, to convene the first China-Arab states summit and the first China-GCC summit is of special significance and will play a strategic role in spearheading China-Arab relations and China-GCC relations in the next stage. Sino-Saudi Arabian cooperation is expected to reach new heights through

the implementation of the agreements, and help the Gulf region to overcome existing and emerging challenges on the road to building a regional community with a shared future. Moreover, President Xi's trip to the Middle East is of great strategic significance, opens a world of possibilities and deepens Saudi Arabia's involvement in the China-proposed Belt and Road Initiative.

Conclusion

From 2013 to 2021, China's average contribution to global economic growth exceeded 30%, ranking first in the world. In doing business 2019 released by the World Bank in 2018, the overall ranking of China elevated by 32 places to 46th, the highest China has achieved on the list. So we see, China during the last decade through each cooperation opportunity can achieve many aims such as profounding friendship, seeding of partnership to strengthen its international trend and infrastructure construction, propagating its culture and thoughts, promoting Chinese culture with own wisdom. China's experience will be worth learning and following by every country in the future. Recently, the problems facing the world are intricate and complex. The way out of them is exactly what's the proposition is looking for which is through upholding multilateralism, achieve shared and win-win development and build a community of shared future for mankind.

The multi-cooperation between China and different countries in different fields is one of the most important Chinese government policy to promote own development and bring each partnership to new heights. In the same time, through the multi-cooperation initiatives,

the Chinese diplomatic soft power let more people understand China and learn about Chinese thoughts and characteristics in supporting each other. It's the best way to strengthen China position in the world and the power countries become more listening to its voice.

Atf Bilgisi/Citation

Topsoy, Aşlı. "Büyük Güçler Arasındaki Rekabetin Orta Büyüklükte Devletlere Etkileri: ABD-Çin Ticaret Savaşı ve Güney Kore". *Diplomasi ve Strateji Dergisi*, c.4 s.1 (2023): 68-95.

Makale Bilgisi/Article Information
Araştırma Makalesi/Research Article

**BÜYÜK GÜÇLER ARASINDAKİ REKABETİN ORTA
BÜYÜKLÜKTE DEVLETLERE ETKİLERİ:
ABD-ÇİN TİCARET SAVAŞI VE GÜNEY KORE**

Aşlı TOPSOY¹

Öz

Orta büyüklükte devletler (OBD), bölgesel ve küresel güçlerle çatışmaya girmeden kendi güç alanlarını genişletmeye çalışan devletler olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda küresel güçlerin kendi aralarındaki rekabeti, orta büyüklükteki güçler için fırsatlar ve riskler yaratabilir. Örneğin Soğuk Savaş döneminde, Doğu ve Batı bloklarının lider devletlerinin OBD'leri kendi bloklarında tutabilmek için sağladıkları finansal yardım, savunma yardımı gibi destekler OBD'lere kendi ekonomik kalkınmalarını gerçekleştirebilmeleri için fırsat yaratmıştır. Bununla birlikte, iki büyük güç arasındaki rekabet, OBD'ler için riskler de getirebilir. ABD'nin Çin'e karşı başlattığı ticaret savaşı da OBD'ler için benzer riskleri ve fırsatları beraberinde getirmiştir. Ticaret savaşından en olumsuz etkilenen OBD'lerin başında Güney Kore gelmektedir. Ekonomisi serbest ticaret paradigması üzerine kurulu olan Güney Kore için ABD hem güvenlik alanında en önemli müttefiki hem de en büyük ticaret ortaklarından biridir. Dünyanın en çok ihracat yapan ülkesi haline gelen Çin de Güney Kore'nin en büyük ticaret ortağı haline gelmiştir. Bu çalışmada Güney Kore'nin ABD ve Çin ile ilişkileri ve ticaret savaşının Güney Kore'ye etkileri OBD'lerin kapasiteleri ve sınırlılıkları çerçevesinde incelenmiştir.

¹ İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü. (Yazar halen Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi SBF Uluslararası İlişkiler Bölümünde Arş. Gör. Dr. olarak görev yapmaktadır.)
aslitopsoy@yahoo.com
ORCID: 0000-0002-2657-9095

Bu çerçevede öncelikle Güney Kore'nin her iki ülkeyle de olan ilişkilerinin gelişimi değerlendirilmiş; ardından da ticaret savaşının bir OBD olarak Güney Kore'ye olan etkileri ortaya konmuştur. İki ülke arasında yaşanan rekabetin artması Güney Kore'yi sıkıştırmış; ABD ile olan ilişkileri Kore Savaşının bitmesinden bu yana en düşük seviyeye gerilemiş ve Çin tarafından da gayri resmi ekonomik yaptırımlara maruz bırakılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Güney Kore, Ticaret Savaşı, ABD, Çin, Orta Büyüklükte Devlet.

EFFECTS OF RIVALRY AMONG GREAT POWERS ON MIDDLE POWERS: US-CHINA TRADE WAR AND SOUTH KOREA

Abstract

Middle powers (MPs) are defined as states that try to expand their spheres of power without clashing with regional and global powers. In this context, competition among global powers may create opportunities and risks for MPs. For example, it can be said that during the Cold War period, the financial aid and defense aid provided by the leading states of the Eastern and Western blocs to keep MPs in their own blocs, created an opportunity for them to realize their own economic development. However, competition between the two great powers can also create risks for MPs. The trade war launched by the USA against China has brought various risks and opportunities for MPs. South Korea is one of the most negatively affected MP from the trade war. For South Korea, whose economy is based on the free trade paradigm, the United States is both its most important security ally and one of its most important trade partner. China, which has become the world's largest exporting country, has also become South Korea's largest trading partner. In this study, the relationships and impacts of the trade war between South Korea and the United States and China have been examined within the capacities and limitations of MPs, focusing on South Korea's relations and trade effects. In this framework, first of all, the development of South Korea's relations with both countries was evaluated. Then, the effects of the trade war on South Korea as a MP were evaluated. Increasing competition between the two countries has squeezed South Korea. Its relations with the United States have declined to the lowest level since the end of the Korean War and have been subjected to unofficial economic sanctions by China.

Keywords: South Korea, Trade War, United States, China, Middle Power States.

EXTENDED ABSTRACT

What are the characteristics of middle powers (MPs) in international politics and how has the United States (US)-China trade war affected South Korea's foreign policy? MPs are defined as states that try to expand their power without engaging in conflict with regional and global powers and can influence international politics in certain circumstances. With the increasing importance of economic relations, MPs that have achieved economic development and improved their economic relations with other countries have had more opportunities to be active in foreign policy.

In Asia, small and middle-sized states have traditionally cooperated with the United States in security matters. However, China has become an important player in Asia due to its economic rise. The growing competition between the US and China, especially the policies aimed at limiting China during the Donald Trump administration, has put pressure on MPs in Asia. South Korea, one of the most important allies of the US in Asia, is particularly affected. Due to its export-oriented economic structure, South Korea cannot ignore its trade relations with China. The US-China competition has forced South Korea to seek a new paradigm that will allow it to pursue its interests without opposing either of the two states. In this study, the effects of the trade war between the United States and China on South Korea have been evaluated within the framework of the capabilities and limitations of MPs.

After the Korean War, South Korea was under both the military and economic hegemony of the US. South Korea used its dependence

on the US as a guarantee for an export market. It combined the economic development plan with the military and economic support of the US. Its rise with the economic development plan shifted South Korea's relationship with the US from dependence to mutual interdependence. After the end of the Cold War, South Korea has risen to a position of being more active in world politics, developing multi-faceted and trade-oriented relationships. It has continued to cooperate with the US in both security and economic matters.

China, which is geographically one of the closest states to South Korea, is one of the states that South Korea has improved its relations with after the end of the Cold War. The fact that both states follow a trade-oriented foreign policy can be considered one of the most important reasons for the rapid development of their relations. Considering the regional power competition, when it is taken into account that China historically has more difficult relations with Japan, developing relations with South Korea is important for China. For South Korea, China is a source of production inputs that it needs, as well as a large market where it can sell industrial products with its large population. When South Korea began to lose its relative advantage in labor-intensive sectors, it started to shift its labor-intensive production to China, where there is low-cost labor.

To conclude, the US-China trade war has affected South Korea's foreign policy as it puts pressure on South Korea, which has trade relations with both the US and China, to maintain its economic interests without opposing either state. South Korea needs to find a new

paradigm that will allow it to pursue its interests without aligning itself with either the US or China.

Giriş

Orta büyüklükte devlet (OBD) kavramı -her ne kadar nicel verilere dayanan net bir tanımlaması olmasa da- belirli durumlarda uluslararası ilişkileri etkileyebilen, bölgesel çevrelerini önemli ölçüde şekillendirebilen ve büyük güçlerin taleplerine direnebilen, büyük olmayan güçleri ifade etmektedir (Robertson 2017, 355-56). Soğuk Savaş'ın yumuşama dönemiyle birlikte OBD'ler dünya siyasetinde daha geniş bir yere sahip olmaya, daha aktif bir diplomasi izlemeye alan bulmuşlardır (Holbraad 1984, 70). Bu durum, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle daha da hızlanmıştır. Güvenlik algısındaki değişimle birlikte ekonominin küresel hale gelmesi birçok devlet için ekonominin ve ekonomik ilişkilerin önemini artırmıştır. Bu sayede OBD'ler arasında ekonomik kalkınmasını gerçekleştirmiş ve diğer ülkelerle ekonomik ilişkilerini geliştirmiş olanlar, dış politikalarında daha aktif olma imkanını da bulmuşlardır. Nitekim ekonomi, OBD'leri tanımlamaya çalışanların baktıkları ilk kriterlerden biri olmuştur. Karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin artması, devletleri yeni fırsatlara daha açık hale getirdiği gibi kırılganlıklarını da artırmıştır.

OBD'lerin dış politika davranışlarının, uluslararası düzenin devamını sağlamak ve sistemin büyük güçleri ile ilişkilerinin istikrarlı bir şekilde devam etmesini sağlamak üzerine kurulu olduğu görülmektedir (Odgaard 2017, 57). “Süper güç” olarak anılan devletler askeri veya ekonomik güce veya her ikisine birden sahip ve diğer devletlerden çok daha üstün genel etkiye sahip (Britannica) iken;

OBD'lerin tek başlarına uluslararası sistemi etkileyecek kapasiteleri de yoktur ve bunun bilincinde, sistemle çatışmayacak şekilde hareket ederler. Sistemdeki değişiklikler ise OBD'leri pozisyonlarını yeniden belirlemek durumunda bırakabilir.

Asya'da yer alan küçük ve orta büyüklükteki devletler, güvenlik konularında geleneksel olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile işbirliği içerisinde. Çin ise ekonomik yükselişiyle Asya devletleri için göz ardı edilemeyecek bir konuma gelmiştir. Son yıllarda ABD ile Çin arasında artan rekabet, özellikle Donald Trump dönemiyle birlikte uygulamaya alınan Çin'i sınırlamaya yönelik politikalar Asya'da yer alan orta büyüklükteki devletler üzerinde baskı yaratmaktadır. ABD-Çin rekabetinin olumsuz etkilediği OBD'lerin başında Güney Kore gelmektedir. ABD'nin Asya'daki en önemli müttefiklerinden olan Güney Kore, ihracat odaklı ekonomik yapısı itibarıyla Çin ile ticari ilişkilerini de göz ardı edemeyecek durumdadır. Çin-ABD rekabeti, Güney Kore için iki devleti de karşısına almadan kendi çıkarlarını sürdürebileceği yeni bir konsept arayışını zorunlu kılmıştır.

Bu çerçevede çalışmada öncelikle Güney Kore'nin ABD ve Çin ile ilişkilerinin gelişimi, sonrasında da ABD-Çin ticaret savaşıyla yaşanan gelişmeler ve bunun Güney Kore'ye etkileri irdelenmiştir.

1. ABD-Güney Kore İlişkileri

Güney Kore, ABD'nin Asya'daki en önemli stratejik ve ekonomik ortaklarından biridir. ABD ve Güney Kore 1950'lerin başından beri askeri müttefiklik ilişkisi içerisinde. ABD, 1945'ten itibaren Kore yarımadasındaki en önemli aktörlerden biri olmuştur.

1945 yılında Japonya'nın teslim olmasının ardından Kore yarımadası, ABD ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) arasındaki uyuşmazlığın ortaya çıktığı ilk alan olmuştur. İki ülke de Kore yarımadası üzerinde kendilerine bağlı bağımsız devletler kurmuş fakat 1950 yılında Kuzey'deki devletin Güney topraklarına girmesi üzerine Soğuk Savaş döneminin ilk sıcak çatışması yaşanmıştır. 1953 yılında 38'inci enlemin sınır olarak belirlenerek Birleşmiş Milletler ile Kuzey Kore ve Çin arasında *Panmunjom Ateşkes Antlaşmasının* imzalanmasıyla savaş *de facto* sona ermiştir (Kim 2021, 65). 1953 yılından itibaren güçlü müttefiklik ilişkisi içerisindeki ABD ile Güney Kore ilişkilerinin temel ekseni güvenlik ve ekonomi olmuştur.

ABD, dış politikasında jeopolitik unsurları göz önünde bulundurarak hareket eden bir devlettir (Öztürk ve İrfanoğlu 2021, 23). ABD'nin Kore'deki güvenlik ilgisi, Doğu Asya'daki Çin-Sovyet yayılmasını kontrol altına almak için güvenilir bir caydırıcı güce doğru etkili ve istikrarlı bir güç dengesi sağlamaya çalışan "Japonya merkezli" bir Amerikan stratejisinden evrilmiştir. Bu stratejinin bir halkası olarak ABD'li politika yapımcılar, Kore yarımadasını ABD'nin Japonya ve Batı Pasifik bölgesindeki temel/güvenlik çıkarlarının savunulması için bir tampon bölge olarak algılamışlardır. Bunun başlıca nedeni, Kore'nin Batı Pasifik'te Japonya ve ABD üsleri karşısındaki jeostratejik konumundan kaynaklanmaktadır (Kwak 1982, 261). Soğuk Savaş çift kutupluluğunda ABD, komünist olmayan devletleri komünist saldırganlıktan korumayı temel çıkarı olarak görmüştür. Bu ilgi, ABD'nin Kore'ye yönelik güvenlik politikasının baskın bir belirleyicisi haline gelmiştir. ABD, Haziran 1950'de Kore Cumhuriyetini Kuzey Kore saldırganlığına karşı savunmak için müdahale ettiğinden beri

kendi politik hedefleri doğrultusunda bir yol izlemiştir. Bu çerçevede ilk olarak, Güney Kore'nin güvenliğini ve istikrarını korumasına ve halkının genel refahını iyileştirmesine yardımcı olmuştur. İkincisi, Güney Kore'ye askeri ve ekonomik yardım sağlayarak Kuzey Kore'nin yenilenen saldırganlığını caydırmıştır. Üçüncüsü, güvenlik, istikrar ve yaşam standartlarını geliştirmek için bölgesel işbirliğinde Güney Kore'yi teşvik etmiştir. Dördüncüsü, tek bir gücün Kore yarımadasına hâkim olmasını engellemiştir. Güney Kore, ABD'nin "nükleer şemsiyesi" altına alınmıştır. ABD, Güney Kore'nin, özellikle Kuzey Kore'den gelecek herhangi bir saldırıya karşı kendini savunmasında Güney Kore'nin yanında olacağını her zaman ifade etmiştir. Washington ve Seul, Kuzey Kore'nin ortaya koyduğu zorluklar karşısında işbirliği içinde olmuştur (a.y.). Böylece Kuzeydoğu Asya'da bir güç dengesi sağlanmıştır. Bu dengenin Doğu Asya'da barış ve istikrara da katkıda bulunduğu söylenebilir. Ayrıca ABD, Kore siyasi entegrasyonu için uygun koşulları teşvik ederek uzun vadeli bir hedef olarak barışçıl yollarla Kore'nin yeniden birleşmesini desteklemeye devam etmiştir.

İlişkilerin dayanağını oluşturan ikinci önemli alan ise ekonomidir. Kore Savaşının ardından ABD'nin askeri hegemonyası kadar ekonomik hegemonyası altında da olan Güney Kore, bu bağımlılığı garanti bir ihracat pazarına sahip olmak olarak kullanmıştır (Ju Kim 2006, 120). ABD'nin askeri ve ekonomik desteğini kendi ekonomik kalkınma planlarıyla birleştirmiştir. Ekonomik kalkınma hamlesiyle gerçekleştirdiği yükseliş, Güney Kore'nin ABD'yle olan ilişkisini bağımlılıktan karşılıklı bağımlılığa taşımıştır. Soğuk Savaşın da sona ermesiyle, Güney Kore dünya siyasetinde daha aktif, çok taraflı

ve ticaret odaklı ilişkiler geliştiren bir konuma yükselmiştir. ABD ile de hem güvenlik hem ekonomi konularında işbirlikleri devam etmiştir. 2006 yılında müzakereleri başlayan ABD-Güney Kore Serbest Ticaret Anlaşması (*United States-Korea Free Trade Agreement/KORUS FTA*) 2007 yılında tamamlanarak *de facto* yürürlüğe girmiş ve 2012 yılında onaylanmıştır. İhracat odaklı ve bu çerçevede zaman zaman korumacı davranabilen Güney Kore ile ticari ilişkilere bu anlaşma ile getirilen standartlar ABD tarafından da olumlu karşılanmıştır. Ayrıca uluslararası ekonomik konularda birlikte hareket etme zeminini yaratmıştır. Zaten büyük ölçüde paralel olan ABD ve Güney Kore çıkarları Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) forumu ve G-20 gibi uluslararası zeminlerde daha güçlü savunulabilir olmuştur. Ek olarak, Güney Kore ABD'nin KORUS FTA'da savunduğu standartları benimsedikten sonra diğer ülkelerle sürdürdüğü ve müzakere etmekte olduğu serbest ticaret anlaşmalarında bu standartları desteklemiştir ve bu da ABD için olumlu bir etki yaratmıştır (Cutler ve Choi, 2020). Fakat Trump dönemiyle girilen korumacı ekonomi politikaları çerçevesinde KORUS FTA'da da ABD'nin lehine olacak şekilde güncellenmiştir.

2. Çin-Güney Kore İlişkileri

Tarihsel olarak Kore-Çin ilişkileri, modern ve çağdaş dönemlerde gözlemlenenden çok daha karmaşık olmuştur. Kore, tarihi boyunca 438'i "Kuzey kıtası" olarak da tanımladığı Çin'den olmak üzere dış güçler tarafından 931 kez işgal edilmiştir (Heung-Kyu Kim, 2022). Coğrafi olarak Güney Kore'ye en yakın devletlerden biri olan Çin de Güney Kore'nin Soğuk Savaş sona ermesiyle birlikte ilişkilerini

geliştirdiği devletlerden biridir. İki devletin de ticaret odaklı dış politika izlemesi, bu ülkelerin ilişkilerini hızla geliştirmesinin en önemli nedenlerinden sayılabilir.

Kore Savaşının ardından uzun yıllar ilişki kurmayan ve Soğuk Savaş'ın gerilimini yaşayan Çin ile Güney Kore arasındaki resmi ilişkiler Soğuk Savaş'ın bitmesinin ardından 24 Ağustos 1992'de kurulmuştur. Bununla birlikte bölgesel güç rekabeti çerçevesinde düşünüldüğünde Çin'in Japonya ile ilişkilerinin tarihsel olarak daha zor olduğu göz önüne alınırsa, Güney Kore ile ilişkilerini geliştirmek Çin için önemlidir (Gilley ve O'Neil 2004, 99).

1980'lerde Hong Kong üzerinden gayri resmi olarak başlayan ticari ilişkiler, kısa süre sonra açıktan yapılmaya başlanmıştır. 1992'den sonra ise resmîyet de kazanarak artarak devam etmiştir. Doğal kaynaklar açısından zengin olmayan Güney Kore için Çin, hem ihtiyacı olan üretim girdilerini sağlayabilecek bir kaynak, hem de kalabalık nüfusuyla sanayi ürünlerini satabileceği geniş bir pazar anlamına gelmektedir. Güney Kore, emek yoğun sektörlerdeki göreceli üstünlüğünü kaybetmeye başladığında, emek yoğun üretimini düşük ücretli işgücünün bulunduğu Çin'e kaydırmaya başlamıştır (Dollar 1989, 1174). Yani Güney Kore, Çin'e doğrudan yabancı yatırım yapan bir ülke haline de gelmiştir.

2008-2009'daki küresel finansal krizle beraber gelen ekonomik gerilemeden bu yana, Çin, Japonya, Güney Kore ve diğer birçok Doğu Asya ülkesi, Doğu Asya'da ticari serbestleşmeyi ve ekonomik işbirliğini hızlandırmaya başlamıştır. Bu işbirliğinin habercisi olan Çin ve Güney Kore, son on yılda ikili ticari ilişkilerini geliştirmiştir. İlk

olarak Çin, 2003 yılında ABD'nin yerini alarak Güney Kore'nin en büyük ticaret ortağı haline gelmiştir. Daha sonra Çin ile Güney Kore arasındaki ticaret hacmi 2007'de 160 milyar dolara, yani iki ülkenin resmi diplomatik ilişkiler kurduğu 1992'deki hacmin 32 katına ulaşmıştır (Zhang 2010). 2015'te Çin ve Güney Kore, *Serbest Ticaret Anlaşması* imzalamışlardır. Güney Kore de 2020'de Çin'in üçüncü en büyük ticaret ortağı haline gelmiştir.

3. ABD-Çin Ticaret Savaşı

1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC) ilanının ardından Çin, farklı evrelerden geçmiş ve yaşanan en köklü değişim de ekonomi alanında olmuştur. Dış dünyaya kapalı ekonomik reformlarla iktisadi kalkınma merdivenlerini tırmanmaya başlayan Çin, 1978 yılında kademeli olarak dış dünyaya açılmaya başlamış, 2001 yılında da DTÖ'ye üye olmuştur. 2007 yılında ABD'den başlayan ve küresel etkiler yaratan finansal krizle çoğu ekonomi ciddi küçülmeler yaşarken, Çin büyümesini devam ettirmiştir. Ekonomisindeki genişlemeyle birlikte ihracatı da artmış ve 2009 yılında Çin dünyanın en büyük mal ihracatçısı haline gelmiştir (BBC 2014). Bu durumun bir benzeri 2020 yılında başlayan COVID-19 salgınında görülmüştür. Salgının etkisiyle tüm devletlerin ekonomilerinde daralma görülürken pozitif büyüme rakamları yakalayan tek ülke Çin olmuştur (Dünya Bankası 2022).

İkinci Dünya Savaşının sona ermesinin ardından uluslararası ticaretin liderliğini ABD üstlenmiştir. Dünya ticaret verilerine bakıldığında, 2001 yılında dünyadaki tüm ülkelerin %80'inin ABD ile yaptıkları ticaret Çin ile yaptıkları ticarettten daha fazla iken 2018 yılına gelindiğinde 190 ülkenin 128'inin Çin ile olan ticareti ABD ile olan

ticaretinden daha fazla duruma gelmiştir. %80'lik oran %30'lara düşmüştür. Dünyanın üçte ikisi, Çin ile ABD'den daha fazla mal ticareti yapmaktadır (Leng ve Rajah 2019).

Çin'in 1980'lerden itibaren gerçekleştirdiği ekonomik büyüme ve askeri genişleme, ABD'nin Doğu Asya'daki müttefiklerini Çin ile ilişkilerini geliştirmeye mecbur kılmış; bu da ABD'nin bölgedeki hareket kabiliyetine sınırlılık getirmiştir (Hook ve Spanier 2016, 363). Küresel güç dengesinin batıdan doğuya doğru kaymaya başlamasıyla, ABD Asya-Pasifik bölgesine daha çok önem vermeye başlamıştır. Bölgenin küresel ekonominin motoru haline gelmesiyle özellikle Obama dönemi itibariyle ABD için önemi merkezileşmiştir denebilir.

Asya-Pasifik bölgesi ekonomisiyle ABD çıkarları için önemli bir bölgedir ve Çin'in ABD dış politikasındaki yeri 1990'lardan itibaren ağırlık kazanmaya başlamıştır. ABD, özellikle uluslararası örgütler üzerinden Çin'i insan hakları ve demokrasi konuları üzerinden sıkıştırmaya çalışmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde Çin'in ABD dış politikasındaki ağırlığı daha da artmış ve ABD Çin'i stratejik rakip olarak görmeye başlamıştır (Dumbaugh 2009).

2008 yılında ABD'de Obama'nın başkanlığa gelmesiyle dış politikada Orta Doğu'daki müdahaleler önceliğini yitirmeye başlamış ve Obama yönetimi Asya-Pasifik bölgesini öncelikli olarak ele almıştır. Obama döneminde bu politikalar, "Asya'ya Yöneliş" (*Pivot to Asia/Asia Pivot*) olarak adlandırılmıştır. Bu yönelim, içerik olarak ABD'nin çıkarlarını önceleyen ve yumuşak güç unsurları da barındıran niteliktedir. Dönemin Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, *Foreign Policy* için kaleme aldığı makalede "Siyasetin geleceği Afganistan veya

Irak'ta değil, Asya'da belirlenecek ve ABD, eylemin tam merkezinde olacak" diyerek, politikalarını altı temel başlık altında toplamıştır. Bunlar, ikili güvenlik ittifaklarının güçlendirilmesi, ABD'nin Çin de dahil olmak üzere gelişmekte olan güçlerle ilişkilerini derinleştirmesi, bölgesel çok taraflı kurumlarla ilişkileri geliştirmek, ticareti ve yatırımı genişletmek, geniş tabanlı bir askeri varlığın oluşturulması ve demokrasi ve insan haklarını ilerletmektir (Clinton 2011). Ayrıca yine Obama döneminde Asya-Pasifik bölgesindeki büyük ekonomileri - Çin'i dışarıda bırakarak- birbirine bağlamayı amaçlayan, bir yönüyle de Doğu Asya'daki ekonomik entegrasyon açısından Çin'in bölgedeki ekonomik yayılmacılığına karşı bir hamle olarak Trans-Pasifik Ortaklığı (*Trans-Pacific Partnership-TPP*) projesi gündeme gelmiştir. ABD, Japonya, Avustralya, Brunei, Kanada, Şili, Malezya, Meksika, Yeni Zelanda, Peru, Singapur ve Vietnam arasında imzalanan anlaşma ile dünya ekonomisinin ve ticaretinin yaklaşık %40'ını oluşturan 12 Asya-Pasifik ülkesi arasında bir serbest ticaret alanı yaratılmıştır. Anlaşmaya Çin'in dahil olmaması, Asya'da ticari engellerin kaldırılması ve ticaret kurallarının ABD'nin dahil olduğu fakat Çin'in dahil olmadığı bir yapı ile şekillendirilmesi Obama döneminin bir başarısı görülmüştür. Fakat ABD, Başkan Donald Trump'ın seçim kampanyasında da vaat ettiği üzere 23 Ocak 2017 tarihinde anlaşmadan çekilmiştir. Trump, anlaşmadan çekilmenin gerekçesi olarak ABD'nin anlaşmadan ekonomik bir fayda sağlayamadığını, anlaşma ile iç pazarın Asya mallarına karşı savunmasız kaldığını öne sürmüştür (Akman 2015).

20 Ocak 2017'de Başkanlık koltuğuna oturan Donald Trump döneminde Çin, ABD'nin ulusal çıkarlarına tehdit olarak

tanımlanmıştır. Trump'ın Çin'e yönelik agresif söylemi seçim kampanyası döneminde başlamıştır. Örneğin 2016 yılı Haziran ayında Pennsylvania'da yaptığı mitingde uluslararası ticaret anlaşmalarından çıkacağını ve Çin'in ekonomik uygulamalarına karşı saldırı başlatacağını vaat etmiştir (NY Times 2016). Başkan olmasıyla birlikte ABD'nin Çin politikasına da doğrudan yansımıştır. Trump, hem söylemi hem de uygulamalarıyla Obama döneminden çok daha radikal bir tutum takınmıştır. Çin'e karşı bir ticaret savaşı başlatmıştır. 2017 yılı Ocak ayında Dünya Ekonomik Forumu toplantısına katılan Xi, Davos'taki konuşmasında ülkesinin serbest ticaret taahhüdünü teyit etmiş ve asla korumacı bir "ticaret savaşı" başlatmayacaklarını taahhüt etmiştir (Weforum 2017). Takip eden aylarda Trump ve Çin Devlet Başkanı Xi Jinping bir araya gelmiş; fakat yapılan görüşmelerde ABD'nin ticaret açığını azaltacak önlemler üzerinde uzlaşa sağlayamamışlardır. ABD'nin yıllardır süregelen serbest ticaret savunuculuğu, Trump'ın "*America First!*" (Önce Amerika!) sloganının gölgesinde kalmıştır. Trump, Ağustos 2017'de Çin için fikri mülkiyet hırsızlığı iddiasıyla "Bölüm 301"² soruşturması emri vermiştir (Office of the US Trade Representative 2017). ABD, 2018 yılında ise güneş panellerinden alüminyuma, çelikten soya fasulyesine Çin'den ithal edilen çok sayıda üründe gümrük vergilerini yükseltme kararı almıştır. 2018 sonlarında, gümrük yükseltme kararının 2019'a kadar ertelenmesi kararı alınmış; 2019 yılında da zaman zaman devlet başkanları arasında görüşmeler yapılmasına ve Çin, ABD'den ithalat yapacağına dair

² 1974 tarihli Ticaret Yasasının 301. Bölümü, ABD ticaret temsilcisine (USTR) Amerikan şirketlerine zarar verdiği iddia edilen "haksız" dış ticaret politikalarını soruşturma ve bu politikaların kaldırılmasını sağlamak için tarifeler veya diğer ticaret kısıtlamaları uygulama konusunda geniş yetki vermektedir.

taahhütlerde bulunmamasına rağmen bir uzlaşa sağlanamamıştır. Çin de dönem dönem misilleme yaparak ABD'ye ek gümrük vergileri koymuştur (Reuters 2020). ABD zaman zaman gümrük vergilerini yükseltme kararı almış, zaman zaman TikTok, Huawei gibi Çinli şirketlere sınırlamalar getirmiştir.

Trump, Çin'in ABD'ye karşı avantaj elde etmek için kasıtlı olarak para biriminin değerini düşük tuttuğunu da sıklıkla dile getirmiştir (Denver 2016). Trump döneminde yükseltelen gümrük vergileri, Biden döneminde de aynen devam etmektedir (Reuters 2022). Ayrıca Çin'e karşı yürütülen korumacı ekonomi politikalarından Çin dışındaki ülkeler de nasibini almıştır. Güney Kore de bunlardan biridir.

4. Ticaret Savaşının Güney Kore Üzerindeki Etkileri

Ikenberry, geçmişte bölgesel ve küresel düzenlerin, daha tekil bir ekonomi ve güvenlik hiyerarşisine sahip olma eğiliminde olduğunu; daha zayıf veya ikincil devletler için, baskın askeri gücün aynı zamanda baskın ekonomik güç olduğunu hatırlatmakta ve OBD'ler için güvenlik ve ekonomi alanında liderlik eden devletlerin farklı devletler olmasını "ikili hiyerarşi" olarak tanımlamaktadır (Ikenberry 2016, 10). İki kutuplu uluslararası sistemin sona ermesi ve Çin'in ekonomik yükselişi ile oluşan iki büyük güç rekabeti OBD'ler üzerinde de etki yaratmıştır. ABD-Çin ilişkileri gerilmeye devam ettikçe, OBD'ler COVID-19 ve iklim değişikliği gibi acil ve küresel sorunlarla başa çıkmak için ne ABD'ye ne de Çin'e gerçekten güvenemeyeceklerini görmüşlerdir (Brattberg 2021, 2019).

Güney Kore, çok çeşitli önemli küresel sorun alanlarında önemli rol oynayan ve liberal uluslararası düzeni destekleyen bir orta büyüklükte güç olarak dünya siyaset sahnesinde yer almaktadır. Güney Kore'nin önemi, sadece küresel yönetimde değil, aynı zamanda Doğu Asya bölgesinde de orta düzeyde bir güç olmasına dayanmaktadır (Mo 2017, 587). Güney Kore'nin küresel diplomasisindeki dönüm noktası, 2008 yılında yaşanan küresel mali krizle yaşanmıştır. 2007 yılında başlayan küresel mali krize yanıt olarak büyük ölçekli bir mali teşvik programı uygulamıştır (Lee ve Rhee 2012, 9). Krizin ortasında, Başkan George W. Bush'un Washington'da düzenlediği en büyük 20 gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiyi (G20) içeren toplantıya Güney Kore ilk kez katılmış ve böylelikle küresel ekonomik diplomasinin en üst seviyesinde bir koltuk edinmiştir (Mo 2017, 589). Uzun yıllar içe kapalı ekonomi politikaları uyguladıktan sonra ekonomik kalkınmasını gerçekleştiren, tüm dünyanın bildiği markalar yaratan bir ülke haline gelen Güney Kore, dış politikada da konumunu büyük güçlerle aynı masada olacak seviyeye taşımıştır.

Bununla birlikte, ABD ve Çin arasında artan gerilim, iki ülkeden de vazgeçemeyecek olan Güney Kore'yi iki büyük güç arasında sıkıştırmıştır. Bu sıkışıklık, ABD'nin "Pasifik Yüzyılı" tanımlamasıyla dış politikada merceğini Orta Doğu'dan Asya-Pasifik'e çevirdiği Obama dönemiyle başlamış, Trump döneminde ise artarak devam etmiştir. İki dönem arasındaki en önemli farkın, Obama döneminde ABD-Güney Kore ilişkileri dolayısıyla sadece Çin ile uyuşmazlık yaşanan konular olurken, Trump döneminde ABD ile de karşı karşıya gelinmesi olduğu söylenebilir. Bu çerçevede Güney Kore, güvenlik ile ekonomi arasına sıkışmıştır. Örneğin ABD Hava Kuvvetlerine ait

balistik füze savunma sistemi olan Bölge Yüksek İrtifa Hava Savunma Sisteminin (*Terminal High Altitude Area Defense/THAAD*) Güney Kore'ye konuşlandırılması, Çin-Güney Kore ilişkilerinde gerilim yaratmıştır. Her ne kadar Güney Kore THAAD'ı Kuzey Kore'den gelecek potansiyel saldırılardan korunmak için konuşlandırılmasını istediğini söylemiş olsa da Çin, THAAD'ın Çin'in bazı bölgelerini de etkisi altına aldığını ve Çin'in nükleer caydırıcılığını zayıflattığını iddia etmiştir. Başkan Xi ve Çin askeri yetkilileri ABD'nin THAAD'ı konuşlandırmasını, Çin'in yükselişine karşı kendilerine uygulanan bir çevreleme politikası olarak algılamışlardır. Çin'in THAAD konuşlandırmasına tepkisi, Güney Kore'nin güvenlik garantörü ABD ve en büyük ticaret ortağı ve en güçlü komşusu olan Çin ile ilişkilerini dengede tutma konusundaki zorluğunu göstermektedir (USCC 2017 Annual Report).

THAAD'ın konuşlandırılmasına karşı Çin, resmi olarak Güney Kore'ye yaptırım uygulama kararı almasa da gayri resmi ekonomik yaptırımlar uygulamaya başlamıştır. THAAD için yer tahsis ettiği gerekçesiyle Güney Koreli Lotte firmasının Çin'de bulunan 99 mağazasından 87'si denetime tabi tutularak kapatılmıştır. Lotte CEO'su "Devletin kararına karşı gelemezdik" diye kendini savunsa da Çin geri adım atmamıştır (Mullen ve Hancocks 2017). Nitekim Kore'nin en büyük perakendecisi olan Lotte 2022 yılında Çin'den çekilme kararı almıştır (Heung-Kyu Kim 2022). Güney Kore, iki süper güce büyük ölçüde ihracat yapması nedeniyle ticaret savaşından en ciddi şekilde etkilenen ülkelerden biri olmuştur.

Ticaret savaşı ve buna bağlı yaptırımların gündeme geldiği 2018 yılında, Güney Kore'nin ABD ve Çin'e yaptığı ihracat, toplam ihracatının sırasıyla yüzde 26,8'ini ve yüzde 12,1'ini oluşturmaktaydı (Min-hee 2019). Diplomatik misillemeler olarak görülebilecek hamlelerin yanı sıra, ekonomik verilere bakılarak yapılan modellemeler ve projeksiyonlar da Güney Kore'nin ABD-Çin ticaret savaşından olumsuz etkilenmekte olduğunu göstermektedir. Küresel tedarik zinciri içerisinde Güney Kore'nin Çin ile olan bağlarının çok daha fazla olduğu görülmektedir. Çin-ABD ticaret anlaşmazlıkları, Çin'in gelirinde ABD'ye kıyasla nispeten daha büyük bir kayıp yarattığından ve Güney Kore ekonomisi Çin'e daha fazla bağımlı olduğundan, Güney Kore'nin Çin'e yaptığı ihracattan ABD'ye göre daha olumsuz etkilenmesi muhtemeldir (Jung 2017). Shuquan ve Ju'nun Çin ve ABD'nin GSYİH'sinin aynı koşullar altında %1 düştüğü varsayımına dayanarak oluşturduğu modelde de Çin'in durumunun Güney Kore üzerinde daha güçlü etkiler yarattığı görülmektedir (2020, 27).

Çin ayrıca Güney Koreli sanatçıların etkinliklerine, kültürel programlara ambargo uygulamıştır. Çin'de performans sergileyecek sanatçıların vize başvuruları kabul edilmemiştir (Jozuka ve Han 2017). Gayri resmi yaptırımların uygulandığı bir diğer alan ise turizm olmuştur. Çinli turizm şirketleri, Güney Kore'ye düzenledikleri turları iptal etmiştir (Mullen 2017). ABD-Çin Ekonomik ve Güvenlik İnceleme Komisyonunun 2017 yılında yayınladığı rapordaki verileri değerlendiren Yul Sohn, Güney Kore'nin bu uygulamalardan zararını hesaplamıştır. Buna göre 2016 yılı verilerine göre Güney Kore'ye Çin'den gelen turistler tüm turistlerin yüzde 47'sini oluştururken, gümrük vergisiz ürünlerin satıldığı mağazalardan (*duty free shop*)

yapılan alışverişlerin yüzde 70'i Çinliler tarafından yapılmış durumdadır. 2017 yılında bu rakamlarda yüzde 66 düşüş görülmüştür. Ocak 2017'den Temmuz 2017'ye kadar Güney Kore'nin Çin'e ihracatı yüzde 11 düşmüştür. Çin'den gelen doğrudan yabancı yatırımlar bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 43,7 oranında azalmıştır. Tüm bu yaptırımların Çin ekonomisinde yarattığı kayıp 880 milyon Dolar olurken, Güney Kore ekonomisinde oluşan kayıp 7,5 milyar Doları bulmuştur (Sohn 2019, 1030).

THAAD, Güney Kore ekonomisine Çin tarafından bu denli zarar getirirken, diğer yandan ABD'de başkanlığa gelen Trump da Güney Kore'den THAAD için 1 milyar Dolar ödeme istemiştir (Pearson ve Park 2017). Trump'ın bu talebi, "Önce Amerika" politikası çerçevesinde değerlendirilebilir. ABD, önce kendi çıkarlarını gözetecek, böyle ileri bir savunma sistemini hiçbir bedel talep etmeden bir ülkeye vermeyecektir. Zira Güney Kore, artık ABD'nin finansal desteğine ihtiyaç duyacak konumda değildir. Bu talep, Güney Kore tarafından hemen reddedilmiştir (VOA 2017). Yani THAAD Güney Kore'nin Çin ile ilişkilerinin bozulmasına neden olurken, ABD ile de bir uyumsuzluk konusu olmuştur.

Trump, ABD ile Güney Kore arasında imzalanan serbest ticaret anlaşmasının da (*KORUS-FTA*) yeniden gözden geçirileceğini ve gerekirse sonlandırılacağını ilan etmiştir. Nitekim iki ülkenin liderleri anlaşma için yeniden müzakere masasına oturmuş ve anlaşmanın bazı koşulları ABD'nin ticaret açığını kapatmaya yarayacak şekilde değiştirilmiştir. Güney Kore, Kuzey Kore tehdidi varken en yakın güvenlik müttefikini kaybetmek istememiş; anlaşmada çelik, ağır

sanayi ürünleri ve otomotiv sektörüne dair ABD'nin lehine düzenlemelere gidilmiştir (Widakuswara 2018). Ayrıca Trump yönetimi gümrük vergilerini sadece Çin için değil; Güney Kore, Japonya, AB, Kanada, Meksika gibi ülkeler için de yükseltmiştir. Güney Kore, ABD'nin korumacı ekonomi politikalarının hem doğrudan muhatabı olmuş hem Çin tarafından yaptırımlara maruz kalmış hem de iki büyük güç arasındaki mücadelede diplomatik manada dar bir alana sıkışmıştır.

Trump döneminin korumacı politikaları, Biden döneminde de sürdürülmekle birlikte, yöntem ve üslupta birtakım değişikliklere gidilmiştir. Amerikan başkanı, dünyanın dört bir yanındaki ülkeleri ve şirketleri, ABD'nin yarı iletkenler de dahil olmak üzere yüksek teknoloji endüstrilerindeki liderliğini koruyacak şekilde “küresel tedarik zincirlerini yeniden düzenleme ve iklim değişikliğiyle başa çıkmak için güçlü önlemler geliştirme çabasına katılmaları” için davet etmektedir. Bu koşullar altında, Samsung Electronics ve Hyundai Motor da dahil olmak üzere Güney Kore'deki büyük iş grupları ABD'ye yatırım yapmaya başlamıştır. Yani kritik teknolojilerde yoğunlaşan rekabet, Çin-ABD rekabetiyle yönlendirilir hale gelmiştir. ABD ve Güney Kore hükümetleri ile iki ülkenin firmaları, küresel ticaretin yeni gerçeklerine uyum sağlamak için ilişkilerini güncellemeye başlamıştır. Bu çerçevede Samsung, Kia, LG, Hyundai gibi Kore şirketleri, ABD'de yatırım yapmaya başlamıştır. Öte yandan, bu hareketin Güney Kore'deki yatırımları ve istihdamı azaltacağından korkulmaktadır (Bryne 2022).

Sonuç

OBD'ler tek başlarına hareket ettiklerinde, hareket kabiliyetleri sınırlıdır ve büyük güçleri kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirebilmeleri zordur. İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya sistemi, ekonomik liberalizm anlayışının üzerine kurulmuş iken, bu sisteme büyük çalkantılar getiren ABD-Çin ticaret savaşı OBD'leri de -özellikle Asya-Pasifik bölgesinde- etkilemiştir. Mevcut paradigma içerisinde kendilerine alan açan devletler, paradigmanın değişmesinden ilk etkilenenler olmuşlardır. Trump'ın korumacı ticaret politikalarına iki kutuplu sistemde taraf seçmek kolay iken, ABD ve Çin gibi iki büyük süper gücün rekabetinde ulusal çıkarları çerçevesinde ikisiyle de karşılıklı bağımlılık içerisinde olan Güney Kore, ticaret savaşı döneminde iki devletle de sorunlar yaşamıştır. Güney Kore ekonomisi dış politikasının da eksenini oluşturmakta ve serbest ticaret paradigması üzerine kuruludur. Bu nedenle serbest ticarete getirilen sınırlamalar, ulusal çıkarlarına zarar verir hale gelmiştir. Bir OBD olarak Güney Kore'nin dünya siyaseti ve ekonomisinin dinamiklerini tek başına değiştirmesini beklemek de Çin ve ABD arasında bir seçim yapmasını beklemek de gerçekçi değildir. Güney Kore ve diğer OBD'ler için bu sıkışıklığın etkilerini azaltmanın yolu, koalisyonlar kurarak büyük güçlere karşı güçlerini birleştirmek olabilir. Diğer yandan, teknoloji yoğun üretimde önde gelen ekonomilerden biri olan Güney Kore'nin, füze, savunma sistemleri gibi savunma teknolojilerini de kendisi üretmeye başlayarak güvenlik konusunda ABD'ye olan bağımlılığını azaltma yoluna gitmesi de hareket kabiliyetini artırıcı etki yaratacaktır. Öte yandan, Güney Kore firmalarının ABD'ye yatırım yapmasının

Güney Kore ve Güney Kore-Çin ilişkilerinde orta ve uzun vadede getireceği sonuçlar da takip etmeye değerdir.

KAYNAKÇA

- Akman, M. Sait. 2015. "Trans Pasifik Ortaklığı (TPP) Anlaşması'na Bir Bakış." *TEPAV Raporu*.
https://www.tepav.org.tr/upload/files/1447944729-0.Trans_Pasifik_Ortakligi_TPP_Anlasmasi__na_Bir_Bakis.pdf
- BBC. 2014. "China 'overtakes' US as world's largest goods trader." *BBC*, 10 Ocak 2014.
<https://www.bbc.com/news/business-25678415>.
- Brattberg, Erik. 2021. "Middle Power Diplomacy in an Age of US-China Tensions." *The Washington Quarterly* 44 (1): 219-238.
- Bryne, Tom. 2022. "South Korea-US Economic Ties Are Changing." *The Diplomat*, 8 Şubat 2022,
<https://thediplomat.com/2022/02/south-korea-us-economic-ties-are-changing/>
- Clinton, Hillary. 2011. "America's Pacific Century." *Foreign Policy*, 11 Ekim 2011.
<https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>.
- Corasaniti, Nick, Alexander Burns, Binyamin Appelbaum. 2016. "Donald Trump Vows to Rip Up Trade Deals and Confront China." *New York Times*, 28 Haziran 2016.
<https://www.nytimes.com/2016/06/29/us/politics/donald-trump-trade-speech.html>.
- Cutler, Wendy ve Seok Young Choi. 2020. "The Strategic Benefits of KORUS." *Center for Strategic and International Studies*, 5 Mayıs 2020.
<https://www.csis.org/analysis/strategic-benefits-korus>.
- Denyer, Simon. 2016. "Trump says China is 'the best ever' at

- devaluing its currency. That's no longer true." *Washington Post*, 27 Eylül 2016.
<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/09/27/trump-says-china-is-the-best-ever-atdevaluing-its-currency-thats-no-longer-true/>
- Dollar, David. 1989. "South Korea-China Trade Relations: Problems and Prospects." *Asian Survey* 29 (12): 1167-1175.
- Dumbaugh, Kerry. 2009. "China-U.S. Relations: Current Issues and Implications for U.S. Policy." *Washington D.C.: Congressional Research Service*.
<https://sgp.fas.org/crs/row/R40457.pdf>.
- Dünya Bankası web sitesi. 2022. "Overview." 29 Eylül 2022.
<https://www.worldbank.org/en/country/china/overview>
- Gilley, Bruce, Andrew O'Neil. 2004. *Middle Powers and the Rise of China*. Washington: Georgetown University Press.
- Holbraad, Carsten. 1984. *Middle Powers in International Politics*. Londra: The MacMillan Press.
- Hook, Steven W. ve John Spanier. 2016. *Amerikan Dış Politikası*. Çeviri, Özge Zihnioglu. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Ikenberry, John. 2016. "Between the Eagle and Dragon: America, China, and Middle State Strategies in East Asia." *Political Science Quarterly* 131 (1): 9-43.
- Jae-heun, Kim. 2022. "Lotte to Pull out of China, Focus on Southeast Asia." *Korea Times*, 24 Mayıs 2022.
https://www.koreatimes.co.kr/www/tech/2022/05/419_329617.html.
- Jozuka, Emiko, Sol Han. 2017. "Why South Korean companies, entertainers are getting cold shoulder in China." *CNN*, 23 Şubat 2017.
<http://edition.cnn.com/2017/02/23/asia/south-korea-china-thaad-retaliation/?iid=EL>.

- Jung, Kyu-Chul. 2017. "Impact of China-US Trade Disputes on the Korean Economy." *KDI Economic Outlook 2017-1st Half*, 18 Nisan 2017.
https://www.kdi.re.kr/kdi_eng/art/15185/2849/Impact_of_China-US_Trade_Disputes_on_the_Korean_Economy?mcd=002005001
- Kim, Heung-Kyu. "South Korea's Strategic Dilemma Amid US-China Competition." *STIMSON*, 28 Şubat 2022.
<https://www.stimson.org/2022/south-koreas-strategic-dilemma-amid-us-china-competition/>.
- Kim, Hyongrae. 2021. "Interpreting the Korean Conflict." İçinde *Interpreting Conflict: A Comparative Framework*, derleyen Marija Todorova, Lucia Ruiz Rosendo, 61-84. Cham: Palgrave Macmillan.
- Kim, Kyong Ju. 2006. *The Development of Modern South Korea: State Formation, Capitalist Development and National Identity*. Routledge: Oxon.
- Kwak, Tae-Hwan. 1982. "U.S.-Korea Security Relations." *The Journal of East Asian Affairs* 2 (2) (Fall/Winter): 260-278.
- Lee, Hangyong, Changyong Rhee. 2012. "Lessons from the 1997 and the 2008 Crises in the Republic of Korea." *Asian Development Bank Working Paper Series (298)*, Ocak 2012.
<https://www.adb.org/sites/default/files/publication/29659/economics-wp-298.pdf>.
- Leng, Alyssa, Roland Rajah. 2019. "Chart of Week: Global Trade through a US-China Lens." *Lowy Institute*, 18 Aralık 2019.
<https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/chart-week-global-trade-through-us-china-lens>.
- Min-hee, Jung. 2019. "US-China Trade War Seriously Affecting South

- Korean Industries”, *Business Korea*, 4 Haziran 2019.
<http://www.businesskorea.co.kr/news/articleView.html?idxno=32500>
- Mo, Jongryn. 2017. “South Korea’s Middle Power Diplomacy: A Case of Growing Compatibility Between Regional and Global Roles.” *International Journal* 71 (4): 587-607.
- Mullen, Jethro, Paula Hancocks. 2017. “South Korean company to China: Don’t blame us for THAAD missiles.” *CNN*, 4 Nisan 2017.
<https://money.cnn.com/2017/04/03/news/economy/lotte-south-korea-china-thaad-shin-dong-bin/index.html>.
- Mullen, Jethro. 2017. “China’s ‘unofficial’ sanctions rattle South Korea.” *CNN*, 3 Mart 2017.
<https://money.cnn.com/2017/03/03/news/economy/china-south-korea-thaad-tourism-trade-sanctions/?iid=EL>.
- Odgaard, Liselotte. 2017. *The Balance of Power in Asia Pacific Security*. New York: Routledge.
- Office of the US Trade Representative web sitesi. 2017. “USTR Announces Initiation of Section 301 Investigation of China.” 18 Ağustos 2017.
<https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2017/august/ustr-announces-initiation-section>.
- Öztürk, Tolga ve Eren İrfanoğlu. 2021. “Amerikan Dış Politikasında Jeopolitiğin Önemi.” *Akdeniz İİBF Dergisi* 21(1): 17-27.
- Pearson, James, Ju-min Park. 2017. “Trump’s demand Seoul pay for THAAD will test ties as Moon presidency looms.” *Reuters*, 28 Nisan 2017.
<https://www.reuters.com/article/us-usa-trump-southkorea-analysis-idUSKBN17U13O>
- Reuters. 2020. “Key Dates in the US-China Trade War.” *Reuters*, 15 Ocak 2020.

<https://www.reuters.com/article/us-usa-trade-china-timeline-idUSKBN1ZE1AA>.

Reuters. 2022. "Biden administration to maintain China tariffs while review continues." *Reuters*, 3 Eylül 2022. <https://www.reuters.com/markets/us/biden-administration-maintain-china-tariffs-while-review-continues-2022-09-02/>.

Robertson, Jeffrey. 2017. "Middle-Power Definitions: Confusion Reigns Supreme." *Australian Journal of International Affairs* 71 (4): 355-370.

Shuquan, He, Sora Ju. 2020. "The Impact of China-US Trade Conflict on Korean Economy." *SocioEconomic Challenges* 4 (4): 18-28.

Sohn, Yul. 2019. "South Korea Under the United States-China Rivalry: Dynamics of the Economic Security Nexus in Trade Policymaking." *The Pacific Review* 32 (6): 1019-1040.

USCC. 2017. "USCC 2017 Annual Report." *US-China Economic and Security Review Commission*, 2017. https://www.uscc.gov/sites/default/files/2019-09/2017_Annual_Report_to_Congress.pdf.

VOA News. 2017. "South Korea Rejects Trump's \$1B THAAD Demand." *VOA*, 28 Nisan 2017. <https://www.voanews.com/a/south-korea-rejects-trumps-1-billion-thaad-demand/3829391.html>

Weforum web sitesi. 2017. "China's Xi Jinping Defends Globalization from the Davos Stage." 17 Ocak 2017. <https://www.weforum.org/agenda/2017/01/chinas-xi-jinping-defends-globalization-from-the-davos-stage/>.

Widakuswara, Patsy. 2018. "Trump and Moon Sign Revised Trade Agreement." *VOA News*, 24 Eylül 2018. <https://www.voanews.com/a/trump-and-moon-sign-revised-trade-agreement/4585862.html>.

Zhang, Jian. 2010. "Vigorous Waves of East Asian Economic Integration and the Sino-South Korea Trade

Relationship.” *Brookings Institute*, 8 Ocak 2010.
https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/20100108_china_korea_trade_zhang.pdf.

Atf Bilgisi/Citation

Çona, Ömer. "Bir Güvenlikleştirme Pratiği Olarak Terörizm Söylemi ve Etiketi: Eleştirel Terörizm Çalışmaları Perspektifinden Kavramsal Bir Analitik Çerçeve". Diplomasi ve Strateji Dergisi, c.4 s.1 (2023): 96-146.

Makale Bilgisi/Article Information
Araştırma Makalesi/Research Article

**BİR GÜVENLİKLEŞTİRME PRATİĞİ OLARAK
TERÖRİZM SÖYLEMİ VE ETİKETİ: ELEŞTİREL
TERÖRİZM ÇALIŞMALARI PERSPEKTİFİNDEN
KAVRAMSAL BİR ANALİTİK ÇERÇEVE**

Ömer ÇONA¹

Öz

Bu çalışmada söylemsel bir pratik olarak "teröristleştirme" retoriğinin, politik muhaliflerin meşruiyetini baltalamak amacıyla iktidarlar tarafından bir güvenlikleştirme stratejisi olarak kullanıldığı tartışması yapılmıştır. Makalenin teorik çerçevesi, siyasi liderlerin güvenlik konularını nasıl çerçevelediğini açıklamaya matuf bir kuramsallaştırma biçimi olan güvenlikleştirme teorisidir. Terörizmin nesnel bir gerçeklik fakat sosyal bir inşa olduğunu vurgulayan makale, terörizmin ontolojik güvenliğe bir tehdit olduğundan ötürü kamuoyunda etiketi alan kişilerin ne şekilde ve hangi amaçlar için itibarsızlaştırıldığına dikkat çekmeye çalışmaktadır. Terör teriminin istikrarsız doğası ve belirli tarihsel süreçlerdeki farklılaşan anlam dünyasına Eleştirel Terörizm Çalışmaları'nın yaklaşımlarına dayanarak vurgu yapan makale, politik elitlerin terörist etiketini kullanmasının arkasında yatan çıkarları ortaya koymak için okuyucuya kavramsal bir analitik çerçeve çizmeyi amaçlamaktadır. Makale, terörizmin politik olarak muhalifleri şeytanlaştırmak ve halk nazarında itibarsızlaştırmak amacıyla kullanılan aşağılayıcı bir etiket olduğunu öne sürerek, okuyucuya siyasal şiddet literatüründe kullanılan terimlere daima şüphyle yaklaşarak eleştirel akıl süzgecinden geçirmesini teklif etmektedir.

¹ Dr.
Bağımsız Araştırmacı
omercona@hotmail.com
ORCID: 0000-0001- 8277-105X.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Güvenlikleştirme, Eleştirel Terörizm Çalışmaları, Terörizm Söylemi, Eleştirel Söylem Analizi.

TERRORISM DISCOURSE AND LABEL AS A SECURITIZATION PRACTICE: A CONCEPTUAL ANALYTICAL FRAMEWORK FROM THE PERSPECTIVE OF CRITICAL TERRORISM STUDIES

Abstract

In this study, it is claimed that the rhetoric of “terroristization” as a discursive practice is used by governments as a securitization strategy in order to undermine the legitimacy of political opponents. The theoretical framework of the article is securitization theory, which is a form of theorizing aimed at explaining how political leaders frame security issues. Arguing that terrorism is an objective reality but a social construction, the article tries to draw attention to how and for what purposes people who take this label are discredited in public because terrorism is a threat to ontological security. Emphasizing the unstable nature of the term terrorism and the different meanings of the term in certain historical processes, based on the approaches of Critical Terrorism Studies, the article aims to draw the reader into a conceptual analytical framework to reveal the interests behind the use of the “terrorist” label by political elites. By arguing that terrorism is a derogatory label used to politically demonize and discredit dissidents, the article offers the reader critical scrutiny of terms used in the literature on political violence, always with skepticism.

Keywords: Terrorism, Securitization, Critical Terrorism Studies, Terrorism Discourse, Critical Discourse Analysis.

EXTENDED ABSTRACT

In this study, it has been argued that the use of the term “terrorist” as a derogatory and illegitimate label against political opponents is a political practice that is securitizing and that there are certain power interests under such a framing.

In the article, first of all, starting from the unstable nature of the use of the term terrorism in the modern period, it is mentioned that the concept has

different meanings in various periods. For this purpose, from the French Revolution to the Russian Anarchists, II. It has been revealed that the perpetrator and target group of terrorism have changed from the practices of authoritarian states before World War II to the present day, so the meaning it meets is not a fixed signifier. Subsequently, in the axis of the perspective of Critical Terrorism Studies, which is skeptical of the terrorism discourse, it is mentioned that the label of the terrorist as a negative indicator is always a discursive tool used for certain interests. In the third chapter, it is suggested that the concept is a kind of social construction produced by the discourses of threat and danger in the social field and that its negative connotation toward ontological security facilitates labeling practices. This discussion that the rhetoric of “terroristization” is a discursive tool for the powers to gain control over the opposition and discredit them in front of segments of society has been developed in the fifth chapter based on the analytical framework of the concept of securitization. In the last section, it is emphasized that the appropriate methodological approach to reveal the power interests under the label of “terrorism” is critical discourse analysis, which is a very convenient method to examine the relationship between textual and political processes.

To understand terrorism, it is necessary to move the concept away from normative values and personal perceptions as much as possible. This makes it necessary to uncover the linguistic structures around terrorism and the construction of counter-terrorism practices. This approach, which sees terrorism as a social construction rather than an objective category, highlights the practices of labeling something as “terrorist” and the ways in which the fight against terrorism constitutes political discourses. In other words, a social constructivist approach to terrorism involves investigating how society imagines terrorism, how political elites use it, and the social, historical, cultural and political conditions that generate the concept. Securitization theory, which has parallels with the social constructionist approach, sees the

rhetoric of terrorism as a politically value-laden discourse. Securitization theory, which focuses on rhetoric or speech acts, provides a useful analytical framework for examining how certain actions, actors, subjects, and events are framed as a problem of terrorism. At this point, it is necessary to draw attention to how states and political elites use the label of terrorism by using the term “terrorization” similar to the concept of “securitization” and the social, political and ethical consequences of such use. Through the concept of “terrorization”, some important implications can be drawn about the politics of labeling by examining the “terrorist” rhetoric, thus opening a fertile field for theoretical and analytical discussions about political violence.

Therefore, the “terrorizing” approach in the article focuses on the social, political and cultural effects of the practical use of the concept of terrorism in certain contexts. Also, noting the historical variability in the use of the words "terrorism" and “terrorist” in the “terrorizing” approach, Accordingly, a critical analysis of a “terroristization” discourse necessitates turning to the sources that produced this discourse in order to identify the linguistic elements related to the use of the term terrorism and to analyze the political motivations behind the rhetoric. In conclusion, this study, adhering to the perspective of Critical Terrorism Studies, argues that the terrorism label and discourse is a practice of securitization, and suggests that researchers follow a theoretical and methodological approach based on critical discourse analysis for the deconstruction of this discursive practice.

Giriş

Terör kelimesi en genel anlamda korku ya da dehşet durumu gibi ruhsal durumumuzu ifade eden psikolojik bir çağrışım yapmaktadır. Nitekim kelimenin kökenine inildiğinde etimolojik olarak Latince’de “korkutmak” ve “korku” anlamına gelen “terrere” kelimesinden türediği görülmektedir (Wilkinson 1974). Kavramın daha

geniş bir çerçevede tanımlanması söz konusu olduğunda ise araştırmacıların üzerinde uzlaşamadığı yüzlerce tanım olduğu önermesi artık klasik hale gelmiştir (Schmid ve Jongman 1988). Zira alanın önde gelen bilim insanlarından Alex Schmid'in de işaret ettiği üzere terörizm terimi çok boyutlu ve karmaşık bir fenomeni ifade eder ve o kadar farklı bağlamlarda kullanılır ki, bütüncül ve her şeyi kapsayan bir tanıma ulaşamamıştır. Terörün ya da terörizmin nesnel anlamını belirlemedeki zorluğun temel nedeni ise ontolojiktir. Keza kavram sosyal bir inşadır, dolayısıyla subjektif bir nitelik arz eder (Schmid 2004; Karaffa 2015).

Terörizmin çoklu ve farklılaşan tanımları, sosyal bilimsel bir kavram için her zaman sorun teşkil etmeyecek olsa da kimin veya neyin “terörist” olarak kabul edileceğine ilişkin mevcut çıkarımlar açısından “terörizm” günlük hayatta farklı bir yer teşkil eder (Dixit 2016, 37). Zira terörizm, çağdaş siyasi söylemdeki en güçlü göstergelerden biri haline gelmiştir. Günümüzde muazzam ölçüde sosyal ve politik aktivite üreten bu söylem, toplumlara ve bireylere yönelik güçlü duygular uyandırmakta ve çok çeşitli sosyal pratikler aracılığıyla korku, nefret, tabu, mit ve kimlik oluşturan bir kavram haline gelmektedir (Breen-Smyth 2008, 1). Terörizm günümüzde hükümetlerin de gündemindeki en acil konulardan biridir. Bu nedenle kavramın sorgulanması dahi tabu haline gelmiştir (Bartolucci 2010, 120). Dahası terörizm teriminin tanımları mevcut siyasi yapılarda daha geniş kültürde ve hatta akademide o kadar baskındır ki, eleştirel yönelimli bilim adamlarının dahi marjinalleşmeyi göze almadan bu tanımları yıkamayacağı düşünülmektedir (Jackson 2011, 127).

“Terör, terörizm ve terörist” gibi kavramların sorgulanmasının böylesi toplumsal bir tabu oluşunda (Zulaika ve Douglass 1996) şiddetin neden olduğu ontolojik güvenlik² tehdidi etkilidir (Sürücü 2021). Dolayısıyla terörizm tehdidinde maruz kalmak, toplumların terör etiketini eleştirmeden kabul etmesine ve kavramın geniş çapta yeniden üretilen pejoratif bir söylem olarak başlıca güvenikleştirme pratiği haline gelmesine neden olmuştur. Çünkü Andrew Silke’nin de altını çizdiği üzere “terörizm” duygusal bir meseledir (2001, 2). Bu sebeple başta politikacılar ve konuyla ilgilenen araştırmacılar olmak üzere geniş toplum kesimlerinin konuya ve faillerine yaklaşımı kültürel ön yargılar³ ve ahlaki suçlamalarla⁴ doludur. Fakat bu durum aynı zamanda “terörizm” kavramının eleştirel düşünce süzgecinden geçirilmeden gelişigüzel kullanılmasına, dolayısıyla da politik ve sosyal hayatta geniş kapsamlı sonuçlar doğurmasına neden olmaktadır. Böylece günümüzde kavram etrafında oluşan pek çok manipülasyon, asılsız inançlar ve varsayımlar, tarafsız bir terörizm anlayışını engellemektedir (Bartolucci 2010, 120). Nitekim özellikle siyasi liderlerin güvenlik konularını çerçevelemesi açısından terörizm kavramı ve etiketi son derece değer yüklü ve güvenikleştirici bir söylem pratiği haline gelmiştir (Çavuşoğlu 2020). Bu nedenle siyasal şiddet

² Ontolojik güvenlik, bireylerin kendi öz kimlikleri ile karşılıklı olarak bağlı oldukları sosyal ve fiziki ortamların sürekliliğine dair sahip oldukları güven hissidir (Rumelili ve Adısönmez, 2020).

³ Kültürel ön yargı kavramıyla siyasal şiddetin daima belirli insan topluluklarıyla (örneğin Müslümanlar, Araplar) ilişkilendirilmesine yönelik sosyal olarak oluşmuş varsayımlar ve ön kabuller kastedilmiştir.

⁴ Terörizme başvuranlar genel ahlak normlarının dışında kendine özgü ahlaki tutumları ve değer yargıları olan kişilerdir. Dolayısıyla dünyaya onlarla aynı ahlaki pencereden bakmadığımız için kınayıcı ifadeler ve suçlamaların onların nezdinde bir anlamı yoktur. Bkz. Moghaddam, Fathali. 2006. *From the Terrorist Point of View: What They Experience and Why They Come to Destroy*. London: Praeger Security International.

araştırmacılarının, politik elitlerin söz edimlerine dayalı bu tür “şeyleştirme” pratiklerinin etkilerine dikkat çekmesi gereklidir (Tilly 2004, 5).

Bu maksatla terörizmi anlamak için kavramı mümkün olduğu kadar normatif değerlerden ve kişisel algılardan uzaklaştırmak gereklidir (Demir 2020, 285). Bu durum terörizm etrafındaki dilsel yapıların ve terörizmle mücadele pratiklerinin inşasının ortaya çıkarılmasını gerekli kılar. Terörizmi nesnel bir kategoriden çok sosyal bir inşa olarak gören bu yaklaşım, bir şeyi “terörist” olarak etiketleme uygulamalarını ve terörizmle mücadelenin siyasi söylemleri oluşturma biçimlerini öne çıkarır. Bir başka ifadeyle terörizme sosyal inşacı bir yaklaşım, toplumun terörizmi nasıl hayal ettiğini, politik elitlerin onu nasıl kullandığını ve kavramı meydana getiren sosyal, tarihi, kültürel ve politik koşulları araştırmayı içerir (Heath-Kelly 2022; Mueller 2006).

Sosyal inşacı yaklaşımla paralellikler taşıyan güvenlikleştirme kuramı (Baysal ve Lüleci 2015, 63) ise terörizm retoriğini politik olarak değer yüklü bir söylem olarak görür. Retorik ya da söz edimlerine odaklanan güvenlikleştirme teorisi, belirli eylemlerin, aktörlerin, konuların, olayların nasıl bir terörizm sorunu olarak çerçvelendiğini incelemek için yararlı bir analitik çerçeve sağlar (Dixit 2016, 38). Güvenlikleştirmenin anlamı ve sonuçları üzerine yerli ve yabancı yazında kapsamlı tartışmalar yapılmıştır (Balzacq 2005; 2010; Buzan, Waeber, de Wilde 1998; McDonald 2008; Williams 2003; Bilgin 2022; Baysal ve Lüleci 2015; Baysal 2022) Güvenlikleştirme, meseleleri “güvenlik” alanına dâhil ederek yaygınlaşmasını çevreleyen süreçleri ifade etmektedir. Bir süreç olarak ele alınan Güvenlikleştirme, güvenliğin nasıl ve hangi amaçlar için kullanıldığına bağlıdır (Buzan,

Waeber, de Wilde 1998). Buradan hareketle aktörlerin terörist olarak kabul edildiği süreçleri düşünmenin ve incelemenin bir yolu da güvenikleştirme kuramıdır. Çünkü terörizm retoriği, tıpkı güvenikleştirme gibi çeşitli konularda belirli siyasi amaçlara hizmet eder ve devlet politikalarının sorgulanmadığı bir bağlam yaratmaya yardımcı olur (Dixit 2016, 34-36).

Bu durum iç siyasette olduğu kadar uluslararası alanda da geçerlidir. Terörist etiketi, uluslararası alanda hangi eylemlerin gayri meşru olduğunu imlemek için uzun süredir medya çerçeveleri ile güçlendirilmiş olumsuz bir gösterge halini almıştır. Öyle ki Jackson (2007a), terörizm etiketinin belirli aktörleri uluslararası kamuoyu önünde meşruiyetten uzaklaştırmak adına söylemsel bir pratik olarak kullanıldığına dikkat çekmiştir.⁵ Dolayısıyla terörist etiketi üretmekteki amaç hem iç hem de dış politikada belirli hegemonik çıkarları sürdürmenin bir aracı olabilir (Jackson vd. 2011, 15). Nitekim Batılı devletlerin II. Dünya Savaşı sonrası ulusal kurtuluş hareketlerini terörizm olarak etiketleyerek siyaset alanından güvenlik alanına taşıdığı yıllardan, Teröre Karşı Savaş'taki örneklerle kadar konuyla ilgili bir dizi uygulamaya şahit olunmuştur.

Bu noktada “güvenikleştirme” kavramına benzer biçimde “teröristleştirme” tabirini kullanarak devletlerin ve politik elitlerin terörizm etiketini nasıl kullandığına ve bu tür bir kullanımın sosyal, politik ve etik sonuçlarına dikkat çekmek gereklidir. “Teröristleştirme” kavramı sayesinde “terörist” retoriği incelenerek, etiketleme siyaseti ile

⁵ Örneğin Filistinli örgütlere karşı kullanılan terörizm etiketi terörizmle mücadele konsepti bakımından kuvvet kullanmayı haklı ve meşru gösteren baskın bir politika yaklaşımını oluşturmaktadır.

ilgili bazı önemli çıkarımlar ortaya konulabilir ve böylece politik şiddet ile ilgili kuramsal ve analitik tartışmalara yönelik verimli bir alan açılabilir. Dolayısıyla makaledeki “teröristleştirme” yaklaşımı, terörizm kavramının pratikte belirli bağlamlarda kullanımının sosyal, politik, kültürel etkilerine odaklanır. Keza “teröristleştirme” yaklaşımı “terörizm” ve “terörist” kelimelerinin kullanımındaki tarihsel değişkenliğe dikkat çekerek, terimin hangi çıkarlar ve gündemler için kullanıldığını ortaya çıkarmaya çalışır.

Bu bakımdan makale, “teröristleştirme” süreçlerinin nasıl işlediğini ve muhalifleri “terörist” olarak kategorize etmenin sosyal, politik ve etik sonuçlarını açığa çıkarmak için hangi teorik ve metodolojik çerçevelerin mümkün olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu maksatla makale, belirli toplum kesimleri ve muhalifleri terörist olarak etiketlemenin gerekçelerine ışık tutarken terörizme söylemsel bir inşa olarak yaklaşmaktadır. Makalenin argümanı, terörizm söyleminin tarih boyunca sabit bir gösterge olmadığını, günümüzde politik muhalifleri susturmak, meşruiyetten yoksun bırakmak ve halk nazarında şeytanlaştırmak için söylemsel bir araç olarak kullanıldığı yönündedir. Bunu ortaya koymak adına makalede öncelikle terörizm teriminin modern dönemde farklı zaman ve mekânlardaki dolaşımına göz atarak, terimin siyaseten kullanımının tarihsel bağlamına dikkat çekilecektir.

Çalışmada kişileri ve grupları “terörist” olarak etiketlemenin, terimin politik yükü nedeniyle önemli normatif sonuçlar doğurduğunu ve halkın tutumlarını şekillendirebileceği iddiasını savunan (Baele vd. 2017) bir dizi araştırma gündeminin çerçevesine bağlı kalınmıştır. Nitekim daha önce çeşitli düşünce okullarından akademisyenler

(Eleştirel Terörizm Çalışmaları, Eleştirel Güvenlik Çalışmaları, Söylem Çalışmaları, Siyasal İletişim vs.) terörizm kavramının analitik olmaktan ziyade aşağılayıcı bir terim olarak kullanıldığını ve ahlaki ve siyasi yüklü bir bagaja sahip olduğunu belirtmiştir. Bunlar içerisinde terörizm araştırmalarındaki belli başlı sorunlar başta olmak üzere, politik şiddete ilişkin bir dizi hatalı varsayıma tepki olarak ortaya çıkan Eleştirel Terörizm Çalışmalarının (ETÇ) meseleye yönelik epistemolojik ve ontolojik yaklaşımı, makalenin kuramsal dayanağını oluşturmaktadır. Zira ETÇ'nin terörizm araştırmalarına yönelik en önemli katkısı “terörizm” kavramını çevreleyen baskın anlatıların açığa çıkarılarak yapı söküme uğratılması, böylece alternatif ve potansiyel olarak özgürleştirici bilgi ve uygulama biçimlerinin ifade edilebileceği eleştirel bir alan açmasıdır.

ETÇ'nin alanda açtığı bu yol, terörizm çalışmalarında söylemsel dönüşü son zamanlarda ilgi çeken bir araştırma gündemi olarak ortaya çıkarsa da (Jackson 2005), terörizm söyleminin toplumdaki inşası, dolaşımı ve tüketimi ile ilgili olarak katedilecek hala önemli bir yol vardır. Nitekim yerli terörizm literatüründeki çalışmaların teorik çerçeve bölümlerinde, terörizm etiketinin güvenlikleştirici ve pejoratif kullanımlarına değinilse de konunun münferit kuramsal ya da vaka incelemesi olarak ele alındığı sınırlı sayıda akademik yayın mevcuttur (Beyribey 2022; Ağkaya 2018). Bu sebeple terörizmi öncelikle bir söylem olarak görerek, bu tür söylemin içerimlerinin kelimelerin ötesindeki etkilerinin altını çizmek ve böylece literatüre eleştirel bir katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Terörizm söyleminin iktidarlar tarafından kullanışlı bir söylem stratejisi olduğunu varsayan bu yaklaşım, disiplinde çoğunlukla devlet dışı aktörlere odaklanan

geleneksel perspektiflerden de farklı bir ontolojiyi benimsemektedir. Zira araştırmacılar uzun zamandır salt teröristlerin medyayı stratejik olarak kullanma biçimlerine odaklanmakta (Weimann 1985) fakat politik elitlerin kimi, ne amaçla ve nasıl “terörist” olarak etiketlediği konusunda büyük ölçüde sessiz kalmaktadır.

Bu bağlamda terörist etiketinin, siyasi muhaliflerin meşruiyetini ortadan kaldırmak, onları şeytanlaştırmak ve depolitize etmek için çok güçlü bir stratejik araç olduğunu ortaya koymak, geleneksel terörizm araştırmaları literatürüne eleştirel bir meydan okumayı sağlar. Zira nesnel faktörlere dayalı olarak kimin terörist olup olmadığını belirlemeye çalışmak yerine bu araştırma, kavramın taşıdığı olumsuz göndergeden hareketle terörist olarak etiketlenmenin politik sonuçlarını ortaya koymak için kuramsal bir tartışma zemini ortaya koymak ve analitik bir yorum çerçevesi çizmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmada “teröristleştirme” konusuna güvenikleştirme teorisini kullanarak yaklaşmanın uygun olmasının nedeni ise tam olarak meselenin siyasi doğasından ileri gelmektedir. Terörizm etiketinin ne çeşit bir güvenikleştirme siyaseti olduğunu ortaya koymak içinse eleştirel söylem analizinin faydalı bir metodolojik çerçeve sağlayacağı düşünülmektedir. Çünkü eleştirel söylem analizine göre söylemler, belirli bir çıkar grubunun onu üretmesi ve topluma bilinçli ya da bilinçsiz olarak dikte etmesi sonucunda oluşur. Benzer şekilde Kopenhag Okulu, söylemin üretilmesinde öncelikle bir sorunun güvenlik tehdidi olarak kurgulanmasının gerekliliğine vurgu yapar. Buna göre herhangi bir meselenin güvenlik tehdidi olarak algılanması için söz konusu tehdit karşısında önlem almakla yetkili kişilerin bu meseleyi varoluşsal bir tehdit olarak görmeleri ve acil önlemler almaları

için gerekli zemini hazırlamaları elzemdir. Güvenikleştirme olarak tanımlanan bu süreç, aslında herhangi bir meselenin veya olgunun tehdit ve güvenlik sorunu olarak söz edimleri aracılığıyla inşa edilme durumudur (Buzan, Waever, de Wilde 1998).

Dahası söylemler, dilin kullanılma biçimlerine dayanarak belirli kavrayış evrenleri yaratır ve bunları yeniden üretir (Silberstein 2004, 1). Sosyal bilimlerde söylem, dil aracılığıyla aktarılan, alternatif bilgi ve uygulama biçimlerini dışlamak veya geçersiz kılmak, belirli bir siyasi ve toplumsal düzeni meşrulaştırmak ve gerçekliğin hegemonik bir yorumunu sürdürmek için tasarlanmış bir bilgi yapısı olarak tanımlanır (Jackson 2009, 70). Buna göre bir terör söylemi, terörizm ve terörle mücadele kavramlarıyla ilgili etiketler, imgeler, anlatılar, argümanlar ve benzetmeleri hedef kitleye uygulayarak belirli aktörlerin itibarsızlaştırılması ve gayri meşrulaştırılmasına hizmet eder. Muhalifleri terörist olarak yaftalamak, siyasi meşruiyetlerinin tanınmasını engeller, böylece onları halkın genel güvenliğini arzulamayan düşmanlar olarak çerçevelenmesi ve politik olarak dışlanması kolaylaşır. O halde teröristleştirme süreçleri söylemsel bir bağlamda gerçekleşir ve hükümetler tarafından belirli çıkarılara göre ayarlanır (Zoltan 2021, 37). Bu bakımdan dilin politikacılar tarafından harekete geçirilmesi bir iktidar pratiğidir ve dikkatli bir sorgulama ve eleştirel inceleme yokluğunda kontrolsüz iktidar, kaçınılmaz olarak istismar edici hale gelebilir (Jackson 2005, 3).

Makalenin çerçevesini belirtmek maksadıyla uzun tutulan bu giriş bölümünden sonra makale yedi bölüme ayrılmıştır. Müteakip bölümde terör teriminin tarihçesine odaklanılarak kavramın modern dönemdeki kullanım biçimlerine kısaca değinilecektir. Daha sonra

makalenin teorik çerçevesinin dayandığı ETÇ'nin terörizm söylemine olan yaklaşımından bahsedilecektir. Üçüncü bölümde terörizm etiketinin sosyal bir inşa olduğu, dördüncü bölümde ise bu etiketin bir güvenlikleştirme pratiğine yol açtığı meselesi tartışılacaktır. Devam eden başlıkta muhaliflerin terörizm olarak etiketlenmesinin nedenleri ve sonuçları konusuna değinilecek ve bunun yapı sökümünü sağlayan eleştirel söylem analizinin imkânları ortaya konulacaktır. Son bölümde genel bir değerlendirme yapılacaktır.

1. Modern Dönemde Terörizm Teriminin Tarihsel Değişimi

Siyasal şiddet araştırmalarında “terör” ve “terörizm” kavramlarının modern bir olgu olmadığı ve eski uygarlıklarda bile izlerinin sürülebileceği hususunda yaygın bir konsensüs vardır. Ancak kavramların tanımı söz konusu olduğunda bu uzlaşma yerini fikir ayrılıklarına bırakmaktadır. Bunun nedeni, terör teriminin anlamının son iki yüzyılda oldukça değişkenlik göstermesidir.⁶ Nitekim ilk kez Fransız Devrimi sırasında kullanılan terörizm kavramı, günümüzdeki aşağılayıcı/olumsuz kullanımının aksine olumlu bir çağrışıma sahiptir. Çünkü yeni rejim terörü, düşman olarak gördüğü karşı devrimcileri ve muhalifleri sindirmek ve böylece iktidar gücünü pekiştirmek için bir yöntem olarak kullanmıştır. Nitekim Erlenbush-Anderson terörizmin, ilk olarak Fransız Devrimi sırasında, “toplumsal bedeni hastalıklı unsurlardan korumak için yeni rejimin savunma mekanizmalarını harekete geçiren biyopolitik bir rasyonalite biçimi” olarak kullanıldığını öne sürmüştür. Ulusu anormal ve tehlikeli üyelere karşı savunmaya yönelik böylesi bir siyasi iradenin, egemen öldürme

⁶ Terör teriminin tanımı üzerindeki bir diğer uzlaşmazlık devletlerin ve kurumların terör tanımını terör örgütlerine göre yapmasından ileri gelmektedir.

hakkının kullanılmasını meşrulaştırdığı görülmektedir. Bu bağlamda terörizm, yeni rejimin kendisine tehdit olarak gördüğü karşı devrimcileri ve muhalifleri bastırmak için devlet gücünü kullandığı şiddet olarak nitelendirilmiştir (Erlenbusch-Anderson 2018, 55).

Ancak 19. yüzyılın ilk yarısında, terimin devletle olan münhasır ilişkisinden kopmasına yol açan bazı gelişmeler yaşanmıştır. Nitekim 1830 ve 1848’de Avrupa’da patlak veren devrimci hareketlerle birlikte ortaya çıkan şiddet olayları, dönemin devlet elitleri tarafından rejimlere yönelik bir tehlike olarak görülmüştür. Dolayısıyla bu devletler terimi, ihtilali yürüten aktörleri aşırılık yanlısı, gayrimeşru ve yasa dışı nitelemek için bir küçümseme ifadesi olarak kullanmıştır (Ditrych 2014). Böylece yüzyılın sonlarına doğru terörizm söylemi, öncelikle hükümetlere karşı meşru olmayan devrimci bir mücadele stratejisi olarak anlaşılmaya başlanmıştır.

19. yüzyılın sonlarında ise Anarşistler, mevcut otokratik rejimlere karşı devrim koşullarını yaratmak için terörü bir araç olarak kullanmış ve bazı Avrupa devlet yöneticilerine suikast düzenlemiştir (Erlenbusch-Anderson 2018, 67-68). Özellikle Çarlık Rusya’sında anarşistlerin terörü, eşitsizliği ve sömürüyü ortadan kaldırmak için tek çözüm olarak görmeleri dikkat çekicidir. Öyle ki Narodnaya Volya gibi örgütlerin son derece cüretkâr ve dramatik yöntemlere başvurarak gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri, “hanedanlığın yozlaşmış ve zalim yönetimini” ortadan kaldırarak halkı özgürleştirme iddialarının “onurlu” bir yolu olarak addedilmiştir (Hoffman 2006, 5-6). Bu dönemde birçok Anarşistin, başkaları tarafından sıradan bir suçlu yerine “terörist” olarak etiketlenmekten gurur duyduğu bilinmektedir. Yani, “terörist” etiketi o dönemde ilgili aktörler için olumlu bir anlam

taşımaktadır.⁷ Bununla birlikte, dönemin devletleri tarafından terör eylemlerini yasadışı ilan etmek için ilk uluslararası girişimler yapılmış ve terörizm, hükümetlere karşı girişilen devlet dışı şiddet eylemleri olarak kavramsallaştırılmıştır (Ditrych 2014).

1930'lu ve 50'li yıllar arasındaki dönemde ise terörizm teriminin Hitler, Mussolini ve Stalin gibi totaliter rejimlerin uyguladığı devlet şiddeti ile özdeşleştirildiği görülmektedir (Hoffman 2006, 16). Dolayısıyla kısa bir süre de olsa devletin terörizmin başlıca faili olarak anlaşıldığı bir dönem yaşanmıştır (Ditrych 2014, 53-54). Ancak özellikle II. Dünya Savaşı sonrası ulusal kurtuluş hareketleri, üçüncü dünyadaki ayaklanmalar ve devrimci şiddet eylemlerini uluslararası toplum önünde mahkûm etmek için terörizm teriminin adeta yeniden keşfedildiği görülecektir. Bu dönemde terörizm söyleminin yükselişinde özellikle Münih Olimpiyatları sırasında İsraili sporcuların Kara Eylül örgütü tarafından katledilmesi ve 1960'lı ve 70'li yıllarda artan uçak kaçırma eylemleri belirgin bir rol oynamıştır. Stampnitzky bu olayların akabinde “terörizm”in kamusal alan için bir sorun ve bir uzman bilgisi nesnesi olarak şekillendirilmeye başladığını öne sürmüştür (Stampnitzky 2013, 23-24). Öyle ki bu yıllardan sonra “terörist” etiketinin uluslararası alanda bir aktörü gayrimeşrulaştırmak için araçsal olarak kullanıldığını ve bazı ayaklanmacı-devrimci şiddet eyleminin de başta politika alanında olmak üzere terörizm olarak çerçeveslendiği görülmektedir. Nitekim bu yıllardan sonra terörizm daima devletlere karşı gelişen politik şiddet eylemleri olarak anılmış ve

⁷ Rus Anarşistleri'nden Vera Zasuliç'in o dönemde Rusya'nın başkenti olan St. Petersburg Valisi General Trepov'u vurduktan sonra “ben bir katil değil, teröristim” şeklindeki ifadesi buna örnektir (Rapoport 2022, 68).

aktörler için olumsuz ve aşağılayıcı çağrışımları olan bir sıfat olarak ortaya çıkmıştır.

Dolayısıyla terörizm teriminin türediği “terör” kelimesi, başlangıçta bir toplumun baskın güçleri tarafından sürdürülen şiddeti ifade ettiği ve modern terörizmin bu aşamada esasen günümüzde sahip olduğu olumsuz çağrışımı karşılamadığı görülmektedir. Ancak bu tanım çerçevesi bugün terk edilmiş ve günümüzde terörizm olumsuz çağrışımlar taşıyan bir gösterge haline gelmiştir (Hoffman 2006, 23). O halde terör, terörist, terörizm gibi kavramların özünde nesnel bir anlam taşımadığı; daha ziyade belirli amaçlar doğrultusunda kullanılan, anlam bağlamı istikrarsız etiketler olduğu görülmektedir. Yani terim her tarihsel dönem için baştan yaratılmaktadır (Heath-Kelly 2022, 294).

Nitekim Beyribey (2022, 582-584), terörist öznenin bütün tarihsel süreçleri aşkın bir konumda olmaktan çok toplumdaki iktidar ilişkileri ve mücadeleleri sonucunda inşa edildiğine dikkat çekerken, terörist öznenin tarih boyunca birbirinden farklı toplum kesimlerini göstermesinin esasen terörist özne üzerinden yürütülmekte olan iktidar mücadelesinin kanıtı olduğunu belirtmiştir. Bu noktada ETÇ'nin terörizm söylemi üzerindeki yaklaşımları daha kapsamlı bir kavrayış sunacaktır.

2. Eleştirel Terörizm Çalışmaları Perspektifinden Terörizm Söylemi

Terörizm araştırmalarında görülen bir dizi soruna tepki olarak ortaya çıkan Eleştirel Terörizm Çalışmalarının⁸ (ETÇ) en önemli

⁸ Eleştirel Terörizm Çalışmaları, geleneksel terörizm çalışmalarına hâkim olan pozitivist tutum, devlet merkezlik, kuramsal sınırlılıklar ve yöntemsel sorunlara

katkılarından biri, terörizm ve terörizmle mücadele söylemlerinin bağlam ve sonuçlarını ortaya çıkaran geniş bir çalışma grubunu teşvik etmesidir. Bu noktada ETÇ perspektifini benimseyen pek çok akademisyenin, terörizm söylemi içindeki dışlamaların ve ötekileştirmelerin önemini ve bu tür temsillerin zaman, mekân ve etki alanı boyunca nasıl dolaştığını göstermesi önemlidir (Jarvis 2016, 74). Bu bakımdan dil ve söyleme odaklanma, bir alt disiplin olarak ortaya çıktığından bu yana ETÇ araştırmalarının ana teması olmuştur. Bunun nedeni ETÇ'nin genellikle söylemsel bir ontoloji ve şüpheli bir epistemoloji benimsemiş olmasıdır. Bunun sonucu olarak ETÇ akademisyenleri dünyayı söylemsel olarak inşa edilmiş olarak görmektedir (Holland 2016, 429). Bu sebeple terörizmin ve terörle mücadelenin oluştuğu bağlamlar, ETÇ akademisyenlerinin odak noktasıdır. Yani bir ETÇ araştırması öncelikle kültür, dil ve söylemin rolüne vurgu yapar. Daha açık bir ifadeyle, terörizm ve terörizmle

tepki olarak 2000'li yılların ortasında doğan bir araştırma gündemidir. ETÇ, Frankfurt Okulu'nun Eleştirel Teori geleneği, Eleştirel Güvenlik Çalışmaları, Post-kolonyal, post-yapısalcı ve Feminist teori gibi reflektivist kuramlardan önemli ölçüde ilham almıştır. Richard Jackson'ın editörlüğünü yaptığı "Critical Studies on Terrorism" dergisi etrafında büyüyen bu araştırma gündemi, terörizm çalışmaları literatüründe en başından beri var olan ancak 11 Eylül terör saldırıları sonrasında artış gösteren yönetsel, epistemolojik ve ontolojik sorunları eleştirmeye kendini adanmıştır. Hâkim terör ve terörizmle mücadele yaklaşımlarını sorgulayarak insan güvenliği odaklı perspektifleri savunan ETÇ'nin önemli isimleri arasında çalışmalarını Birleşik Krallık'ta sürdüren Charlotte Heath-Kelly, Lee Jarvis, Ruth Blakeley, Harmonie Toros gibi akademisyenler mevcuttur. ETÇ'nin önemli yayınları için bknz: Richard Jackson, Marie Breen-Smyth ve Jeroen Gunning, ed. 2009. *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*, Abingdon: Routledge; Jacob L. Stump ve Priya Dixit. 2013. *Critical Terrorism Studies: An Introduction to Research Methods*, Abingdon: Routledge; Richard Jackson, Lee Jarvis, Jeroen Gunning ve Marie Breen Smyth. 2011. *Terrorism: A Critical Introduction*, Basingstoke: Palgrave Macmillan; Richard Jackson, Eamon Murphy ve Scott Poynting, ed. 2010. *Contemporary State Terrorism: Theory and Practice*, Abingdon: Routledge; Richard Jackson, ed. 2016. *Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies*, Abingdon: Routledge.

mücadele hem kültürel hem söylemsel olarak görülür (Holland 2016, 427).

ETÇ'ye göre terörizm kavramı üzerinde genel kabul görmüş bir tanım yoktur. Üzerinde uzlaşılan bir tanıma ulaşmaktaki temel sorun ise, akademisyenlerin onun temel özelliklerini anlamadaki başarısızlığı değil, tartışmaya siyasi saiklerin müdahil olmasıdır. Çünkü terörizm kelimesi politik ve duygu yüklüdür, bu nedenle kesin bir tanımının sağlanması güçtür. Terörist olarak tanımlanan kişiler çeşitli perspektiflere bağlı olarak “kahraman”, “vatansever” ya da “şehit” de olabilir yahut “suçlu”, “hain” ve “çılgın” olarak da adlandırılabilir (Sluka 2008, 168). Bu sebeple ETÇ, “terörist” etiketinin tarihsel süreçte istikrarlı bir tanıma karşılık gelmediğini belirterek, söylemlerde bir defa terörist olarak tanımlanan kişilerin her zaman terörist olarak kalacağı fikrine de itiraz etmiştir. Örnek olarak Yaser Arafat ve Nelson Mandela, başlangıçta terörist olarak yaftalanmış ancak daha sonra Nobel Barış Ödülü'ne layık görülmüştür. Sonuç olarak terörist ve terörizm gibi nesnel bir kategori olarak görülen kavramlara yönelik şüpheli bir tutum benimsenmelidir (Jackson vd. 2011, 35).

Bu noktada günümüzde aşağılayıcı anlamı ile ön plana çıkan terörist kategorisi ve etiketinin tarihsel süreç içerisinde belirli bir amaç için inşa edildiğinin göz önünde bulunması gereklidir. O halde herhangi bir terörizm tanımının yalnızca tarihsel olarak mevcut döneme bağlı olduğu akılda tutulmalıdır. Dolayısıyla amaç terörizm hakkında nihai ve nesnel bir gerçeği saptamak değil, terimin mevcut sosyal, politik ve kültürel bağlamıyla ilgili bir dizi tanımsal dayanağı geçici olarak önermektir (Jackson 2011, 116-117).

Çünkü terörizmin siyasi söylemde ve medyada aşağılayıcı bir etiket olarak uzun süredir kullanımı, onun siyasal şiddet araştırmaları için nesnel veya açıklayıcı bir terim olarak potansiyel kullanımını engelleyen bir dizi olumsuz çağrışıma sebebiyet vermektedir. Bu perspektiften bakıldığında terörizm, muhalifleri şeytanlaştırma ve meşruiyetten uzaklaştırma aracı olarak, aktörler tarafından kullanılan retorik bir araç olarak görülmektedir (Jackson 2011, 116-117). Bu sebeple ETÇ terörizm kavramının doğası gereği siyasi ve kusurlu olduğundan dolayı araştırmacılar için analitik bir katkı sağlamadığına vurgu yapmıştır. Buradan hareketle terörü kimin tanımladığını ve terörle mücadele yaklaşımlarını kimin belirlediğini sorgulamak, ETÇ etrafında büyüyen araştırma gündeminin en başından itibaren öncelikli sorgulamaları arasında olmuştur. Çünkü ETÇ'ye göre terörizm nesnel bir kategori değildir ve genellikle belirli bir durumu mümkün kılmak ve terörle mücadele iddiasıyla ortaya atılan politikaları meşrulaştırmak isteyenler tarafından inşa edilir (Holland 2016, 430).

Dolayısıyla ETÇ, her şeyden önce terörizm tehdidinin nasıl ve nerede inşa edildiğini ve bunun hegemonik söylemlerle kimlere fayda sağladığını araştırır. Çünkü terörizme ilişkin baskın söylem ve anlatılar, topluma yönelik etkileri düşünüldüğünde karşı konulmaz biçimde potansiyel ciddi sonuçlar doğurur. Zira belirli bir terörizm anlatısı, etkili aktörler ya da medya tarafından sürekli olarak tekrar edildiğinde, sosyo-politik hayata eklenir ve gerçeklik olarak bir değer kazanır. Sonuçta pek çok önemli politika arkasından onu takip eder. Böylece belirli politika seçenekleri imkânsızlaşmaya, şiddet içeren karşı tedbirler ise gerekli ve elzem hale gelmeye başlar. Bu tür baskın terörizm anlatıları, sosyal ve ulusal kimliğin şekillenmesinde de etkili olur ve ötekini

dışlamanın da harekete geçirici bir faktördür (Jackson vd. 2011, 52, 55). Ancak tekrar etmek gerekirse, kimin terörist olduğu veya hangi eylemin terörizm olarak tanımlandığı, inşa edilmiş terörizm bilgisine içkindir. Bu bağlamda terörizm, söylemlerle oluşturulan bir iktidar bilgisidir ve bunu politikacılar, kolluk kuvvetleri, akademisyenler ve medya tarafından oluşturulan retorikte aramak gerekir (Jackson 2009, 75).

ETÇ açısından terörizmi ve teröristi tanımlamanın bir başka zorluğu da araştırmacıların konuya ve faillere yönelik öznel tutumunun yanı sıra politik olarak önyargılı yaklaşımlarından ileri gelmektedir. Tarihsel olarak akışkan durumda olan terörist etiketinin son tahlilde aşağılayıcı çağrışımında sabitlenişi, terörizm araştırmacılarının teröristler ile arasındaki teması engellemiş ve bu sebeple çok az bilim insanı siyasal şiddete başvuranları araştırmanın ana kaynağı olarak kullanmıştır (Jackson vd. 2011, 120). Bunda terörizm alanında ortaya çıkan literatür ve yerleşik akademik çerçevenin Batı dünyasının tekelinde şekillenmesinin büyük payı vardır. Bu sebeple disiplindeki ana akım bilginin/kavramların üretilmesi ve yayılmasında bilgi, iktidar ve güç yapılarının rolü de göz önünde bulundurulmalıdır.

ETÇ'ye göre terörizm alanında kabul edilen bilgilerin çoğunun tartışmaya açık ve pek çok durumda da politik olarak önyargılı oluşu, bundan etkilenecek olan kamu politikaları ve kamusal tartışma için de zayıf bir dayanak sağlamıştır. Dahası bu ön kabuller, devletlerin iktidar yapılarını güçlendirmek ve elitlerin siyasi projelerini desteklemek için işlev görmektedir (Jackson 2009, 70). Nitekim “terörist” etiketi, terörle mücadelede uygulanabilecek pratikleri meşrulaştıran ve toplumun belirli kesimlerine yönelik baskıcı pratikleri haklılaştıran bir güvenlik

ifadesidir. Zira her söylem, belirli şeylerin söylenmesine izin verir ve diğer şeylerin söylenmesini engeller veya dışlar. Bir başka deyişle söylemler, belirli anlamların oluşturulduğu diğerlerinin ise dışlandığı sistemlerdir. Bu bakımdan terörizm, siyasi iktidarlar açısından toplumda hedef alınan kitleleri veya yapıları anormalleştirmeyi sağlayan da önemli bir söylemdir. Çünkü istenmeyeni işaretleyen en güçlü siyasi ifadelerden biridir. Terörizmin değer yüklü anlamı nedeniyle, terörist etiketi belirli anlamlandırmaları da beraberinde getirir. Bu nedenle, terörist isimlendirmesi iktidar etkileri taşımaktadır ve toplum içerisinde belirli gruplara karşı yöneltilecek genellikle baskıcı pratiklerin onaylanmasını sağlar. Bir başka deyişle, terörist ifadesi normatiftir (Beyribey 2021, 85).

ETÇ yaklaşımına göre terörizm terimi, devletler tarafından muhaliflerin ötekileştirilmesinin ahlaki bir gerekçesi olarak ya da devlet şiddetinin meşrulaştırılması için aşağılayıcı bir etiket olarak kullanılmaya başlanmıştır (Richmond ve Franks 2009, 204). Keza iç politikada belirli mesele hakkında kamusal tartışma ortamının ortadan kaldırılması ve muhalif seslerin marjinalleştirilmesi için terörist etiketine sıkça başvurulmaktadır. Siyasi muhaliflerin “terörist” olarak yaftalanması ise en az üç sonuç verir. Birincisi resmi ve açık bir şekilde onları “ahlaksız” olarak tanımlamaya ve onlara karşı korku ve ahlaki açıdan tiksinti uyandırmaya, ikincisi ciddiye alınacak bir şikâyetlerinin olduğunu reddetme bağlamında onları “patolojik” ve “uzlaşmaz” olarak tanımlamaya, son olarak da onları insanlıktan çıkararak şeytanlaştırmaya ve bu gruplara yönelik devlet şiddetini ahlaki olarak meşrulaştırmaya hizmet eder (Sluka 2008, 168).

ETÇ, terörizm ve terörle mücadeleyi çevreleyen bu tür baskın söylemlerden rahatsızdır ve bunu tehlikeli olarak addeder. Bu sebeple araştırmacılar, baskın terörizm ve terörle mücadele söylemlerinin etkilerini ortaya koyarlar (Holland 2016, 432). Jackson'a göre terörist olarak tanımlamak, her zaman belirli bir iktidar işleyişine işaret etmektedir. Buna göre, terörist olarak isimlendirilme, aktörlerin meşruiyetine dair siyasi bir anlam taşımaktadır (Jackson 2007a). Terörizm iktidar ilişkilerinin neticesinde bir tehdit olarak inşa edilmekte ve tehdidin temelinde ise güvenlik uzmanlarının ürettikleri hakikatler yer almaktadır. Bir başka deyişle, terörizm bir hakikat rejimi çerçevesinde bir siyasi mesele olarak ele alınmaktadır. Terörizm 'hakikati' "doğru ile yanlışın birbirinden ayrıldığı ve doğruya birtakım siyasi iktidar etkilerinin yüklendiği kurallar bütünü" çerçevesinde ortaya çıkar (Beyribey 2021). Sonuç olarak ETÇ açısından uzmanlar, politikacılar ve karar vericilerin verili olarak kabul ettiği ve sürdürdüğü terörizm anlayışlarına evrensel veya nesnel gerçekler olarak yaklaşmak yerine bunları belirli bilgi iddiaları veya belirli siyasi bağlamların, güç mücadelelerinin ve çatışan çıkarların toplumsal ürünleri olarak düşünmek gerekir (Jackson 2011, 107). Zira müteakip başlıkta da tartışılacağı üzere terörizm söylemi ya da terörist etiketi nesnel değil sosyal bir inşadır.

3. Sosyal İnşa Olarak Terörizm Etiketi ve Söylemi

Siyasal şiddet ve terörizm araştırmalarındaki anahtar konulardan biri de etiketleme pratiklerinin sosyopolitik içerimlerini analiz etmektir. Çerçevelemeler ya da etiketlemeler, eylemlere, olaylara ve meselelere anlam yükleyerek bunları tanıdık kategoriler ve anlatılar içinde düzenleyerek sosyal gerçekliği inşa eder (Norris, Kern, Just

2003, 11). Etiketleme teorisi, bir etiketi çevreleyen sosyal normların ve beklentilerin, etiketlenenin kimliğini oluşturmaya nasıl yardımcı olduğunu göstermeye çalışır. Toplumda etiketlerin kullanılması normal-anormal davranışlar kalıplarının nasıl inşa edildiği ve sürdürüldüğünü gösterir. Bir başka ifadeyle insanları tanımlamak için etiketlerin kullanılması, yalnızca bir benzerlik kategorisi yaratmakla kalmaz, aynı zamanda toplum içinde bir bölünme de oluşturur (Appleby 2010, 422-424).

Etiketleme teorisinde kişiler eylemleriyle değil daha çok belirli gruplar tarafından oluşturulan dışlama pratikleriyle sapkın olarak nitelenir. Bir kişinin toplum tarafından sapkın olarak etiketlenmesi için herhangi bir grup kuralını çiğnemesi gerekmez, çünkü bu karar büyük ölçüde başkalarının yorumuna bağlıdır (Becker, 1973). O halde muhalifleri ötekileştirmek ve itibarsızlaştırmak amacıyla terörizm etiketinin kullanılması, onların genel norm ve kurallara aykırı eylemlerinden ziyade iktidar elitlerinin çerçeveleme pratiklerinin bir sonucudur. Zira tehlike nesnel bir durum değildir. Zira tehdit olabileceği kişilerden bağımsız olarak var olan bir şey değildir (Campbell 1998, 1). Huysmans ve Tsoukala (2008, 134)'nın da belirttiği gibi toplumsal güvensizlik politik olarak inşa edilir ve dolayısıyla tartışıldığı mevcut politik, sosyal ve ekonomik bağlamlara bağlıdır. Bu noktada terörist etiketi, toplumun kimden korunmaya ihtiyacının olduğunu hatırlatmaya yönelik söylemsel bir inşadır. Terörist olarak damgalananlar böylece daha fazla baskıya ve kınamaya maruz kalır (Sorenson 2009, 237). O halde Mouffe (1993, 141)'un öne sürdüğü gibi bir düşman inşa etmek ve onunla nasıl yüzleşileceğini seçmek, büyük ölçüde dışlayıcı bir politik tercihtir. Düşmanı

şeytanlaştırarak kişinin kendi eylemlerini yüceltmesi ise günlük siyaset pratiğinin ayrılmaz bir parçasıdır (Moore 2015, 356).

Politik amaçlar için kullanılan terörizm terimi düşmanların eylemlerini damgalamak ve meşruiyetini ortadan kaldırmak için retorik bir araç sağlar (Sorenson 2009, 237). Keza terörizmle mücadele söyleminde aşağılayıcı etiketlerin kullanılması, terörist olarak etiketlenen insanların nasıl sapkın ve öteki olarak özneleştirilmeye maruz kaldığına yönelik bir içgörü sunar (Appleby 2010, 424). Çünkü terörizm doğası gereği olumsuz çağrışımları olan aşağılayıcı bir terimdir (Schmid 2004, 385; Staun 2010, 403). O halde bir kişi veya grubun terörist olarak tanımlanması, toplum tarafından yüksek düzeyde kınanma ve meşruiyetin ortadan kaldırılması anlamına geldiğinden özel bir anlam ifade eder (D’Orazio ve Saleyhan 2018, 1019). Nitekim Moore (2015, 359-360), birisini tanımlamak için terörist teriminin kullanılmasının, düşmanı insanlıktan çıkarmak için çok aşağılayıcı bir yöntem olduğunu ve ona karşı uygulanacak aşırıya kaçan tedbirleri meşrulaştırdığını belirtmiştir. Çünkü “terörizm” etiketi, bir siyasi rakibi gayri meşrulaştırma yöntemi olarak son derece etkilidir. O halde bir kişi veya örgütü “terörist” olarak adlandırmak masum bir mesele olmaktan çok uzaktır (Schmid 2004; Staun 2010).

Bu bakımdan her ne kadar terörizmin tanımının akademik olarak ne olduğu konusunda ortak bir fikir birliği olmasa da bu etiketin vatandaşlar, kamu politikaları ve kanun uygulayıcıları arasında korku ve endişe veren derin duygusal etkileri olduğu açıktır (D’Orazio ve Saleyhan 2018, 1022). Terörizm etiketi alan topluluklar bir dış tehdit olarak suçlanır ve ötekileştirilir (Appleby 2010, 422). Çünkü ötekinin “terörist” olarak tanımlanması çatışmayla ilgili farklı politika ve

uygulamalara yol açar. Bu anlamda etiketleme, çatışmacı bir söylemin inşasında merkezi bir unsurdur (Barrinha 2011, 165).

Bununla birlikte bir olayı terörizm olarak çerçevelemek doğal bir eylem olmadığı gibi tarafsız da değildir (Bartolucci 2010, 119; Staun 2010, 405). Bir meseleyi belirli bir perspektiften çerçevelemek her zaman baskın bakış açılarını hâkim kılmayı yansıtır (Entman 2007, 164). Dolayısıyla bir nesneyi tanımlamak amacıyla etiketlemek ya da adlandırmak, onu bilinmeyenden çıkarmak ve sonra ona bir dizi özellik, güdü, değer ve davranış atamak, nötr bir söylemsel bağlamda ortaya çıkan bir şey değildir (Bhatia 2005, 9). Aksine sosyal bir inşa sürecidir.

Nitekim Karaffa (2012, 70), herhangi bir tanımın olumsal bir sosyal inşa olduğundan yola çıkarak terörizmin nesnel bir gerçeklik fakat öznel bir yorum olduğunu dile getirmiştir. Buna göre terörün geride bıraktığı tahribat gözlemlenebilir ve ölçülebilir ki bu nesnel bir gerçekliktir. Ancak terörizmin ne olduğu ve kimin terörist olduğu öznel bir yorum meselesidir. O halde inşacı bir bakış açısından terörizm sosyal bir inşadır (Hülse ve Spencer 2008, 571). Benzer şekilde ETÇ terörizm bilgisinin özneler arası ve inşacı doğasını vurgular (Jackson 2007a, 247; Heath-Kelly 2022). Öyle ki Jackson (2007a) terörizmin kaba bir gerçeklik olmaktan ziyade temelde sosyal bir gerçeklik olduğunu öne sürmektedir.

Sonuç olarak terörizme karşı sosyal inşacı bir duruş, bu etiket hakkında yaygın olarak kabul edilen bilgiye ihtiyatla yaklaşmayı ve onu sorgulanabilir olarak görmeyi gerektirir. O halde bilgi, iktidar ve pratik arasındaki ilişkiyi keşfetmek, terörizme ilişkin baskın anlayışları ve yaklaşımları sorgulayarak istikrarsızlaştırmak terörizm söylemine

eleştirel yaklaşımların ana gündeminin başında gelir (Jackson vd. 2011, 3).

4. Muhalifleri Ötekileştirme Pratiği Olarak Terörist Etiket

Şiddet evrensel olarak bütün toplumlarda kınanan bir davranış olsa da bir politik şiddet olarak terörizm en iğrenç suçlar kategorisi içerisine dahil edilir ve terörist etiketi genellikle kuvvetli antipati duyulan kişileri tanımlamak için kullanılır (D’Orazio ve Saleyhan 2018, 3). Bu açıdan terörist etiketinin muhalifler üzerindeki pejoratif etkisi, iktidardaki politikacıların çıkarları ve ihtiyaçları ile son derece uyumlu bir dışlama-dâhil etme modeliyle uyumludur (Huysmans ve Tsoukala 2008, 134). Nitekim Jenkins’in de belirttiği gibi terörizm teriminin kullanımı genellikle kişinin siyasi muhalifleri hakkında ahlaki bir yargıya varmasını ima eder çünkü terör “kötü insanların” yaptığı bir eylem biçimidir (1980, 1). Hoffman (2006)’a göre de teröristin toplumsal inşası, belirli politika hedeflerine yöneliktir. Yani belirli grupları terörist olarak etiketlemek, o gruplar üzerindeki baskıcı ve otoriteryan pratikleri meşrulaştırmaya hizmet eder. Dolayısıyla bir önceki başlıkta da değinildiği üzere terörizm etiketinin muğlak, seçici ve politize⁹ bir doğası olduğu görülmektedir.

Muhalifleri terörist olarak etiketlemek ayrıca onları toplum düşmanı olarak tanımlamakla benzer bir anlama gelir. Siyasette düşmana neden ihtiyaç duyulduğu meselesini aydınlatmak içinse dost-düşman ayrımı argümanına değinmek gerekir. Schmitt’e göre politik olanın arkasında dost-düşman ayrımı şeklinde ifade edilebilecek bir

⁹ Terörizm zaten doğası gereği politik bir eylemdir. Burada terörizm etiketinin siyasi hedefler amacıyla kullanılmasının da politik bir gayeye ve çıkara hizmet ettiği kastedilmektedir.

ikilik vardır. Dost birbirine benzer insanları, düşman ise bu benzerlikten dışlanan toplulukları ifade eder. Bu kurama göre dost ile düşman arasındaki ilişki çatışmacı bir karaktere sahiptir ve düşman ötekiyi ya da yabancıyı karakterize etmektedir (2005, 87). Politik olarak herhangi bir çatışmada rakibin ne olduğunu tek bir ifadeyle özetlemek, konuşmacıya güçlü bir araç sunar. Bu yüzden terörist etiketinin kullanılması, politikacılara rakibini tanımlamak için güçlü bir koz verir. Bir başka ifadeyle terörist etiketinin kullanımı güçlü bir siyasi tercih olarak tanımlanabilir. Zira diğerini “düşman” veya “terörist” olarak tanımlamak, çatışmayla ilgili farklı politika ve uygulamalara yol açmaktadır (Barrinha 2011, 163-165).

Siyasal iktidarlar açısından muhalif grupların terörist olarak yaftalanmasındaki amaç, bu kişileri olumsuz sıfatlarla çerçevelemek, dostluk ve düşmanlık ilişkilerini belirlemek, onlara karşı kendi konumlarını tanımlamak ve onlara zaman ve mekânda bir yer vermektir. Bu aynı zamanda bir kimlik olumlama sürecidir. Çünkü öteki, zorunlu ve soyut bir kategori olarak, belirli kimliklerin kendilerini meşrulaştırabilmeleri için sürekli olarak yeniden tanımlanmalı ve anlamlandırılmalıdır. Nitekim William Conolly (2002), kimliğin var olmak için farklılığa ihtiyaç duyduğunu ve kendi mutlaklığını güvence altına almak için farklılıkları ötekiliğe, yabancılığa ve kötülüğe dönüştürdüğünü ileri sürmüştür.

Bu açıdan, muhalifleri dışlama biçimi olarak terörist etiketi, kolektif kimliğe yönelik tehdidi belirtmek için bir tür şeytanlaştırma pratiğidir (Gunning 2007, 377). Çünkü öteki, ait olduğumuz kimliğin tutarlılığı, dayanışması ve güvenliği için gerekli olan şeydir. Bu nedenle, toplumsal ruhun saf birliğini lekeleyen bir yabancılığa

atıfta bulunduğundan, “ötekilik” her zaman şeytani terimlerle tasvir edilir (Kearney 2002, 65). O halde terörist etiketi itibarsızlaştırma sıfatı olarak güçlü bir retorik araç rolünü üstlenir (Goffman 2009). Böylesi bir sınıflandırma ve kategorizasyon sürecinde en önemli araç dildir. Dilsel olarak ötekini yadsıyan ve onu dışarıya atan ifade tarzları, anlam inşasında önemli bir söylemsel stratejidir (Van Dijk 2001).

Bu durumun farkında olan politikacılar terimin olumsuz çağrışımının toplumda yarattığı etkisinden faydalanmaktadır. Politik elitler, terörizm etiketini, halkın belirli konulara yönelik algısını değiştirmek için kullanma gücüne sahiptir (örneğin bayrağın etrafında toplanma senaryosu) (Baele vd. 2017, 7). Çünkü özellikle kriz zamanlarında siyasi seçkinlerin büyük bir retorik gücü vardır (Bartolucci 2010). Croft’un da belirttiği gibi siyasi liderler güvensizlik ve kriz zamanlarında güçlenir (2006, 10).

Örneğin terörizm ulusal güvenlik için bir sorun olarak sunulduğunda iktidarlar, terörist olarak etiketlenenlere karşı belirli tepki biçimlerini harekete geçirmek için bir dizi bilgi ve pratik üreten, meşrulaştıran ve yeniden üreten söylemleri kullanırlar (Campos 2007, 3). Bir başka ifadeyle ulusal düzeyde kabul gören baskın terörizm söylemi, siyasi seçkinler tarafından bir dizi siyasi projeyi haklı çıkarmak ve desteklemek için kullanılabilir. Bunlar ulusal güvenlik ve askeri sanayi kompleksinin kurumlarının genişletilmesi ve güçlendirilmesi; kapsamlı gözetim ve sosyal kontrol sistemlerinin inşası; sosyal yaşamın tüm alanlarında güvenlik prosedürlerinin normalleştirilmesi; büyük ölçüde bir istisna halini normalleştirerek, devlet güvenlik kurumlarının ve yürütme organının yetkilerini ve yargı yetkisinin genişletilmesi; sosyal ve politik muhalefetin kontrol

edilmesi, insan haklarını kısıtlamak ve ‘makbul’ bir kamusal tartışma için parametrelerin belirlenmesi gibi tahakkümün yaygınlaştırılmasına yönelik bir dizi siyasi projedir (Jackson 2009, 79).

O halde terörizm söylemi toplumdaki mevcut güç ilişkilerini ve belirli hegemonik politik pratikleri meşrulaştırma işlevi görmesi açısından son derece ideolojiktir (Jackson 2009). Terörizm söyleminde dil, iktidarı korumak ve sürdürmek için kullanılır. Dahası söylem bir dizi kilit siyasi hedefe ulaşmak için tasarlanmıştır ve bu nedenle belirli bir amaca hizmet eder. Bu sebeple etiketleme eylemi her zaman ciddi siyasi ve sosyal sonuçlara yol açabilecek oldukça yüklü bir süreçtir (Jackson 2005, 2-25).

Muhaliflere yönelik terörizm etiketi beraberinde önemli psikolojik, politik ve yasal sonuçlar taşır (D’Orazio ve Saleyhan 2018, 1). Bu yönüyle terörizm etiketi, hükümetlerin toplumlarını kontrol etmek ve normal ve toplum karşıtı davranışlar arasında güçlü bir ayırım yapmayı icrai hale getiren bir bahane haline gelmiştir (Campos 2007). Kimin terörist olduğu bilgisi böylece kimin itibarsızlaştırılmasına yönelik bilgiyi de içinde barındırır. Bu maksatla siyasetçiler, politik olarak göze çarpan kutuplaşmaları tespit ederek, retorik alanı kullanarak toplumsal desteği harekete geçirirler (Moore 2015, 357).

Bu bağlamda politik şiddeti veya herhangi bir toplumsal olguyu anlatmak için seçtiğimiz kelimeler ile bu kelimelere yüklediğimiz anlamlar hiçbir zaman kaçınılmaz değildir. Kullanımları doğal/verili olmaktan çok belirli tarihsel ve sosyal bağlamlarda yaptığımız seçimler yoluyla dünyaya empoze ettiğimiz şeylerdir. Dolayısıyla “terör” ve “terörist” gibi kelimeler politik bağlamda düşünülmelidir. O halde bir

kişiyi “terörist” olarak tanımlamak, onlara normalde kabul edilemez olarak değerlendirilebilecek şekilde davranılmasını haklı çıkarır. Bu nedenle kullandığımız kelimeler ve onlara verdiğimiz tanımlar, özellikle politik şiddet bağlamlarında büyük önem taşımaktadır (Stump 2009, 661-665).

Terörist etiketi aynı zamanda güvensizlik çağrıştırdığı için sığınılacak bir liman arayışı olarak güvenlik vadeden bir siyasi yapının yeniden üretilmesinde etkili olabilir. Çünkü herhangi bir iktidarın politik söylemsel yapısındaki ana kavramlardan biri, kimliklerin tanımlanmasında ve yeniden üretilmesinde temel bir unsur olan güvenlidir (Campbell 1998). Öyle ki günümüzde neredeyse bütün siyasi tartışmaların ve fikir ayrılıklarının odağında güvenlik kavramı yer almaktadır. Siyasi bir iddiayı öne sürmenin en iyi yolunun, onu güvenlik söylemiyle dile getirmektir (Dillon 1996, 14). Çağdaş toplumsal ve siyasal düşünce de aynı şekilde, güvenlik dilinin ve giderek daha da güvensiz hale gelen bir dünyada yaşadığımız fikrinin etkisi altındadır. Neocleous (2014a)’un tabiriyle “başımızı nereye çevirsek güvenlik ihtiyacının vurgulandığını görüyoruz”. Çünkü güvenlik, en önemli siyasi çıkar ve tüm diğer ilkelerin üzerinde yer alan bir ilke haline gelmiştir.

Güvenliğin olumlanması için ise güvensizliğin vurgulanması gerekir. Nitekim güvenlik Paris Okulu’nun tabiriyle bir ölçüde güvensizleştirilmenin bir sonucudur. Devletler güvenlik uygulamalarının meşruluğu ve yaygınlaşması adına korku ve tehlike söylemlerini devreye sokarlar. Korkunun inşası, politik elitlerin ulusal siyaset ve güvenlik alanında pozisyonlarını güçlendirmelerini sağlar. O

halde ironik olarak korkunun üstesinden gelmek, korkunun kurumsallaşmasını gerektirir (Campbell 1998, 58).

Bu noktada Michael Dillon (2006, 10-12), modern siyasetin bir güvenlik projesi olduğu düşüncesinden hareketle güvenliğin söylemsel olarak oluşturulduğu ve tahayyül edildiği önermesinde bulunmuştur. Fakat aynı zamanda Dillon, uluslararası güvenlik politikalarının güvenlik yaratmak yerine korku uyandırmaya dayalı bir paradoksu içinde barındırdığını da ekler (2006, 15). Bu noktada Weldes ve diğerleri (1999) devletin yalnızca kendi başına hayali bir topluluk olmadığını, inşa edilmiş kimliğini onaylatmaya çalışırken de güvensizlikler geliştirdiğini ortaya koymuştur. David Campbell (1998, 170)'a göre de çağdaş devletlerin kendisini hayali bir topluluk olarak inşa etme yeteneği, vatandaşlarına kim oldukları ve neyden korkmaları gerektiğini söyleyen, tehlike imgelerini yaratabilme kabiliyetine dayalıdır. Örneğin devletler, belirli biçimlerde güvensizlik ve önyargıya neden olabilecek politika söylemi içerisinde bir grubu hedef olarak kendi vatandaşları için tehditler oluştururken, bir yandan da kimliğini olumlatma peşindedir (Weldes vd. 1999). Bu bağlamda devlet, “kim” veya “ne” olduğumuzu vurgulayarak niçin “biz” olduğumuz ve “neyden” korkmamız gerektiğine yönelik yeni bir hakikat teolojisi sağlamak için “tehlike” söylemlerini geliştirir (Campbell 1998, 48).

Bu maksatla güvensizlik, devlet tarafından “terör” başta olmak üzere, “tehdit, korku, tedirginlik” gibi kelimelerin inşa ettiği söz edimleriyle yayılır. O halde hiçbir güvenlik söylemi yoktur ki aynı zamanda içerisinde güvensizlik söylemi olmasın, hiçbir güvensizlik söylemi de yoktur ki aynı zamanda korkulardan, kaygılardan ve

tehlikelerden söz etmesin. Güvenlik ideolojisi¹⁰ açısından “korku” son derece önemlidir. Güvenlik ihtiyacının “belirgin” ve “doğal” hale gelmesi ve bir ideoloji olarak etkili olması için de korkunun harekete geçirilmesi gerekir (Neocleous 2014a, 46, 164). Bunu Kopenhag Okulu’nun yaklaşımıyla ifade edersek meselelerin güvenikleştirilerek güvenlik sorunuyla yüzleşmek için istisnai önlemlerin tanımlandığı “normal siyaset” alanından “özel siyaset” alanına taşınması durumu söz konusudur (Buzan, Wæver, de Wilde 1998, 28).

5. Güvenikleştirme Pratiği Olarak Terörizm Etiketleri

Bir eylemi veya birini terörist olarak tanımlamak, o kişi veya kuruluşa karşı olağanüstü önlemlerin (güvenlik önlemleri) alınmasının haklı olduğu ve bunların son derece acil bir biçimde uygulanması gerektiği iddiasında bulunmaktır (Staun 2010, 411). Terör tehdidi söylemsel bir inşadır ve aynı zamanda sonsuza dek sürebilen bir ötekileştirme pratiğidir. Bu pratik, normal siyaset olarak kabul edilebilecek olanın ötesine geçen önleyici terörle mücadele uygulamaları ve tehdit öznesi olanı belirli şekillerde çerçeveleyen güvenikleştirme süreçleri aracılığıyla meşrulaştırılır (Fisher 2015, 55-76).

Terörist etiketi üzerinden inşa edilen bu dostluk-düşmanlık dikotomisini çözümlemek için Eleştirel Güvenlik Çalışmaları içerisindeki Kopenhag Ekolü’nün güvenikleştirme kuramı, elverişli bir teorik çerçeve sunmaktadır. Zira güvenikleştirme, bir meselenin referans nesneye yönelik varoluşsal bir tehdit oluşturduğu gerekçesiyle,

¹⁰ Güvenlik ideolojisi, devletlerin kişi ya da toplumlarına, güvende olma ya da güvende hissetme durumlarını veyahut tehdit ve tehlike algılamalarını çeşitli araçlarla dikte ettiği çok katmanlı bir yapıdır.

siyasi alandan güvenlik alanına doğru konum değişikliğini ifade eder. Başarılı bir güvenlikleştirme eyleminin ise üç adımı vardır. Bunlar varoluşsal tehditler, acil eylem çağrısı ve bunun hedef kitlede yarattığı tesirlerdir (Buzan, Wæver, de Wilde 1998, 24).

İnşacı bir temele sahip olan güvenlikleştirme kuramı, güvenliği bir söz edimi olarak görür. Söz edimi, mevcut bir meselenin aktörler tarafından referans nesneye yönelik varoluşsal bir tehdit olarak temsil edilmesinin yöntemidir. Referans nesnesi devlet, ulus ya da kimlik olabilir. Aktör ise güvenlikleştirmenin meşruluğu ya da geniş kitlelere duyurulabilmesi adına, bu konuda konuşma yetkisine sahip bir kişi (siyasal iktidar ya da askeri elitler) olmalıdır (Buzan, Wæver, de Wilde 1998, 33-40).

Güvenlikleştirme, söz konusu referans nesnesinin korunması adına yapılması gereken şeyleri tarif ettiği için bu yolda olağanüstü önlemlere başvurmayı meşrulaştırır. Böylece siyasi alandan güvenlik alanına geçiş sorgulanmayacağından dolayı, yapılacak her eylem teorik olarak mümkün hale gelir (Buzan, Wæver, de Wilde 1998, 29). Bir fenomenin güvenlik meselesi olarak sorunsallaştırılmasında esas amaç ise sorunu olabildiğince ‘varoluşsal’ kılarak insanların duygularına seslenecek belirli bir mobilizasyonu sağlamaktır (Huysmans 2006, 82).

Güvenlikleştirme teorisi ayrıca güvenlik meselelerinin verili olmadığını, siyasi ya da bürokratik elitler tarafından söz edimler vasıtasıyla inşa olduğunu öne sürer. Bu süreçte güvenlikleştirici aktör bir meselenin güvenlik tehdidi olduğunu iddia eder ve söz edimleri ile hedef kitleyi ikna ederek o meselenin bir güvenlik tehdidi olarak inşa olmasını sağlar (Buzan, Wæver, de Wilde 1998; Baysal ve Lüleci

2015). Bu noktada güvenlikleştirme eyleminin öğelerine de kısaca değinmekte fayda vardır. Balzacq (2005)'a göre güvenlikleştirmenin politik elitler, hedef kitle ve güvenliğinin tehdit altında olduğu iddia edilen referans nesnesi olmak üzere üç bileşeni vardır. Bu süreçte politik elitler, güvenliği tehdit altında olduğunu öne sürdüğü belirli referans nesnelerini (kimlik, kültür, toprak vs.) korumak adına, dinleyici kitlesine tehditleri bertaraf etmek için olağanüstü önlemlerin gerekli olduğu çağrısında bulunur (Buzan, Wæver, de Wilde 1998, 23). Bu aşama siyasal elitler ya da referans nesnelerini temsil edenler tarafından başlatılabilir (Emmers 2017, 132). İkinci aşamada ise hedef kitlenin (kamuoyu) meseleyi gerçekten bir güvenlik tehdidi olarak algılaması yönünde ikna çabaları gerekir. Bu maksatla güvenlikleştirmeyi başlatan aktörlerin etkili bir söylem ve hayati nedenlere ihtiyacı vardır. Çünkü ancak bu sayede güvenlikleştirmenin gerektirdiği sıra dışı tedbirler ve siyasalar uygulamaya konulabilir. Dolayısıyla bu aşama hedef kitlenin ikna aşaması olarak adlandırılır. Eğer hedef kitle, algıladığı güvenlik tehditlerine yönelik olağanüstü önlemleri elzem bularak onaylamışsa işte o zaman güvenlikleştirme başarılı olmuştur (Emmers 2007, 134). O halde güvenlikleştirmenin başarısı, gerçek bir tehdidin varlığına bağlı olmayan ancak bu gelişmeyi özel bir görünümle ve etkili bir şekilde donatmaya yönelik söylemsel yeteneğe bağlı olan bir süreçten geçmektedir (Balzacq 2005, 179).

Ancak meselelerin güvenlikleştirilerek güvenlik alanına alınmasının yaratacağı oldukça olumsuz sonuçlar vardır. Bunlar arasında eleştiriye kapalılık, kamusal tartışmanın kısıtlanması/tamamen ortadan kaldırılması, dost-düşman ikiliği sayılabilir (Baysal ve Esen 2022, 131). Öyleyse güvenlikleştirme kararının siyasiliği ve bunda

daima bazı çıkar hesaplarının olduğu düşünülduğünde, güvenlikleştirmenin politik ve bürokratik elitlerin elinde antidemokratik uygulamaları meşrulaştırıcı bir araç olduğu iddia edilebilir. Bu bağlamda güvenlikleştirici aktör olan siyasi ve bürokratik elitler, meseleleri güvenlikleştirirken bunların yaratacağı zararı ortadan kaldırmaktan ziyade daha fazla oy alabilmek, güçlerini artırmak ya da muhalefeti sessizleştirmek gibi farklı çıkarlar/hedefler için antidemokratik uygulamaları meşrulaştırmak amacıyla davranabilir¹¹ (Baysal ve Esen 2022, 133).

Dolayısıyla güvenlikçi siyasetin demokratik rejimi zayıflatan çeşitli etkileri vardır. Çünkü güvenlikçi söylem ve politikalar demokratik rejimlerde kamuoyunun gücünü kısıtlar. Güvenlik alanı içinde görülen konularda iktidarın aldığı kararların kamuoyunda eleştirilmesi ve alternatif politikaların önerilmesi ulusal güvenliğe tehdit yarattığı iddiasıyla zorlaşır. Seçilen politikaların eleştirilmesini engellemek için sivil toplum, akademi ve basın baskı altına alınır. Demokratik tartışma kültürünü aksatan bu durum, sadece temel hak ve özgürlükleri zedelemekle kalmaz. Baskının arttığı vakalarda muhalif siyasetçilerin bile iktidarı doğrudan eleştirmesi zorlaşır (Baysal ve Esen 2022, 137). Bu hususta Hansen (2012, 525-546), güvenlikleştirmenin amacının dost-düşman ayrımını yeniden kavramsallaştırma ve kamusal tartışmaları bastırmak olduğuna vurgu yapmıştır.

¹¹ Buna ek olarak devletlerin kendi çıkarlarını gerçekleştirmek için de güvenlikleştirme yöntemini kullandığına şahit olunmaktadır. Avustralya Hindistan gibi ülkelerden göçü engellemek için, ABD ise Irak'ı işgal etmek için kitle imha silahları söylemi aracılığıyla bir güvenlikleştirme siyaseti uygulamışlardır.

Güvenlikleştirme, terörizm çalışmaları içinde toplumsal olarak bir meselenin, bireylerin, kimliklerin ve dinin sosyal olarak nasıl ötekileştirildiğini incelemek açısından önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu açıdan güvenlikleştirme kuramı, “teröristleştirme” uygulamalarını incelemek için kullanılabilir bir analitik çerçeve sağlamaktadır. Buradan hareketle devletlerin, belirli gruplar ve bireyleri neden, nasıl ve ne şekilde terörist olarak kategorilendirildiği ve bu isimlendirmelerin toplum üzerindeki etkisi incelenebilir (Stump ve Dixit 2013, 23).

Teröristleştirme, belirli bir terörist tanımı üzerinden muhaliflerin şeytanlaştırılması ve halk kitleleri önünde mücadele edilmesi gereken bir düşman olarak tasvir edilmesidir. Nitekim Jackson’ın da ortaya koyduğu üzere terörle mücadele, “birtakım siyasi hedeflere ulaşmak amacıyla kelimelerin, varsayımların, metaforların, gramer yapılarının, mitlerin ve bilgi yapılarının maksatlı ve titizlikle bir araya getirilmesi” yoluyla oluşturulur. Zira terörle mücadele söylemi bir iktidar pratiğidir ve topluma yönelik disipline edici veya kontrol sağlayıcı güvenlik pratiklerini normalleştirir ve meşrulaştırır (Jackson 2005, 2). Bir söylem toplumsal ilişkilerde belli bir derece düzenlilik sağladığından eylem için ön koşul üretir (Neumann 2008, 62). Bu yönüyle, “teröristleştirme” süreci aynı zamanda belirli baskıcı pratikleri yönlendirecek grupların tesis edilmesi anlamını taşımaktadır (Beyribey 2021, 85). Neticede, dil yoluyla belirli anlamlar, kategoriler, olasılıklar üretilir veya kısıtlanır.

Güvenlikleştirme sürecinde ayrıca hukukun askıya alındığı olağanüstü yöntemler devreye girer. Dolayısıyla tıpkı güvenlikleştirme süreçlerinde olduğu gibi “teröristleştirme” söyleminin amacı normalde hukuk dışı olarak kabul edilebilecek belirli eylemlerin haklı

gösterilmesidir (Dixit 2016, 41). Güvenlikleştirme süreci daha öznel ve politik hesaplaşmalara açık olduğundan ötürü, alınacak önlemlerde hukuk düzlemi göz ardı edilebilir ve kanuna dayanmayan uygulamalar meşru hale gelebilir. Dolayısıyla güvenlikleştirme meşruluk zemininin hukusal olandan çıkarak politik ve retorik bir düzleme kayışını resmetmektedir (Zora 2015).

Böylelikle Agamben'in (2020) "yasanın askıya alınarak yasal olmayan bir şeyin yasal hale getirilmesi" dediği istisna durumu ortaya çıkar. Ancak güvenlikleştirme pratikleri, hukukun mutad düzeni içerisinde de işleyebilir. Hukuk kararlarına dayanılarak "terörist" olarak etiketlenen kişilere ya da gruplara yönelik hak ihlallerine girişilebilir. Özellikle demokratik olmayan toplumlarda iktidar elitleri hukuku araçsallaştırarak "teröristleştirme" retoriği sayesinde, çoğu zaman düşünce suçlularını bile terörist ve şiddet suçluları olarak yaftalanabilmektedir. Böylece, hükümetler retoriğin ötesine geçerek asılsız şiddet ve/veya terörizm suçlamalarıyla hapis cezalarını meşrulaştırmaktadır¹² (Bracic ve Murdie 2020, 882). O halde "teröristleştirme" uygulamaları, politik olarak istisnai araçların -yani hukuk ve güvenlik araçlarının- hedef alınan kişilere uygulanmasını beraberinde getirmektedir (Beyribey 2022). Dolayısıyla "teröristleştirme" terörle mücadele namına hükümetlerin kimin meşru biçimde ortadan kaldırılabileceği, işkenceye uğrayabileceği veya hapsedileceği bir retorik sağlar (Jackson 2007a, 259). Ancak başarılı bir

¹² Demokratik hukuk devletlerinde ise bunun tersi bir durum söz konusudur. Mahkemeler, güvenlikleştirilen kişi ya da gruplara yönelik uygulamaların ve kararların yeniden gözden geçirilmesine hatta değiştirilmesine hüküm verebilir. Bu durum terörist etiketi alan kişi ya da grupların güvenlikleştirme alanından politik alana dönüşünü simgeler.

güvenikleştirmenin, toplumun söz konusu meseleyi güvenlik sorunu olarak görmesi ve olağanüstü tedbirlerin alınması ile sonuçlanabileceği akılda tutulursa, başarılı bir “teröristleştirme” söyleminin de muhaliflerin salt terörist olarak adlandırılmasıyla değil halkın bu retoriği ikna edici bulması, güvenlik tehdidini içselleştirmesi ve uygulanacak olağanüstü politikaları satın alması sonucu oluşabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. O halde “teröristleştirme” söylemindeki başarı, etiketlenen kişi ya da grupların dinleyici kitlesi için varoluşsal bir tehdit olarak sunulması ile paralel bir süreçtir.

6. Terörist Etiketini Çözümlemek için Uygun Bir Metodoloji: Eleştirel Söylem Analizi

Söylem analizinin ana bileşenlerinden biri, dildeki mefhumların “şeyleştirme” süreci ile sosyal dünyanın inşasına yaptığı etkiyi ifade etmek maksadıyla kuramsal yaklaşım ve yöntemler geliştirmektir (Jorgensen ve Phillips 2002, 5). Bu yöntem sayesinde belirli aktörler tarafından dışlanan ya da susturulan alternatif söylemler ile tahakküm altına alınmış bilgileri incelemek ve bu alternatif söylemlerin egemen bilgi/iktidar karşısında nasıl çalıştığını açıklamak mümkün hale gelir (Milliken 1999, 230).

Söylem analizine göre söylemler bir güç egzersizidir, bilhassa politik söylemler, iktidarın yaratılması, sürdürülmesi ve genişletilmesi gibi belirli amaçlar için inşa edilir ve kullanılır (Jackson 2005, 19). Seçkinler ve kurumlar tarafından politikaların meşrulaştırılması, alternatif bilgi ve uygulamaların dışlanması, belirli politik ve sosyal düzenin normalleştirilmesi ve hegemonik bir hakikat rejiminin

inşasının sürdürülmesi için politik söylemlere başvurulmaktadır (Jackson 2007b, 394, 397).

Eleştirel söylem analizi “kullanılan dille ifade edilen, işaret edilen, inşa edilen, meşru kılınan toplumsal eşitsizlikleri eleştirel olarak araştırmayı amaçlar” (Wodak 2001, 2). Buradan hareketle eleştirel söylem analizi, dilin toplumsal yapıları ve davranışları inşa etmedeki etkisine odaklanır. Çünkü dil sadece iletişim aracı değildir, aynı zamanda toplumsal ilişkileri kuran bir fenomendir. Bunun anlamı ise kavramlara atfedilen anlamın insanların düşüncesinden bağımsız bir şekilde var olmadığıdır. Daha ziyade, anlam belirli söylemsel teşekküller içerisinde var olur. Bu bağlamda, bireyler, kurumlar ve toplumsal oluşumlar dil ile ifade edilen anlam dünyasına sahiptirler. Eleştirel söylem analizinin amacı da bu anlam dünyalarını analiz ederek oluş koşullarını ortaya çıkarmaktır (Neumann 2008).

Anlamın oluşumu ise iktidar mücadelelerinden bağımsız değildir. Nesnellik iddiasındaki çeşitli anlatılar belirli bir fenomen üzerine rekabet ederler ve spesifik bir anlam hegemonik hale geldiğinde çeşitli kurumsal, normatif ve öznel düzenlemeler yapmak mümkün hale gelecektir. Bu açıdan, yapılması gereken kavramın oluşum sürecinde kimin nasıl ve hangi amaçla belirli anlamları kendi hegemonik projelerine eklediğini göstermektir (Neocleous 2014b).

Bu noktada eleştirel söylem analizinin temel tanımlayıcı niteliği, sosyal yaşamın temel bir koşulu olarak iktidar fenomeniyle ilgilenmesi ve örtük veya açık ilişkilerini ortaya koymasıdır. Daha açık bir ifadeyle, iktidarı sürdürebilmek için dilin yönlendirdiği araçları ortaya çıkarmaktır. Böylece eleştirel söylem analizi, güç kullanımının

toplumlarda olayları veya insanları nasıl etkilediğini veya bunlara hükmettiğini anlamayı kolaylaştırır (Jaeger 2001, 25). Nitekim van Dijk (2001, 358), iktidarın kötüye kullanılmasının meşrulaştırılarak, gücün suiistimali ve tahakkümün yaratılmasında söylemin rolüne odaklanmıştır

Eleştirel söylem analizi sayesinde baskın terörizm anlayışının mevcut siyasi yapıda, akademide ya da daha geniş kültürdeki durumunu, iktidarın söylemleriyle ilişkilendirmek, bu kavramın hangi politikalar için inşa edildiğini göstermek adına yapı sökücü bir sorgulamayı gerekli kılar (Jackson 2011, 127). Bu yolla terörizm kavramının belirli aktörleri gayri meşrulaştırmak, politika hedeflerine ulaşmak ve uluslararası sistemde iş başında olan belirsizlikleri gizlemek için kullanılan bir söylem olduğu açığa çıkarılabilir (Heath-Kelly 2016, 137). Zira söylem, vatandaşların gerçeklik algısını yapılandıran bir araçtır. Dolayısıyla eleştirel söylem analizi, kelimelerin ve kavramların gerçekliğin siyasi inşası üzerinde nasıl etkili olduğunu ortaya koymak için son derece elverişli bir yöntemdir. Bir başka ifadeyle bu yöntem terörizm temsillerinin ve göstergelerinin manipülasyonunu keşfetmeyi sağlamaktadır (Heath-Kelly 2022, 295-297).

Sonuç olarak bu yaklaşım, söylem ile politik fenomenler arasındaki ilişkiyi anlamak için karar alıcıların söz edimlerini ve resmi metinleri çözümlenmeyi eleştirel açıdan incelemede bir yol açar. Bu yaklaşıma göre söylemler bir iktidar pratiğidir ve eleştirel söylem analizi de iktidar uygulamalarının mümkün kıldığı araçları ortaya çıkarır. Söylemsel ve metinsel fenomenler ile sosyal süreçler ve pratikler arasındaki ilişkiyi göstermek ve tanımlamak açısından

eleştirel söylem analizinin çalışmada elverişli bir çerçeve sunacağı değerlendirilmektedir.

Sonuç

Bu makale “terörist” etiketinin politik muhalifleri şeytanlaştırmak ve itibarsızlaştırmak için kullanılan bir güvenlikleştirme pratiği olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Bu etiket, hükümetlerin ve güvenlik güçlerinin normalde hukuki olmayan uygulamalarını meşrulaştırmak için kullandığı bir araç haline gelebilir. Uluslararası alanda ise terim devletlerin hegemonik çıkarlarını elde etmek maksadıyla belirli devlet dışı aktörlere yönelik olarak sarfedilen bir yafta haline gelmiştir. Devletler içinde buldukları çatışmaları ya da müdahaleci politikalarını haklı çıkarmak maksadıyla bu etikete başvurabilmektedir.

Terörizm teriminin modern dönemde farklılaşan ve istikrarsız anlam bagajı, kavramın çeşitli zaman ve mekânlarda belirli amaçlar için araçsallaştırıldığını göstermektedir. Günümüzde terörist etiketi toplumsal olarak tehdit ve tehlike olarak addedilen kişileri ya da belirli grupları hedef göstermek adına bir güvenlikleştirme siyaseti olarak kullanılmaktadır. Güvenlikleştirme kuramının analitik çerçevesi, terörist etiketinin bu bağlamda iktidarların muhalifleri üzerinde kontrol sağlamasına ve onları toplum kesimleri önünde gözden düşürmesine yarayan kullanışlı bir retorik araç olduğunu göstermektedir.

ETÇ, terörizm teriminin politik muhaliflere karşı aşağılayıcı ve gayri meşrulaştırıcı bir etiket olarak kullanılmasının güvenlikleştirici bir siyasal pratik olduğunu vurgular. ETÇ perspektifinden retorik düzlemde böylesi bir çerçeveleme siyasetinin altında belirli iktidar

çıkarları yatmaktadır. Bu, ulusal siyasette politikacıların gündemlerini belirlediği gibi uluslararası alanda da devletlerin hegemonik amaçlarına hizmet edebilir.

Terörizm etiketinin altındaki iktidar çıkarlarını ortaya koymak için uygun metodolojik yaklaşım, metinsel ve politik süreçler arasındaki ilişkiyi incelemeye son derece elverişli bir metot olan eleştirel söylem analizidir. Bir “teröristleştirme” söyleminin eleştirel söylem analizi, terörizm teriminin kullanımı ile ilgili dilsel unsurları belirlemek ve retoriğin arkasındaki siyasi motivasyonları analiz etmek için söylemi üreten kaynaklara yönelmeyi gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla makale, ETÇ perspektifine bağlı kalarak terörizm etiketinin bir güvenlikleştirme uygulaması olduğunu öne sürmekte ve araştırmacılara, bu söylemsel pratiğin yapı-sökümü için eleştirel söylem analizine dayalı kuramsal ve metodolojik bir çerçeve çizmiştir.

KAYNAKÇA

- Agamben, Giorgio. *İstisna Hali*. Çeviri, Kemal Atakay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ağkaya, Onur. 2018. “Eski Terörizm, Yeni Terörizm: 9/11 ve Eskimeyen Terörizm Söylemi.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 20 (2): 275-298. DOI: 10.16953/deusosbil.333616
- Appleby, Nicholas. 2010. “Labelling the Innocent: How Government Counterterrorism Advice Creates Labels That Contribute to the Problem.” *Critical Studies on Terrorism* 3 (3): 422-424. DOI: 10.1080/17539153.2010.521643.
- Baele, Stephen J., Olivier C. Sterck, Thibaut Slingeneyer, Gregoire P. Lits. 2017. “What Does the ‘Terrorist’ Label Really Do? Measuring and Explaining the Effects of the ‘Terrorist’ and ‘Islamist’ Categories.” *Studies in Conflict & Terrorism* 42 (5): 520-540. DOI: 10.1080/1057610X.2017.1393902.
- Balzacq, Thierry. 2005. “The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context.” *European Journal of International Relations* 11 (2): 171-201. DOI: 10.1177/1354066105052960.
- Balzacq, Thierry. 2010. “A Theory of Securitization: Origins, Core Assumptions, and Variants.” In *Securitization Theory How Security Problems Emerge and Dissolve*, editör Thierry Balzacq, 1-30. London: Routledge.
- Bartolucci, Valentina. 2010. “Analysing Elite Discourse on Terrorism and its Implications: The Case of Morocco.” *Critical Studies on Terrorism* 3 (1), 119-135. DOI: 10.1080/17539151003594269.
- Baysal, Başar. 2022. “Güvenlikleştirme Teorisi.” *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik*, derleyen Başar Baysal, 107-116. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Baysal, Başar ve Çağla Lüleci. 2015. “Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi.” *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 11 (22): 61-96.
- Baysal, Başar ve Berk Esen. 2022. “Güvenlikleştirme ve Demokratik Gerileme İlişkisi: Türkiye Örneği.” *Eleştirel Güvenlik ve Türkiye*, derleyen Berk Esen ve Başar Baysal, 129-162. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Becker, Howard. 1973. *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. 2nd ed. New York: The Free Press.
- Beyribey, Tuncer. 2021. “Türkiye’de Terörle Mücadelenin Biyopolitikası ve Mediko-Politik Metaforlar (1973-1991).” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beyribey, Tuncer. 2022. “Terörist Özneyi Tarihselleştirmek: İktidar İlişkileri Çerçevesinde Türkiye’de Terörizm Söyleminin İnşası (1973-1980).” *Alternatif Politika* 14 (3): 582-611. DOI: 10.53376/ap.2022.20.
- Bhatia, Michael. 2005. “Fighting Words: Naming Terrorists, Bandit, Rebels and Other Violent Actors.” *Third World Quarterly* 26 (1): 5-22. DOI: 10.1080/0143659042000322874.
- Bilgin, Pınar. 2022. “Güvenlikleştirmenin Çalışılmasının Siyaseti? Türkiye’de Kopenhag Okulu.” *Eleştirel Güvenlik ve Türkiye*, derleyen Berk Esen ve Başar Baysal, 17-40. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bracic, Ana ve Amanda Murdie. 2020. “Human Rights Abused? Terrorist Labeling and Individual Reactions to Call to Action.” *Political Research Quarterly* 73 (4): 878-892. DOI: 10.1177/1065912919861154.
- Breen-Smyth, Marie, Jeroen Gunning, Richard Jackson, George Kassimeris, Piers Robinson 2008. “Critical Terrorism Studies— an introduction.” *Critical Studies on Terrorism* 1 (1): 1-4. DOI: 10.1080/17539150701868538.

- Buzan, Barry, Ole Waever, Jaap de Wilde. 1998. *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Pub.
- Campbell, David. 1998. *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. revisited ed. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Connoly, William. 2002. *Identity/Difference: Democratic Negotiations of Political Paradox*. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Croft, Stuart. 2006. *Culture, Crisis and America's War on Terror*. New York: Cambridge University Press.
- Çavuşoğlu, Esra. 2020. "Assessing Terrorism as a Hegemonic Conception within the Context of Securitization." *Orta Doğu Etüdleri Dergisi* 12 (2): 349-368. DOI: 10.47932/ortetut.720727.
- Ditrych, Ondrej. 2014. *Tracing the Discourses of Terrorism Identity, Genealogy and State*. London: Palgrave Macmillan.
- Erlenbusch-Anderson, Verena. 2018. *Genealogies of Terrorism: Revolution, State Violence, Empire*. New York: Columbia University Press.
- Demir, Cenker Korhan. 2020. "Stratejinin Bakış Açısıyla Terörizm." *Strateji Düşüncesi: Kuram, Paradoks, Uygulama*, derleyen Ali L. Karaosmanoğlu ve Ersen Aydın, 283-312. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dillon, Michael. 1996. *Politics of Security*. London: Routledge.
- Dixit, Priya. 2016. "Securitization and Terroristization: 'Analyzing States' Usage of the Rhetoric of Terrorism." In *State Terror, State Violence: Global Perspectives*, editör Bettina Koch, 31-50. Wiesbaden: Springer.
- D'Orazio, Vito ve Idean Salehyan. 2018. "Who is a Terrorist? Ethnicity, Group Affiliation, and Understandings of Political Violence." *International Interactions* 44 (6): 1017-1039. DOI: 10.1080/03050629.2018.1500911.

- Emmers, Ralf. 2017. “Güvenlikleştirme.” *Çağdaş Güvenlik Çalışmaları*, editör Allan Colins, 131-145. Çeviri, Nasuh Uslu. İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi.
- Entman, Robert M. 2007. “Framing Bias: Media in the Distribution of Power.” *Journal of Communication* 57 (1): 163-173. DOI: 10.1111/j.1460-2466.2006.00336.x.
- Fisher, Kathryn Marie. 2015. “Spatial and Temporal Imaginaries in the Securitisation of Terrorism 1.” In *Critical Perspectives on Counter-terrorism*, editör Lee Jarvis and Michael Lister, 55-76. London and New York: Routledge.
- Goffman, Erving. 2009. *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. New York: Touchstone.
- Gunning, Jeroen. 2007. “A Case for Critical Terrorism Studies?” *Government and Opposition* 42 (3): 363-393. DOI: 10.1111/j.1477-7053.2007.00228.x
- Hansen, Lene. 2012. “Reconstructing Desecuritisation: The Normative-Political in the Copenhagen School and Directions for How to Apply It.” *Review of International Studies* 38 (3): 525-546. DOI: 10.1017/S0260210511000581.
- Heath-Kelly, Charlotte. 2016. “Poststructuralism and Constructivism.” In *Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies*, editör Richard Jackson, 136-159. London: Routledge.
- Heath-Kelly, Charlotte. 2022. “Terörizme Eleştirel Yaklaşımlar.” *Terörizmin El Kitabı*, editör Andreas Gofas vd., 289-306. Çeviri, Ensar Macit ve İmran Samancı. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Holland, Jack. 2016. “The Language of Counter-terrorism.” In *Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies*, editör Richard Jackson, 426-448. Abingdon: Routledge.
- Huysmans, Jef. 2006. *The Politics of Insecurity Fear, Migration and Asylum in the EU*. Abingdon: Routledge.

- Huysmans, Jef ve Anastasia Tsoukala. 2008. "Introduction: The Social Construction and Control of Danger in Counterterrorism." *Alternatives* 33 (2): 133-156.
- Hulsse, Rainer ve Alexander Spencer. 2008. "The Metaphor of Terror: Terrorism Studies and the Constructivist Turn." *Security Dialogue* 39 (6): 571-592. DOI: 10.1177/0967010608098210.
- Jackson, Richard. 2005. *Writing the War on Terrorism: Language, Politics and Counter-Terrorism*. Manchester: Manchester University Press.
- Jackson, Richard. 2007a. "The Core Commitments of Critical Terrorism Studies." *European Political Science* 6 (3): 244-251. DOI: 10.1057/palgrave.eps.2210141.
- Jackson, Richard. 2007b. "Constructing Enemies: 'Islamic Terrorism' in Political and Academic Discourse." *Government and Opposition* 42 (3): 394-426. DOI: 10.1111/j.1477-7053.2007.00229.x
- Jackson, Richard 2009. "Knowledge, Power and Politics in the Study of Political Terrorism." In *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*, editör Richard Jackson, Jeroen Gunning, Marie Breen-Smyth, 66-84. Abingdon: Routledge.
- Jackson, Richard. 2011. "In Defence of 'Terrorism': Finding a Way Through a Forest of Misconceptions." *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression* 3 (2): 116-130. DOI: 10.1080/19434472.2010.512148.
- Jackson, Richard, Lee Jarvis, Jeroen Gunning ve Marie Breen-Smyth. 2011. *Terrorism: A Critical Introduction*. New York: Palgrave Macmillan.
- Jaèger, Siegfried. 2001. "Discourse and Knowledge: Theoretical and Methodological Aspects of a Critical Discourse and Dispositive Analysis." In *Methods of Critical Discourse Analysis*, editör R.Wodak, M. Meyer, 32-62. London: SAGE Pub.

- Jarvis, Lee. 2016. "Critical Terrorism Studies After 9/11." In *Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies*, editör Richard Jackson, 68-91. Abingdon: Routledge.
- Jenkins, Brian. 1980. *The Study of Terrorism: Definitional Problems*. Santa Monica: The Rand Corp.
- Jorgensen, Marianne ve Louise Phillips. 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: SAGE Pub.
- Karaffa, Cynthia. 2012. "Intellectual Courage and the Social Construction of Terrorism: Embodying Reality." Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Pittsburgh.
- Karaffa, Cynthia. 2015. "The Social Construction of Terrorism." *Terrorism and Counterterrorism Today* 20: 67-87. DOI: 10.1108/S1521-613620150000020004.
- Kearney, Richard. 2002. *Strangers, Gods and Monsters: Interpreting Otherness*. London: Routledge.
- Lechner, Zoltán. 2021. "Opposing Discourses of Terror: The Use of the Terrorist Label by the Turkish and Russian Governments in the Northern Syrian Conflict." *Nemzetbiztonsági Szemle* 9 (3): 33-53. DOI: 10.32561/nsz.2021.3.3
- McDonald, Matt. 2008. "Securitization and the Construction of Security." *European Journal of International Relations* 14 (4): 563-587. DOI: 10.1177/1354066108097553.
- Milliken, Jennifer. 1999. "The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods." *European Journal of International Relations* 5 (2): 225-254.
- Moghaddam, Fathali. 2006. *From the Terrorist Point of View: What They Experience and Why They Come to Destroy*. London: Praeger Security International.
- Moore, Will H. 2015. "Tilting at a Windmill? The Conceptual Problem in Contemporary Peace Science." *Conflict Management and*

Peace Science 32 (4): 356-369. DOI: 10.1177/0738894215593721

Mouffe, Chantal. 1993. *The Return of the Political*. London: Verso.

Mueller, John. 2006. *Overblown: How Politicians and the Terrorism Industry Inflate National Security Threats, and Why We Believe Them*. New York: Free Press.

Neocleous, Mark. 2014a. *Güvenliğin Eleştirisi*. Çeviri, Tonguç Ok. Ankara: Notabene Yayınları.

Neocleous, Mark. 2014b. *Devleti Tahayyül Etmek*. Çeviri, Akın Sarı. Ankara: Notabene Yayınları.

Neumann, Iver B. 2008. "Discourse Analysis, Qualitative Methods in International Relations." In *Qualitative Methods in International Relations*, editör Klotz Audie, Prakash Deepa, 61-77. London: Palgrave Macmillan.

Norris, Pippa, Montague Kern, Marion Just. 2003. "Framing Terrorism." In *Framing Terrorism: The News Media, the Government and the Public*, editör Pippa Norris, Montague Kern, Marion Just, 3-26. New York: Routledge.

Rapoport, David. 2022. *Waves of Global Terrorism: From 1879 to the Present*. New York: Columbia University Press.

Richmond, Oliver P. ve Jason Franks. 2009. "The Impact of Orthodox Terrorism Discourses on the Liberal Peace: Internalisation, Resistance, or Hybridisation?" *Critical Studies on Terrorism* 2 (2): 201-218. DOI: 10.1080/17539150903010574

Rumelili, Bahar ve Umut Can Adısönmez. 2020. "Uluslararası İlişkilerde Kimlik-Güvenlik İlişisine Dair Yeni Bir Paradigma: Ontolojik Güvenlik Teorisi." *Uluslararası İlişkiler* 17 (66): 23-39.

Schmid, Alex. 2004. "Terrorism-the definitional problem." *Case Western Reserve Journal of International Law* 36 (2-3): 375-420.

- Schmid Alex P. ve Albert J. Jongman. 1988. *Political Terrorism: A New Guide to Actors Authors, Concepts, Data Bases, Theories, & Literature*. Amsterdam: Noth-Holland Publishing.
- Schmitt, Carl. 2005. *Siyasi İlahiyat: Egemenlik Kuramı Üzerine Dört Bölüm*. Çeviri, A. Emre Zeybekoğlu. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Silberstein, Sandra. 2004. *War of Words: Language, Politics and 9/11*. Abingdon: Routledge.
- Silke, Andrew. 2001. "The Devil You Know: Continuing Problems with Research on Terrorism." *Terrorism and Political Violence* 13 (4): 1-14. DOI: 10.1080/09546550109609697.
- Sluka, Jeffrey. 2008. "Terrorism and Taboo: An Anthropological Perspective on Political Violence Against Civilians." *Critical Studies on Terrorism* 1 (2): 167-183. DOI: 10.1080/17539150802184579.
- Stampnitzky, Lisa. 2013. *Disciplining Terror: How Experts Invented "Terrorism"*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Staun, Jorgen. 2010. "When, How and Why Elites Frame Terrorists: a Wittgensteinian Analysis of Terror and Radicalisation." *Critical Studies on Terrorism* 3 (3), 403-420. DOI: 10.1080/17539153.2010.521642.
- Stump, Jacob L. 2009. "The Artful Side of the Terrorism Discourse: A Response to Hülse & Spencer." *Security Dialogue* 40 (6): 661-665. DOI: 10.1177/0967010609350479.
- Stump, Jacob L. ve Priya Dixit. 2013. *Critical Terrorism Studies: An Introduction to Research Methods*. Abingdon: Routledge.
- Sorenson, Jef. 2009. "Constructing Terrorists: Propaganda About Animal Rights." *Critical Studies on Terrorism* 2 (2): 237-256. DOI: 10.1080/17539150903010715.

- Sürücü, Hüseyin. 2021. "Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak." *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13: 375-413. DOI: 10.32739/uskudarsbd.7.13.94
- Tilly, Charles. 2004. "Terror, Terrorism, Terrorists." *Sociological Theory* 22 (1): 5-13.
- Van Dijk, Teun. 2001. "Critical Discourse Analysis." In *Handbook of Discourse Analysis*, editör D. Tannen, D. Schiffrin, H. Hamilton, 352-371. Oxford: Blackwell.
- Weimann, Gabriel. 1985. "Terrorists or Freedom Fighters? Labelling Terrorism in the Israeli Press." *Political Communication* 2 (4): 433-445.
- Weldes, Jutta, Mark Laffey, Hugh Gusterson ve Raymond Duvall. 1999. "Introduction: Constructing Insecurity." In *Cultures of Insecurity: States, Communities, and the Production of Danger* editör Jutta Weldes, Mark Laffey, Hugh Gusterson ve Raymond Duvall, 1-34. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Wilkinson, Paul. 1974. *Political Terrorism*. London: The Macmillan Press.
- Williams, Michael C. 2003. "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics." *International Studies Quarterly* 47 (4): 511-531. DOI: 10.1046/j.0020-8833.2003.00277.x
- Wodak, Ruth. 2001. "What CDA is About- A Summary of its History, Important Concepts and its Developments." In *Methods of Critical Discourse Analysis*, editör Ruth Wodak ve Michael Meyer, 1-13. London: SAGE Pub.
- Zora, Kadir. 2015. "Güvenikleştirme: Hukuksal Meşruiyetten Siyasal Meşruiyete Evrilme ve Kopenhag Okulu." *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 23 (2), 111-126. DOI: 10.15337/SUH.2017.14.
- Zulaika, Joseba ve William Douglass. 1996. *Terror and Taboo*. New York: Routledge.